

Utviklingen av maktforholdet i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa

Audun Vindøy

Masteroppgave i statsvitenskap
Institutt for Statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

30. april 2015

Utviklingen av maktforholdet i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa

Audun Vindøy

Masteroppgave i statsvitenskap
Institutt for Statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

30. april 2015

© Audun Vindøy

2015

Utviklingen av maktforholdet i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa

Audun Vindøy

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: DNV GLs trykkeri, Høvik

IV

Sammendrag

Denne oppgaven beskriver utviklingen av maktforholdet i de syv etablerte norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa etter 1945.

Katz og Mairs (2002) beskrivelse av utviklingen til maktforholdene i vest-europeiske partier gir en forventning om at de norske partiene har konverget mot svakere sentralorganisasjoner og mektigere stortingsgrupper. Et historisk-institusjonalistisk perspektiv på partiers utvikling (Panebianco 1988) gir en forventning om at partienes maktforhold vil vise stor grad av stabilitet, og fravær av konvergens i form og retning partiene imellom når endring har funnet sted.

Ved konseptualisering av maktforholdet tar jeg utgangspunkt i Morriss' (1987) og Dowdings (1996; 2008a; 2008b; 2012) forståelse av makt som evne. Maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa defineres som forholdet mellom partenes kapasitet til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partiet. Denne kapasiteten operasjonaliseres for hver part på tre områder: 1) Legitim autoritet til å ta beslutninger om partiets politikk, ledervalg og nominasjon, 2) representasjon i den andre partens styrende organer med slik legitim autoritet, og 3) kontroll over organisatoriske ressurser.

Legitim autoritet og representasjon måles gjennom bestemmelsene i partienes vedtekter. Organisatoriske ressurser måles ved partenes inntekter.

Analysen viser at det er forskjell i utviklingen til maktforholdet på de tre områdene. Innenfor legitim autoritet er partienes maktforhold preget av stor stabilitet. Innenfor representasjon er det noe hyppigere endringer i partienes maktforhold, som er ulike i form og retning. Partiene konvergerer når det gjelder forholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppas inntekter, som utvikler seg sterkt til stortingsgruppens fordel. Samlet kan dette indikere at partienes maktforhold har endret seg i stortingsgruppens favør.

Fremskrittspartiet utgjør et unntak, fordi partiets sentralorganisasjon gjennom vedtektenes bestemmelser innenfor legitim autoritet og representasjon har fått økt sin makt betydelig siden 1992. Dette kan veie opp for utviklingen til inntektsforholdet, som også i Fremskrittspartiet har endret seg i stortingsgruppas favør.

Forord

Uten den gode hjelpen jeg har fått ville denne masteroppgaven ikke blitt til. Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Elin H. Allern. Hennes store medmenneskelighet, tålmodighet og inspirerende faglige dyktighet har vært uvurderlig.

Jeg vil takke familien min for all hjelp og støtte jeg har fått mens jeg har arbeidet med oppgaven.

Videre vil jeg takke deltakerne på prosjektet Political Parties and Democracy: Decline or Change? ved Institutt for Statsvitenskap for konstruktiv kritikk og nyttige innspill. Jeg takker Knut Heidar og Anders R. Jupskås for å ha gitt meg tilgang til sine samlinger av partidokumenter.

De politiske partiene skal ha takk for å ha gitt meg tilgang til deres arkiver, og jeg takker Riksarkivet og Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek for god hjelp og tilrettelegging for å finne partienes vedtekter.

Oppgaven er på 34.459 ord.

Feil og mangler i oppgaven er mitt ansvar alene.

Audun Vindøy

30. april 2015.

Innholdsfortegnelse

[Tittelblad].....	III
Sammendrag.....	V
Forord.....	VIII
Innholdsfortegnelse.....	X
1 Innledning.....	1
1.1 Partimodellene og partiendring.....	1
1.2 Hvordan studere makt?.....	2
1.3 Disposisjon.....	3
2 Teori om politiske partier.....	4
2.1 Partienes ansikter.....	4
2.1.1 Partilederes mål, incentiver og relasjoner.....	5
2.1.2 Partiets grunnplan.....	6
2.1.3 Partiets sentralorganisasjon.....	7
2.1.4 Partiet i offentlige verv.....	8
2.2 Partimodellene.....	9
2.2.1 Elite- og massepartiet.....	10
2.2.2 Catch-all-partiet.....	11
2.2.3 Kartellpartiet.....	12
2.3 Partiendring.....	14
2.3.1 Trender på system-nivå gir konvergens i partienes utvikling.....	14
2.3.2 Historiske forskjeller mellom partiene vil vedvare.....	15
2.3.3 Perspektivene er ikke gjensidig utelukkende.....	16
3 Empiriske studier.....	18
3.1 Fire komparative undersøkelser.....	18
3.1.1 Heidar og Koole.....	18
3.1.2 Katz og Mair.....	19
3.1.3 Gibson og Harmel.....	21
3.1.4 Pedersen.....	22
3.1.5 Sammendrag av empiriske funn.....	24

3.2	De norske partiene	25
3.3	Drøfting av konseptualisering og målemetoder.....	29
4	Konseptualisering og operasjonalisering	32
4.1	Begreper.....	32
4.2	Overblikk over maktbegrepet	34
4.3	Makt som evne.....	35
4.3.1	Begrepsanalyse.....	35
4.3.2	Disposisjoner.....	37
4.3.3	Å måle og sammenligne makt.....	38
4.3.4	Makt til og makt over	40
4.3.5	To avgrensninger.....	44
4.4	Definisjon av maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa	44
4.5	Operasjonalisering	47
4.5.1	Legitim autoritet.....	48
4.5.2	Representasjon	58
4.5.3	Organisatoriske ressurser	61
5	Forskningsdesign, data og metode	64
5.1	Forskningsdesign	64
5.1.1	En case-studie.....	64
5.1.2	Valg av analyseenheter og tidsrom	64
5.2	Datainnsamling.....	65
5.2.1	Inntekter	65
5.2.2	Vedtekter	66
5.2.3	Prosedyre for koding av partivedtekter	67
5.3	Dataaggregering.....	67
5.3.1	Legitim autoritet.....	67
5.3.2	Representasjon	68
5.3.3	Organisatoriske ressurser	68
5.4	Validitet og reliabilitet.....	69
6	Analyse.....	71
6.1	De enkelte partienes utvikling	71
6.1.1	Arbeiderpartiet	74

6.1.2	Høyre	76
6.1.3	Venstre	79
6.1.4	Senterpartiet	82
6.1.5	Kristelig Folkeparti	84
6.1.6	Sosialistisk Venstreparti	86
6.1.7	Fremskrittspartiet	88
6.2	Sammenligning av partienes utvikling	90
6.2.1	Legitim autoritet	90
6.2.2	Representasjon	92
6.2.3	Organisatoriske ressurser	94
7	Konklusjon	96
7.1	Teori og empiri	96
7.2	Veien videre.....	97
	Litteraturliste	99

Figurer

Figur 6.1: Partienes utvikling, legitim autoritet.....	91
Figur 6.2: Partienes utvikling, representasjon.....	92
Figur 6.3: Partienes utvikling, inntektsforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa.....	94

Tabeller

Tabell 6.1: Indikatorer på <i>legitim autoritet</i>	72
Tabell 6.2: Legitim autoritet og representasjon, Arbeiderpartiet.....	74
Tabell 6.3: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Arbeiderpartiet.....	75
Tabell 6.4: Legitim autoritet og representasjon, Høyre.....	76

Tabell 6.5: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Høyre.....	78
Tabell 6.6: Legitim autoritet og representasjon, Venstre.....	79
Tabell 6.7: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Venstre.....	80
Tabell 6.8: Legitim autoritet og representasjon, Senterpartiet.....	82
Tabell 6.9: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Senterpartiet.....	83
Tabell 6.10: Legitim autoritet og representasjon, KrF.....	84
Tabell 6.11: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), KrF.....	85
Tabell 6.12: Legitim autoritet og representasjon, SV.....	86
Tabell 6.13: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), SV.....	87
Tabell 6.14: Legitim autoritet og representasjon, FrP.....	88
Tabell 6.15: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), FrP.....	89

1 Innledning

Hvem har makten til å bestemme i politiske avgjørelser? Dette er et klassisk spørsmål i statsvitenskapen som denne oppgaven er et forsøk på å belyse på ett område: internt i de norske partiene siden 2. verdenskrig, i forholdet mellom partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe. Jeg undersøker utviklingen i de syv etablerte partiene i Norge:

Arbeiderpartiet, Høyre, Venstre, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet.

Temaet er interessant både fra et praktisk og normativt ståsted. Endring av maktforhold i partiene kan påvirke hvilken politikk partiene fører (Pedersen 2010a). Maktfordelingen i de politiske partiene kan vurderes normativt ut fra hva demokratiteori foreskriver om hvordan maktforholdet i partier bør være (Allern og Pedersen 2007).

Oppgaven har et beskrivende siktemål, jeg forsøker ikke å gi noen forklaring på årsaken til utviklingen av maktforholdet i partiene.

1.1 Partimodellene og partiendring

Katz og Mair er kjent for sitt arbeid om kartellpartiet (Katz og Mair 1995; 2009).

Kartellpartiet er en partimodell som skal beskrive nyere tids partier i Vest-Europa, de har mistet sine bånd til sivilsamfunnet og nærmest blitt en del av staten. En av egenskapene ved kartellpartiet er at medlemsorganisasjonen har mistet makt i partiet, som nå domineres av partiets representanter i parlamentet og regjeringen.

I sitt bokkapittel "The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies" skriver Katz og Mair (2002) nærmere om utviklingen av maktforholdet mellom de vest-europeiske partienes tre "ansikter", partiets grunnplan, partiets sentralorganisasjon og partiet i offentlige verv. Katz og Mair bruker da partimodell-litteraturen om elitepartiet, massepartiet, catch-all-partiet og kartellpartiet til å beskrive og forklare denne utviklingen. Eksterne trender på system-nivå har påvirket de vest-europeiske partiene til å endre seg slik at de har blitt likere hverandre, og makten i partiene er nå samlet hos partilederne i parlamentet og regjeringen.

Min motivasjon for temaet i denne oppgaven har vært et ønske om å finne ut om maktforholdet i de norske partiene har utviklet slik som kartellpartitesen beskriver. For å redusere kompleksiteten i undersøkelsen snevrer jeg inn på hvilke enheter i partiet jeg studerer maktforholdet mellom. Derfor undersøker jeg bare utviklingen på maktforholdet i partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa.

Problemstillingen i oppgaven min er:

Hvordan har maktforholdet i de norske politiske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa utviklet seg siden 2. verdenskrig?

Partimodell-litteraturen gir en forventning om at *de norske partiene har konverget, mot svakere sentralorganisasjoner og mektigere stortingsgrupper.*

En historisk-institusjonalistisk (Thelen 1999; Hall og Taylor 1996) tilnærming legger mindre vekt på betydningen av eksternt press for partiers utvikling. Ut fra dette perspektivet vil det være varige forskjeller mellom partiene, som reflekterer partienes ulike historiske utgangspunkt (Panebianco 1988). Dette gir en alternativ forventning om at utviklingen av maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa i de norske partiene vil vise *stor grad av stabilitet, og fravær av konvergens i form og retning partiene imellom når endring har funnet sted.*

De to alternative forventningene gir retning for sammenligningen jeg gjør av utviklingen til maktforholdet i partiene.

1.2 Hvordan studere makt?

For å kunne besvare problemstillingen min trenger jeg ha en forståelse av hva makt og maktforhold er, og hvordan de kan måles. I gjennomgangen jeg gjør av litteraturen om maktforhold i partier mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa finner jeg at det sjelden gis klart uttrykk for hva som menes med makt og maktforhold. Operasjonaliseringene som blir brukt for å måle maktforhold skiller seg fra hverandre, og det er grunn til å tro at de bygger på ulike forutsetninger og begrepsforståelser.

Derfor vier jeg mye plass til å konseptualisere og operasjonalisere maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Drøfting av begrepsbruk og å utlede dimensjoner og indikatorer for makt teoretisk er et selvstendig mål i oppgaven.

1.3 Disposisjon

Oppgaven inneholder i alt syv kapitler, inkludert innledningen. I kapittel to gjør jeg rede for det partiteoretiske grunnlaget for oppgaven, om partienes ansikter, partimodellene og partiendring. Kapittel tre inneholder en gjennomgang og drøfting av tidligere empirisk forskning på maktforhold mellom partiers sentralorganisasjon og parlamentsgruppe, og av litteratur om maktforhold i de norske partiene. I kapittel fire bruker jeg teori om makt til å konseptualisere maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa, og operasjonaliserer med støtte i litteraturen om maktforhold i politiske partier. Kapittel fem handler om forskningsdesignet i oppgaven, metode og innsamling og behandling av data. I kapittel seks gjennomfører jeg analysen, og konkluderer i kapittel syv.

2 Teori om politiske partier

Dette kapitlet inneholder det partiteoretiske grunnlaget for oppgaven. Jeg begynner med å gjøre rede for hvorfor oppdeling av partiene i mindre deler kan være nyttig for å forstå partiers atferd, og hvordan Katz og Mair (1993) deler inn partiet i tre "ansikter". Katz og Mair (2002) bruker denne inndelingen når de beskriver utviklingen av maktforhold i vest-europeiske partier ved hjelp av partimodellene, som jeg behandler i kapitlets andre del. I kapitlets siste del holder jeg opp partimodell-litteraturens perspektiv på partiers utvikling mot en historisk-institusjonalistisk tilnærming. Dette gir to alternative forventninger til utviklingen hos de norske partiene når det gjelder maktforholdet mellom partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe.

2.1 Partienes ansikter

Jeg tar utgangspunkt i Katz og Mairs (1993) inndeling av partiet i tre "ansikter": partiets grunnplan, partiets sentralorganisasjon og partiet i offentlige verv. Dette kan sees som en videreutvikling av V.O. Keys tredeling av partiet etter funksjonelle kriterier, der han skilte mellom partiet i elektoratet, partiet som organisasjon og partiet som utøvende institusjon (Dalton og Wattenberg 2000: 5). Jeg bygger videre på Katz og Mairs inndeling når jeg skiller mellom partiets sentralorganisasjon og stortingsgruppe.

Katz og Mairs (1995; 2002; 2009) artikler om partimodellene beskriver utviklingen av relasjonene mellom partiets ansikter. Disse tre enhetene er forskjellige i hvilke funksjoner de utfører og typen ressurser de disponerer. Derfor vil det være systematiske forskjeller i prioriteringen mellom goder hos personer i partiet, avhengig av hvilket av partienes ansikter de hører til (Katz og Mair 1993). Endring av maktforholdet mellom partienes ansikter kan dermed gjøre at partiet som helhet endrer atferd når det gjelder valg av strategi og politikk.

Hos Katz og Mair (1993) er partilederes mål, incentiver og relasjoner viktige for å forklare partiers atferd og utvikling. Med partiledere menes her ikke bare den ene lederen av partiet, som i Norge velges på landsmøtet (Allern og Karlsen 2014), men i prinsippet alle personene i partiet som har tillitsverv av en viss betydning eller representerer partiet i offentlige verv. I resten av punkt 2.1 benytter jeg også Strøm og Müllers (1999) skille mellom partiers konkurrerende mål om å vinne stemmer, posisjoner eller gjennomføre politikk. Sammen gjør

dette at punktet er preget av rasjonell-aktør-tilnærmingen til partier (se Allern 2010: 79-81 for en introduksjon). Det er likevel ikke slik at jeg legger denne tilnærmingen til grunn i oppgaven.

2.1.1 Partilederes mål, incentiver og relasjoner

Et analytisk redskap til å forklare partilederes atferd er at de kan ha primære mål som de prioriterer ulikt. Strøm og Müller (1999: 5-9) skiller mellom tre mål, office, policy og votes: å vinne offentlige verv, særlig regjeringsposisjon, å gjennomføre politikk, og å sanke stemmer, i tillegg til målet om å beholde sin posisjon internt i partiet (Strøm og Müller 1999: 14). Policy-målet kan deles i to dimensjoner der artikulering av politikk, den rene linjen, bør suppleres til å gjennomføre politikk, som ofte krever kompromisser i flerpartisystemer (Pedersen 2011). Målene om å vinne posisjoner, stemmer, eller politikk ansees som konkurrerende, partiledere må prioritere mellom dem (Strøm og Müller 1999).

Artikulering og gjennomføring av partiets politikk ansees som kollektive goder, de kommer alle i partiet til gode i like stor grad. Godene som følger med offentlige verv ansees derimot primært som private goder som tilfaller personene som besitter posisjonene. I tillegg til den økonomiske kompensasjonen som tilfaller personer i offentlige verv, og muligheten til å utnevne personer til andre offentlige posisjoner med tilhørende private goder, gir offentlige verv status til personene som besitter dem. Dette godet er vanskelig å dele videre med andre (Panebianco 1988: 9-11, 24-25; Katz og Mair 1993: 596; Strøm og Müller 1999: 5-6). Stemmer ansees vanligvis ikke som mål i seg selv, men som middel for å oppnå de to andre godene (Strøm og Müller 1999: 10-11).

Man kan skille mellom horisontale (leder-leder) og vertikale (leder-følger) relasjoner i politiske partier, der de vertikale relasjonene legger grunnlaget for de horisontale (Panebianco 1988: 23-24). Å artikulere og gjennomføre politikk og de private godene som følger med offentlige verv kan være mål i seg selv, men er også ressurser partiledere trenger i den vertikale bytterelasjonen med sine følgere for å lykkes i de horisontale byttene med andre interne partiledere og i konkurransen med andre partier (Panebianco 1988:23-24, 40-42; Strøm og Müller 1999: 14-16).

Katz og Mair (1993: 594) deler partiene inn i tre ansikter: partiets grunnplan, partiets sentralorganisasjon og partiet i offentlige verv. Siden

[...] hvert ansikt fører med seg ulike ressurser, begrensninger, muligheter og motivasjonsmønstre som vedrører ledere basert i dem, [...] vil det være konflikt mellom partiledere (utover de som simpelthen skapes av personlige ambisjoner) som kan være grunnlag for å forstå organisasjonsmessig endring. (Katz og Mair 1993: 594-595, min oversettelse)

Hos Katz og Mair (1993: 595) har hvert ansikt partipolitikere, som medlemmer, tillitsvalgte eller folkevalgte, og kan ha en byråkratisk side med lønnede ansatte. Om det enkelte partiansiktet domineres av politikerne eller de ansatte er et interessant spørsmål i seg selv, og er kanskje særlig aktuelt når det gjelder partiets sentralorganisasjon (Katz og Mair 1993: 599). Fraksjoner og koalisjoner (se Zariski 1960; Rose 1964; Graham 1993; Boucek 2009; Panebianco 1988: 37-40) vil også kunne eksistere innenfor og på tvers av et partis ansikter. I denne oppgaven behandler jeg imidlertid partienes ansikter som om de opptrer enhetlig. Dette er ikke noen realistisk antakelse, men så lenge det er grunn til å tro at partienes ansikter skiller seg systematisk fra hverandre når det gjelder mål og incentivstruktur kan forenklingen hjelpe med å få fram disse skillene og atferd som følger av dem.

2.1.2 Partiets grunnplan

Partiets medlemmer er kjernen i partiets grunnplan. Medlemmene er organisert i geografiske enheter og deres ledere samles som landsmøtet i den nasjonale partiorganisasjonen (Katz og Mair 1993: 597-8). Partimedlemmer som sitter i offentlige posisjoner for partiet lokalt kan både sees som å tilhøre partiet på bakken, når fokuset er på partiet som nasjonal organisasjon, eller man kan se dem som atskilt fra partimedlemmene lokalt som ikke har offentlige verv. Siden jeg undersøker partiet nasjonalt og ser bort i fra skiller på lokalplan, anser jeg de som har lokale offentlige verv som del av partiets grunnplan.

Ressurser som partiets grunnplan bringer til partiet er særlig arbeidskraft, lokalkunnskap, stemmer og medlemskontingent (ibid: 598), og gjennomføring av partiets politikk lokalt (Strøm og Müller 1999: 15). Partimedlemmene kan også være en kilde til legitimitet for partiet, særlig om partiet hevder å representere en egen samfunnsgruppe som organiseres gjennom partiets grunnplan (Katz og Mair 1993: 598).

Partimedlemskap er frivillig, og for misfornøyde partimedlemmer er utmelding en troverdig trussel. Partilederne som representerer partiets grunnplan vil derfor måtte tilfredsstille

medlemmenes ønsker ikke bare for å beholde sine posisjoner, men også for i det hele tatt å ha en organisasjon å lede (Katz og Mair 1993: 598) Partiets medlemmer har liten tilgang på private goder gjennom partiet. Partiets grunnplan kan derfor antas å prioritere artikulering og gjennomføring av partiets politikk høyere enn hva partiet i offentlige verv gjør når det skal balanseres opp mot målene om å vinne velgere og offentlige verv (ibid.)

2.1.3 Partiets sentralorganisasjon

Partiets sentralorganisasjon består av et ansatt sekretariat og partiledere med tillitsverv i styrende organer som sentralstyret og landsstyret. I denne oppgaven regner jeg også landsmøtet som en del av partiets sentralorganisasjon. De som har tillitsverv i partiets sentralorganisasjon kan sees som ledere og representanter for partiet på bakken, partiet i offentlige verv, tilknyttede organisasjoner eller de ansatte i partiets sentralorganisasjon (Katz og Mair 1993: 599). Partiets sentralorganisasjon fungerer som kjernen i partiet ved at de andre av partiets ansikter koordinerer seg der. I eksternt genererte partier¹ vil partiets sentralorganisasjon ofte ha organisert og bygget opp partiets grunnplan og partiet i offentlige verv. I valgkampen har partiets sentralorganisasjon en samordnende funksjon i partiet på vegne av partiet i offentlige verv.

Partiets sentralorganisasjon aggregerer og artikulerer krav fra partiets grunnplan overfor partiet i offentlige verv, og kan fungere som representant for partiets grunnplan til å kontrollere partiet i offentlige verv. Partiets sentralorganisasjon kan også utføre tjenester for de andre partiansiktene som politikktutvikling og pengeinnsamling og være kommunikasjonskanal i partiet gjennom partipresse eller andre media. Partiets sentralorganisasjon sin makt i partiet kan sees som en funksjon av hvor godt sentralorganisasjonen utfører de funksjonene som resten av partiet trenger den til, hvor viktige

¹ Skillet mellom internt og eksternt genererte partier stammer fra den franske statsviteren Maurice Duverger (1972 [1954]). Internt genererte partier har sin opprinnelse grupper av likesinnede representanter i parlamentet, som senere oppretter en partiorganisasjon utenfor parlamentet til hjelp for å mobilisere velgere. Eksternt genererte partier har sin opprinnelse i sosiale bevegelser eller organisasjoner utenfor parlamentet, der de først senere har vunnet representasjon (Svåsand 1994a: 104-5). Siden parlamentsgruppen i internt genererte partier selv oppretter den eksterne partiorganisasjonen har de i utgangspunktet hatt interesse av at den eksterne partiorganisasjonen skulle ha minst mulig makt over parlamentsgruppen. For eksternt genererte partier antas dette å forholde seg motsatt, der er parlamentsrepresentantene nominert av den eksterne partiorganisasjonen, som sitter på ressursene parlamentsrepresentantene trenger for å bli gjenvalgt. Se også punkt 2.2.1 om kader- og massepartiet. Hvorvidt forskjellen mellom internt og eksternt genererte partier svekkes over tid hører inn under litteraturen om partiendring, se punkt 2.3

disse funksjonene er for partiet, og om de kan organiseres og utføres på andre måter enn gjennom sentralorganisasjonen (Katz og Mair 1993: 600).

At partilederne i partiets sentralorganisasjon ofte også har posisjoner i andre deler av partiet som de representerer, gjør det vanskelig å si hva som er sentralorganisasjonens samlede prioriteringer før man gjør nærmere undersøkelser. Men så lenge partiets sentralorganisasjon ikke er fullstendig dominert av eller smeltet sammen med partiet i offentlige verv, eller omvendt, kan vi anta at det er en viss avstand og potensiale for konflikt. Dette er særlig aktuelt når det gjelder sentralorganisasjonens funksjon som representant for partiets grunnplan til å føre kontroll med partiet i offentlige verv.

2.1.4 Partiet i offentlige verv

Partiet i offentlige verv består av politikere som har vunnet valg og må vinne på ny i fremtiden for å beholde sine posisjoner, samt ansatt hjelp. Gjennom sine offentlige verv har de har størst tilgang på private goder av partienes ansikter. For å vinne og beholde posisjonene trenger partiet i offentlige verv velgernes gunst, og støtte fra eksterne organisasjoner med ressurser som er til nytte i valgkampen (Katz og Mair 1993: 595-596). Samtidig er partiet i offentlige verv også representant for partiet på bakken og partiets sentralorganisasjon, og trenger deres støtte for å bli renominert som partiets kandidater til valg.

Kravene som partiet i offentlige verv mottar krav fra velgerne, interesseorganisasjoner og andre deler av sitt eget parti vil ofte komme i konflikt med hverandre (Katz og Mair 2002: 118-19). At partiet i offentlige verv har flere som kan gjøre krav på deres lojalitet gir dem en flertydig rolle i demokratiet, der ulike normative perspektiver på partiers rolle i demokratiet foreskriver forskjellig atferd (Allern og Pedersen 2007; Katz 2014).

Plasseringen i statsapparatet gjør at i partiet er det partiet i offentlige verv som stemmer over statens lover og budsjetter. De kontrollerer også politiske utnevnelser til offentlige stillinger og ansettelser til å støtte partiets arbeid i parlament og regjering. Som lønnede heltidspolitikere har partiet i offentlige verv tid og politisk erfaring, og de har tilgang på offentlig utredningskapasitet og ekspertise. Sammen med legitimiteten som følger med å ha et mandat fra velgerne er dette viktige ressurser internt i partiet (Katz og Mair 1993: 597)

Partiet i offentlige verv kan deles opp i partiets parlamentsgruppe og partiet i regjering. Heidar og Koole (2000a) studerer europeiske parlamentsgrupper, og blant annet parlamentsgruppens relasjoner til partiet i regjering og den eksterne partiorganisasjonen, som består av partiets sentralorganisasjon og partiet på bakken (Heidar og Koole 2000b: 11-15). Deres (ibid: 8) arbeidsdefinisjon av en parlamentsgruppe er "an organized group of members of a representative body who belong to the same political party". En parlamentsgruppe kan ha sterk eller svak tilknytning til den eksterne partiorganisasjonen og partiet i regjering, forskjellig grad av samhandling og personoverlapp, og være dominerende eller dominert part i relasjonen (ibid: 12-14).

Mitt anliggende er å studere utviklingen av maktforholdet i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Partiet i regjering holdes utenfor i min undersøkelse. Katz og Mair slår partiet i regjering og parlamentsgruppa sammen som partiet i offentlige verv, og det er mulig at trekk som beskrives ved partiet i offentlige verv gjelder partiet i regjering og ikke parlamentsgruppa. Siden de har felles det å besitte offentlige verv antar jeg at de har mer til felles med hverandre enn de har med partiets sentralorganisasjon eller partiets grunnplan når det gjelder prioriteringen mellom å vinne posisjoner, stemmer eller gjennomføre og artikulere politikk. Når det gjelder hvilke ressurser parlamentsgruppa og partiet i regjering har til rådighet er det ikke samme grunnlag for å si at det som gjelder en gjelder den andre.

I neste punkt bruker jeg Katz og Mairs arbeid om partimodellene til å beskrive utviklingen av relasjonen og maktforholdet mellom partiets sentralorganisasjon og parlamentsgruppe i vest-europeiske demokratier.

2.2 Partimodellene

Partimodellene er både idealtyper og beskrivelser av hvordan mange partiers egenskaper er og har vært, hovedsakelig utviklet på bakgrunn av vest-europeiske partier (Krouwel 2006: 249-253; Wolinetz 2002: 137-9). Som idealtyper er de ikke påstander om at alle partier har eller hadde de trekkene modellene beskriver fullt ut. Men de er basert på empiri om partiene, og gjør krav på å beskrive viktige trekk i mange partier i den perioden de er hentet fra (Katz og Mair 2009: 753-6). I tillegg gir partimodellene forklaringer på hvorfor partiene har endret seg (van Biezen 2005: 149).

Jeg tar utgangspunkt i Katz og Mair (2002) sin utlegning av partimodellene hvor de fokuserer på utviklingen av partiinterne maktforhold. De beskriver hvordan de tidlige elitepartiene var dominert av parlamentsgruppa, et sterkt skifte med massepartiene der sentralorganisasjonen var det mektigste av partienes ansikter, og at pendelen etter 2. verdenskrig har svingt tilbake igjen med catch-all- og særlig kartellpartiene, som domineres av parlamentsgruppa og partiets representanter i regjering.²

2.2.1 Elite- og massepartiet

Elitepartiet oppsto i tiden før allmenn stemmerett og ble gjerne dannet i nasjonalforsamlingen av likesinnede representanter ut fra behov for samordning. Utover dets representanter i nasjonalforsamling og regjering besto elitepartiet av de få ressurssterke mennene som trengtes for å sikre valg til nasjonalforsamlingen i den enkelte valgkrets. Elitepartiet var en sammensmelting av partiets grunnplan og partiet i offentlige verv, og denne samlingen av notabiliteter hadde lite behov for formell organisering. Om elitepartiet i det hele tatt hadde noen sentralorganisasjon som kunne skilles fra partiet i offentlige verv, var sentralorganisasjonen en forlenget arm i tjeneste for partiet i offentlige verv (Duverger 1990; Katz og Mair 2002: 114-116).

Mens elitepartiet besto av de få og ressurssterke som allerede var på innsiden av det politiske systemet, organiserte massepartiet de mange og ressursfattige som stod på utsiden. Massepartiet organiserte sosiale lag i samfunnet som ikke hadde stemmerett så lenge denne var begrenset av krav til eiendom. Det arbeidet for allmenn stemmerett og omforming av samfunnet for å fremme interessene til det sosiale laget partiet anså seg som det politiske uttrykket for (Katz og Mair 2002: 117).

Med innføringen av allmenn stemmerett ble det å være mange en viktigere ressurs enn tidligere. For å utnytte styrken i antall, der hvert enkelt medlem hadde små økonomiske ressurser, trengte massepartiet en sterk organisasjon på lokalnivå for å mobilisere flest mulig i sitt utvalgte sosiale lag til å stemme på og finansiere partiet (Katz og Mair 2002: 117). Dette innebar en strategi der massepartiet innkapslet den sosiale klassen med organisasjoner tilknyttet partiet, som organiserte tjenester for medlemmene "fra krybbe til grav" (Neumann 1990). Ambisjonene om å gjennomføre et program for grunnleggende endringer av samfunnet

² De første to avsnittene i punkt 2.2 er basert på oppgaven min i forskningsmetodologi i STV4020: Vindøy 2012: 2-3.

gjorde det nødvendig med koordinering på nasjonalt nivå fra en sterk sentralorganisasjon, finansiert av partiets grunnplan. Massepartiets idégrunnlag, med partiet som den sosiale klassens politiske arm, og at partiets ressurser stammet fra medlemmenes kollektive bidrag, gjorde at sentralorganisasjonen var overordnet parlamentsgruppa. Parlamentsmedlemmene hadde i henhold til massepartiets ideologi ikke et individuelt mandat, de skulle være lojale representanter for klassen og partiet (Duverger 1990; Katz og Mair 2002: 117-9).

2.2.2 Catch-all-partiet

Catch-all-partiet, først beskrevet av Otto Kirchheimer, oppstår som resultat av transformasjon av tidligere masse- og elitepartier som konvergerer mot en ny partimodell i tiden etter andre verdenskrig (Katz og Mair 2002: 120-2). Massepartiets dype gjennomtrengning og representasjon av en samfunnsgruppe svekkes til for å kunne tiltrekke seg velgere fra bredere lag i samfunnet, mens tidligere elitepartier bygger opp en distinkt sentralorganisasjon som organiserer lokale partilag for å mobilisere velgere og få del i legitimiteten som folkelig deltakelse i partiet gav (Katz og Mair 2002: 120-1). Catch-all-partiet er primært et stemmesøkende parti (Krouwel 2006: 256-8).

Årsaken til konvergensen mot denne nye partimodellen ligger i eksterne endringer på systemnivå og konkurransen mellom partiene. Den sosiale lagdelingen av vest-europeiske demokratier avtok, etterkrigstidens opptining av samfunnets økonomiske, religiøse, regionale og kulturelle skillelinjer svekket grunnlaget for massepartiets strategi om dyp gjennomtrengning av ett samfunnslag. Høyere utdanningsnivå, kortere arbeidsdager, og en mindre underdanig befolkning med større vilje og evne til selv å definere og artikulere sine behov, undergravde elitepartienes evne til å vinne valg som "naturlige" ledere av sine lokalsamfunn (Kirchheimer 1990; Katz og Mair 2002: 120-2).

Massemedia, og spesielt fjernsynet, hadde også en homogeniserende effekt på samfunnet, og gjorde det mulig for partiene å nå ut til hele samfunnet med sine budskap. At budskapet skulle appellere til hele, eller i det minste store deler av samfunnet, gjorde at catch-all-partiene valgte seg politiske saker og som ikke ville støte bort velgergrupper. Ideologisk motivert politikk og retorikk ble tonet ned. Til erstatning for ideologi som mobiliserende faktor ble partilederne viktigere i partienes kommunikasjon med velgerne. Catch-all-partiet søkte samarbeid med det økende mangfoldet av interesseorganisasjoner for å få pengestøtte og appellere til deres medlemmer (Kirchheimer 1990; Katz og Mair 2002: 120-2).

Hos både de tidligere masse- og elitepartiene fører transformasjonen til catch-all-partier med seg endringer i maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa. De tidligere elitepartiene etterlignet massepartiets organisasjonsstruktur ved å etablere en medlemsorganisasjon på bakken for å mobilisere velgere, og en sentralorganisasjon til å koordinere partiets grunnplan. Om intensjonen bare var å organisere en heilagjeng uten påvirkning på partiets politikk, var likefullt resultatet at partimedlemmene fremmet krav om reell innflytelse og at partiet i offentlige verv skulle følge vedtak gjort i partiets sentralorganisasjon. De tidligere massepartiene hadde nå fått en veletablert parlamentsgruppe, og ofte også regjeringsmakt. Partiet i offentlige verv fikk økt selvbevissthet, større ressurser og interesser som avvek fra sentralorganisasjonen og partiets grunnplan. Den tiltagende velgerorienteringen hos partiet i offentlige verv førte til konflikt med representantene for partiets grunnplan i partiets sentralorganisasjon, som fortsatt prioriterte å artikulere og gjennomføre en radikal politikk i tråd med interessene til samfunnsgruppen partiet opprinnelige sprang ut fra. Relasjonen mellom catch-all-partiets sentralorganisasjon og parlamentsgruppe var derfor preget av stadig og uavklart konflikt, og maktforholdet mellom de to var jevnere enn hos elitepartiet der parlamentsgruppa dominerte og massepartiet der sentralorganisasjonen var den mektigste parten (Katz og Mair 2002: 120-2).

2.2.3 Kartellpartiet

I moderne kartellpartier (se Katz og Mair 1995 og 2009) er konflikten mellom partienes ansikter som preget catch-all-partiet i vest-europeiske demokratier avgjort: de domineres av partiet i offentlige verv, mens partiets grunnplan og sentralorganisasjon har mindre makt enn tidligere (Katz og Mair 2002: 122). Kartellpartiet har mistet de sterke båndene som partiene før hadde til sivilsamfunnet gjennom sine medlemsorganisasjoner og samarbeidet med interesseorganisasjonene. I stedet har kartellpartiet nærmest blitt en del av staten gjennom sin søken etter offentlige ressurser til å finansiere et større og mer profesjonalisert partiapparat og dekke de økende utgiftene til valgkamp (Katz og Mair 1995: 8-15). Kartellpartiet prioriterer å vinne tilgang på offentlige verv, særlig regjeringsdeltakelse (Katz og Mair 2002: 130; Wolinetz 2002: 160-1).

Den viktigste årsaken til denne endringen i maktforholdet i moderne partier er innføringen av statsstøtte til partiene. Det er en klar tendens til at statsstøtten i stadig større grad kommer parlamentsgruppen mer enn sentralorganisasjonen til gode. En konsekvens av dette er at en

større andel av partienes ansatte nå befinner seg i parlamentsgruppa. Inntekter og ansatte er avgjørende organisatorisk ressurser i politiske partier, og maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa har endret seg som resultat av endringen i ressursfordeling (Katz og Mair 2002: 123).

Mens parlamentsgruppa har økt sin andel av partiets inntekter og ansatte, har partiets grunnplan mistet ressurser og prestisje på grunn av synkende medlemstall (se van Biezen, Mair og Poguntke 2012). Arten ressurser som partiets grunnplan bidrar med har også blitt mindre viktige for partiet som helhet. Kommunikasjon gjennom massemedia erstatter grunnplanets funksjon som formidler av partiets budskap til velgerne. Moderne valgkamp, som primært foregår i media, spesielt på fjernsyn, vinnes av betalte profesjonelle heller enn ved alminnelige partimedlemmers frivillige innsats. Den er mer kapital- og mindre arbeidsintensiv, og inntektene fra medlemskontingent har sunket og blitt erstattet av statsstøtte (Katz og Mair 2002: 125).

Selv om medlemsorganisasjonen har blitt mindre nyttig for partiet i offentlige verv, har partiets grunnplan fortsatt en funksjon ved å gi legitimitet til partilederne. Å avskaffe eller åpenlyst ignorere medlemsorganisasjonen ville derfor være kostbart. Medlemmenes legitimerende funksjon ivaretas ved å gi de individuelle medlemmene nye rettigheter, som uravstemninger om politiske programmer, kandidater og ledervalg. I kartellpartitesen antas dette å være en mindre kostnad for partiet i offentlige verv enn at medlemmene har innflytelse gjennom representativt internt demokrati. En atomisert og uorganisert medlemsmasse antas å være føyelige for partilederne i offentlige verv. Nye formelle rettigheter til medlemmene som individer er derfor kompatible med og går sammen med at det representative demokratiet i partiene svekkes, ved at sentralorganisasjonens myndighet til å kontrollere parlamentsgruppa og regjeringen på vegne av medlemmene minsker. (Katz og Mair 2002: 126-9).

At partiet i offentlige verv har blitt mektigere i moderne vest-europeiske partier på bekostning av sentralorganisasjonen støttes også av andre undersøkelser, skriver Katz og Mair (2002: 122). Denne egenskapen ved moderne partier skal gjelde uavhengig av om de bør sees som kartellpartier (se Katz og Mair 1995 og 2009) som har beveget seg fra sivilsamfunnet mot staten, og av kartellpartitesens påstand om at moderne partier bruker sin rolle som lovgivende og bevilgende myndighet til å redusere partikonkurransen og hindre nye partier i å slippe til (se bl.a. Koole 1996; Wolinetz 2002 og Scarrow 2006 for kritiske bidrag).

Ifølge partimodellene, slik Katz og Mair (2002) tolker dem, er det grunn til å forvente at de norske partiene har konverget, at maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa har endret seg til stortingsgruppas fordel.

2.3 Partiendring

Her vil jeg gjøre rede for to alternative tilnærminger til å forklare partiers utvikling og hvilke forventninger de gir til utviklingen av maktforholdet i norske partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa.

2.3.1 Trender på system-nivå gir konvergens i partienes utvikling

System-nivå-trend-perspektivet på partiers utvikling tilsier at eksternt press og konkurranse om velgerne stimulerer partiene til å endre seg, og partimodell-litteraturen er et eksempel på denne tilnærmingen (Katz og Mair 1995: 18; Katz og Mair 2002: 114). I henhold til denne forståelsen er lange trender i utviklingen av eksterne forhold på system-nivå, som sosial struktur, økonomi og arbeidsliv, teknologi, og partienes institusjonelle omland, den primære årsaken til partiendring (Harmel 2002: 122-5). Det vil være én måte å organisere partier på som er best tilpasset omgivelsene. Partienes indre liv formidler eksternt press slik at det resulterer i internt bestemt organisasjonsendring. De partiene som tilpasser seg eksterne endringer lykkes best, og konkurransen mellom partiene gjør at partiene over tid konvergerer i form og funksjon (van Biezen 2005: 152-4).

Endringene på system-nivå påvirker alle partiene i partisystemene som går gjennom liknende utvikling av samfunnet. Fellestrekk i samfunnsutviklingen i vest-europeiske demokratier etter 2. verdenskrig er derfor ifølge partimodell-litteraturen årsak til liknende utvikling av vest-europeiske partier (Katz og Mair 2009: 754), inkludert de norske. At parlamentsgruppa har blitt mektigere på bekostning av partiets sentralorganisasjon er ett av disse utviklingstrekkene partiene deler (Katz og Mair 2002).

Ut i fra forståelsen om trender på system-nivå som den viktigste driveren av partiendring er det altså grunn til å forvente at de norske partiene siden 1950 har utviklet seg i samme retning når det gjelder maktforholdet i partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Partimodell-litteraturen gir også en klar forventning om retningen på denne utviklingen, at *partiene har konverget, mot svakere sentralorganisasjoner og mektigere stortingsgrupper.*

2.3.2 Historiske forskjeller mellom partiene vil vedvare

Historisk-institusjonalistiske (se Thelen 1999; Hall og Taylor 1996) tilnæringer til partiers utvikling toner ned betydningen av eksternt press for partiers utvikling. Det vil være varige forskjeller mellom partiene, som reflekterer partienes ulike historiske utgangspunkt.

Konteksten partiene oppstod i og valg som ble gjort om partienes interne struktur da de ble dannet og konsoliderte seg fortsetter å prege partiene gjennom hele deres eksistens (van Biezen (2005: 151-2). Nøkkelordet her er institusjonalisering:

[...] the consolidation of the organization, the passage from an initial, structurally fluid, phase when the new-born organization is still forming, to a phase in which the organization stabilizes, develops stable survival interests and just as stable organizational loyalties. (Panebianco 1988: 18)

Selv om graden og formen av institusjonalisering påvirkes av eksterne faktorer (Panebianco 1988: 49-68) er dette primært en endogen prosess, som sementerer forskjeller som følger av partienes ulike opprinnelse:

A party's organizational characteristics depend more upon its history, i.e. on how the organization originated and how it consolidated, than upon any other factor. (Panebianco 1988: 50).

Panebianco (1988: 17-20) skriver at partier som institusjonaliseres går fra å være "rasjonelle systemer" for å oppnå felles mål om kollektive goder slik som å artikulere og gjennomføre politikk, til å bli "naturlige systemer", der partiets overlevelse og den enkeltes plass i partiets strøm av selektive goder er viktigere enn å oppnå partiets offisielle mål. Dette bidrar til stivhengighet i partiers utvikling. Når et parti har blitt institusjonalisert vil aktørene i partiet tilpasse sine strategier til partiorganisasjonens eksisterende struktur. Det gjør at strukturen opprettholdes over tid, også når forholdene som opprinnelig motiverte den ikke lenger eksisterer (Allern 2010: 89). Valg som er gjort tilbake i tid om hvilken "sti" en organisasjon slår inn på fortsetter å virke i lang tid, og motvirker endring på tross av eksternt press.

En historisk-institusjonalistisk forståelse av partiers utvikling tilsier også at aktørenes mål formes av partiet de opererer i, og at det ofte vil være flere måter å oppnå målene på (Allern 2010: 88). I tillegg til at interne forhold i partiene motvirker endring, er det derfor et større utvalg av realistiske alternativer som kan bli valgt dersom partier først endrer seg.

Ut i fra et historisk-institusjonalistisk perspektiv på partiers utvikling vil man forvente stor grad av stabilitet i hvert partis interne struktur, også når det gjelder utviklingen siden 1950 av maktforholdet i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. I den grad endringer har funnet sted, er det sannsynlig at forskjeller mellom partienes historiske utgangspunkt gjør at formen og retningen endringer tar også kan være forskjellig partiene imellom. Som en alternativ forventning til partimodell-litteraturens fortelling om konvergens mot svakere sentralorganisasjoner og mektigere stortingsgrupper, gir et historisk-institusjonalistisk perspektiv grunn til å forvente *stor grad av stabilitet, og fravær av konvergens i form og retning partiene imellom når endring har funnet sted.*

2.3.3 Perspektivene er ikke gjensidig utelukkende

Når jeg har presentert de to utvalgte perspektivene på partiendring har jeg trukket fram forskjellene mellom dem og utledet to klart ulike forventninger til hvordan de norske partiene har utviklet seg når det gjelder maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. I analysen vil jeg forsøke å besvare hvordan utviklingen i de norske partiene har vært med hensyn på disse forventningene.

Jeg har gitt en stilisert framstilling av antakelsene hos system-nivå-trend-tilnærmingen og historisk-institusjonalistisk teori om partiendring, og hva som følger av dem. Forskere som har arbeidet med endring av partier og partisystemer gir gjerne en mer nyansert framstilling der de trekker veksler på mangfoldet av teoretiske perspektiver.

Duverger (1972 [1954]) sitt skille mellom internt og eksternt genererte partier og hvordan denne forskjellen i partienes opprinnelse gav varige ulikheter mellom partiene er en historiske-institusjonalistisk forklaring. Samtidig anså han at massepartienes måte å organisere seg på var overlegen de gamle elitepartiene fordi allmenn stemmerett belønnet organisering og mobilisering av massene. Konkurransen mellom partiene ville derfor ifølge Duverger gi en "smitte fra venstre", der også gamle elitepartiene innførte massepartiets måte å organisere seg på, og denne forklaringen hører til i system-nivå-trend-tilnærmingen til partiers utvikling.

Wolinetz (1991; 2002: 145-7) skriver at Kirchheimer (1990) sitt arbeid om catch-all-partiet ikke var en påstand om universell transformering av alle partier motivert av konkurransen om velgerne. Partiers tilbøyelighet til å endre seg til catch-all-partier ville variere ut fra både

eksterne og interne forhold. Eksternt ville særlig graden og arten av konkurranse fra andre partier påvirke tilbøyeligheten til endring. Internt ville graden aktørene i partiet anså endring som nødvendig, og partiets interne politikk, være kilder til variasjon mellom partiene.

Panbianco (1988) starter med en tydelig historisk-institusjonalistisk utgangspunkt, som gjort rede for i punkt 2.3.2. I bokens siste kapittel spør han likevel en homogenisering av moderne partier uavhengig av deres opprinnelse og historie, i tråd med hva man forventer ut i fra system-nivå-trend-tilnærmingen til partiers utvikling. Wolinetz (2002: 146-8) ser Panbiancos "electoral-professional party" som en konseptualisering av catch-all-partiet i mer organisatoriske termer, der profesjonalisering av partiorganisasjonen kombinert med mulighetene for bred velgerappell gjennom massemedia fører til at partiene blir mer velgerorienterte.

I møtet med en komplisert virkelighet har partiforskere benyttet flere perspektiver til å beskrive og forutsi partiers utvikling. En rendyrking av de to perspektivene jeg holder opp mot hverandre gir tydelige forskjeller i hva som er å forvente når det gjelder styrken på partiendring og graden av likhet og forskjeller mellom partiene. Om de norske partienes utvikling svarer til en av forventningene eller om bildet er mer komplisert, vil jeg forsøke å besvare i analyse-kapittelet.

3 Empiriske studier

På 1980-tallet fikk studiet av partiorganisasjoner fornyet interesse, og tilfanget av empiriske studier økte betraktelig. Innsamling og publisering av tidsserier med tverrnasjonale data om partiers organisasjonsmessige egenskaper, hvor Katz og Mair (1992a) og Harmel og Janda (2014) har gjort viktige bidrag, startet oppbyggingen av datagrunnlag som kan anvendes til komparative undersøkelser av partienes organisatoriske utvikling. De egenskapene ved partiorganisasjonene som har blitt best kartlagt over tid er utviklingen i antall medlemmer (se Katz og Mair 1992a; Scarrow 2000; van Biezen, Mair og Poguntke 2012) og partiorganisasjonenes formelle struktur (Katz og Mair 1992a). På disse områdene er hovedtrekkene i utviklingen avklart i vest-europeiske demokratier. Utviklingen av *maktforhold* internt i partiene vet vi mindre om, både når det gjelder relasjonen mellom ledere og medlemmer og mellom lederne i ulike deler av partiet.

I dette kapittelet går jeg gjennom fire komparative undersøkelser av maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa. I tillegg til å rapportere empiriske funn legger jeg vekt på å beskrive hvordan maktforholdet konseptualiseres og operasjonaliseres. Deretter gjør jeg opp status for hva vi vet om utviklingen av maktforholdet i de norske partiene mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen, og egenskaper ved de norske partiene som kan være forbundet med dette maktforholdet. Til slutt drøfter jeg konseptualiseringen og operasjonaliseringen i undersøkelsene jeg har gått gjennom, forutsetninger som følger av disse, og i hvilken grad jeg skal bygge videre på dem i oppgaven.

3.1 Fire komparative undersøkelser

3.1.1 Heidar og Koole

Heidar og Kooles (2000a) antologi *Parliamentary Party Groups in European Democracies* er en samling av landeksperters studier av europeiske partiers parlamentsgrupper. Studiene er gjort innenfor et felles teoretisk rammeverk og undersøker parlamentsgruppens interne forhold, parlamentsgruppen som del av parlamentet, samt parlamentsgruppens forhold til den eksterne partiorganisasjonen og partiet i regjering (Heidar og Koole 2000b). I relasjonen til den eksterne partiorganisasjonen og partiet i regjering undersøkes både hvor tette båndene er, og hvilket av disse partienhetene som dominerer. Det gis ikke noen teoretisk definisjon på

makt eller maktforholdet mellom parlamentsgruppen og den eksterne partiorganisasjonen eller noen lukket liste over indikatorer for å undersøke maktforholdet, men vi får noen forslag på relevante empiriske mål: formelle rettigheter til å nominere kandidater til offentlige valg, inntekter og ansatte, antall partimedlemmer og velgere (Heidar og Koole 2000b: 13).

I Danmark finner Bille (2000) at parlamentsgruppene har fått økt statsstøtte siden 80-tallet, og på grunn av det blitt mer profesjonaliserte. Parlamentsgruppens relasjon til den eksterne partiorganisasjonen og partiet i regjering er tett, men det er ikke klar tendens til endring i noen retning når det gjelder maktforhold. Stor grad av personoverlapp mellom posisjoner i partienes ansikter gjør det vanskelig å si hvor makten ligger i partiet som organisasjon. I Sverige finner Hagevi (2000) at parlamentsgruppene betydning i partiene vokser. Generøs statsstøtte har gjort dem profesjonaliserte, og det er tett kontakt mellom partienes ansikter. Økningen i ressurser og den tette kontakten med resten av partiet gir parlamentsgruppa anledning til å utøve stor innflytelse. Hagevi understreker at konflikter primært finner sted mellom de forskjellige partiene, ikke mellom partienes ulike deler.

Samlet sett er tendensen i landene som er undersøkt at parlamentsgruppene har endret seg i retning av å bli "parliamentary party complexes", som kjennetegnes av at de har sterk indre disiplin og tilgang på store organisatoriske ressurser som gjør at de profesjonaliseres (Heidar og Koole 2000c: 259-61). Tendensen når det gjelder parlamentsgruppens relasjon til den eksterne partiorganisasjonen har vært gradvis konvergens på tvers av ideologi og opprinnelse mot tettere bånd (ibid: 262-3) og at parlamentsgruppene har blitt mektigere på bekostning av eksterne partiorganisasjonen (ibid: 265). Årsaker til dette er økte økonomiske ressurser hos parlamentsgruppen, at den eksterne partiorganisasjonen har blitt svekket som medlemsorganisasjon, og at parlamentsgruppas profesjonelle politikere står bedre stilt til å håndtere en raskt skiftende dagsorden i media og i velgernes preferanser (ibid: 265).

3.1.2 Katz og Mair

I tillegg til å dele inn partiorganisasjonen i tre "ansikter", partiets grunnplan, partiets sentralorganisasjon og partiet i offentlige verv, konseptualiserer Katz og Mair (1993: 606-8) maktforholdet mellom partienes ansikter ved tre dimensjoner:

- 1) fordelingen av organisatoriske ressurser, altså ansatte og de inntektene som trengs for å lønne dem

2) representasjonen partiets grunnplan og partiet i offentlige verv har i sentralorganisasjonens utøvende organer

3) hvem som har faktisk avgjørelsesmyndighet i saker om partiets politikk, strategi, disiplinering, interne regler, og nominasjon av kandidater til valg.

Katz og Mair (1993: 608-14) gjennomfører deretter en empirisk undersøkelse av utviklingen i maktforhold i europeiske partier mellom sentralorganisasjon og partiet i offentlige verv i perioden 1960 til 1990. Der anvender de dimensjonene (1) og (2). I undersøkelsen bruker Katz og Mair (1993: 608-9) tre indikatorer på maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og partiet i offentlige verv:

- a) forholdet mellom statsstøtten som gis til parlamentsgruppen og sentralorganisasjonen, som måler dimensjon (1)
- b) forholdet mellom antall ansatte i parlamentsgruppen og i sentralorganisasjonen, som måler dimensjon (1)
- c) sammensetningen av medlemmene i sentralorganisasjonens utøvende organ, som måler dimensjon (2). De undersøker utviklingen av hvor stor andel av organets medlemmer som sitter der i kraft av å være medlemmer av eller representanter for regjeringen og parlamentsgruppen, og om det er regler som begrenser parlaments- eller regjeringsmedlemmers andel av totalen eller muligheten for at de overhodet er valgbare.

Hvis vi ser bort i fra regjeringens representasjon i sentralorganisasjonens utøvende organ, kan disse tre indikatorene tolkes som mål på maktforholdet mellom parlamentsgruppen og sentralorganisasjonen.

I de elleve landene de har data om fordelingen av statsstøtte, finner Katz og Mair (1993: 609-10) en klar tendens til at statsstøtten i stadig større grad kommer parlamentsgruppen mer enn sentralorganisasjonen til gode. Dette reflekteres i utviklingen av antall ansatte: forholdet mellom antall ansatte i sentralorganisasjonen og parlamentsgruppen har endret seg til parlamentsgruppens fordel i alle ni landene der utviklingen i antall ansatte er målt. Samtidig var det fortsatt flere ansatte i sentralorganisasjonene enn i parlamentsgruppene (ibid.: 610-11). Når det gjelder parlamentsgruppens representasjon i sentralorganisasjonens utøvende organ fant Katz og Mair (1993: 611-14) større variasjon både mellom og internt i land. Også på dette området er det likevel en trend i retning av at parlamentsgruppens posisjon har styrket seg.

I tillegg til de to dimensjonene som de selv undersøker, peker som nevnt Katz og Mair (1993: 608) på en tredje dimensjon som viktig for vurderinger av maktforhold i partier: hvem som

har faktisk avgjørelsesmyndighet i saker som handler om partiets politikk, strategi, disiplinering, interne regler, og nominasjon av kandidater til valg. Dette er rimelig nok sentralt hvis man vil undersøke makt, men må operasjonaliseres for å kunne undersøkes empirisk. En mulighet for å nærme seg dette er å undersøke hvem som formelt har myndighet til å ta avgjørelser, og anta at forskjellen på formell og faktisk autoritet er liten. Pedersen (2010b: 240-1) argumenterer for at den formelle siden av relasjonen mellom partienes ansikter vil gjenspeile det reelle maktforholdet, og at en fordel ved å måle maktforholdet gjennom bestemmelser i partienes vedtekter er at det da er mulig å sammenligne partier over tid med samme type data. Slik jeg ser det er Pedersens (2010b) og Gibson og Harmels (1998) undersøkelser av maktforhold i partier mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa rettet mot den tredje dimensjonen til Katz og Mair, den måler de i hovedsak gjennom bestemmelser i partienes vedtekter.

3.1.3 Gibson og Harmel

Når Gibson og Harmel (1998) studerer maktforholdet mellom nitten amerikanske, tyske, danske og britiske partiers parlamentsgruppe og sentralorganisasjon³ i 1990, bruker de syv indikatorer som skal måle "the extent to which the parliamentary group personnel and their actions may be controlled by the extraparliamentary party" (ibid.: 216). Indikatorene er kodet ut i fra tilgjengelig engelsk litteratur om partiene (ibid.: 217) og retter seg primært mot formelle forhold regulert i partienes og parlamentsgruppens vedtekter, modifisert av hvordan reglene følges i praksis. De syv indikatorene som Gibson og Harmel (1998: 216-23) undersøker er:

- (1) *Kandidatvalg*. I hvilken grad utvelgning av kandidater til parlamentsvalget kontrolleres av sentralorganisasjonen.
- (2) *Valg av parlamentarisk leder*. I hvilken grad sentralorganisasjonen er direkte involvert i valget av parlamentarisk leder.
- (3) *Rotasjon*. Om det er begrensninger på gjenvalg av parlamentsmedlemmer eller det kreves at parlamentsmedlemmer roterer i valgperioden, altså gir fra seg plassen i parlamentet til en annen person.
- (4) *Disiplin*. Hvem, om noen, som disiplinere parlamentsrepresentanter dersom de avviker fra sentralorganisasjonens politiske føringer.

³ Gibson og Harmel bruker termen "extraparliamentary party". Det kommer klart fram at det er sentralledet i partiorganisasjonen undersøkelsen retter seg mot, så jeg oversetter til "sentralorganisasjonen".

(5) *Overenstemmelse*. I hvilken grad parlamentsgruppa er pålagt å handle i overenstemmelse med sentralorganisasjonens politiske posisjoner.

(6) *Politikkutforming*. I hvilken grad sentralorganisasjonen, i motsetning til parlamentsgruppa, har ansvaret for å utforme partiets offentlige politiske posisjoner.

(7) *Primær leder*. Om det er parlamentariske lederen eller lederen for sentralorganisasjonen som er partiets primære leder.

På dette indikatorsettet benytter Gibson og Harmel (1998: 222-3) eksplorerende faktoranalyse og med varimax rotasjon får de tre faktorer med Eigenvalue større enn 1. Siden faktor to og tre mangler substansiell mening arbeider de videre med den første faktoren, og dropper de tre indikatorene som lader svakt ($< .30$) på den. De står da igjen med ett indikatorsett for maktforholdet mellom parlamentsgruppen og sentralorganisasjonen som består av indikatorene for *rotasjon*, *disiplin*, *overenstemmelse* og *politikkutforming*. På dette indikatorsettet foretar de en ny faktoranalyse, og oppretter en veid indeks basert på indikatorenes faktorskårer (se Hair m.fl. (1998) om faktoranalyse). Denne indeksen tolker Gibson og Harmel (1998: 222-3, kursivering i originalen) som et mål på

[...] the extent to which the extraparliamentary party (as opposed to the parliamentary group) *controls party policy*, and relatedly, the extent to which the parliamentary party group's policy behaviour is not independent of the extraparliamentary organisation.

Det er tydelige forskjeller mellom partiene på deres skårer på indeksen. Gibson og Harmel (1998: 223-7) undersøker to hypoteser om hva som kan være årsak til forskjellene. De finner at det er sammenheng mellom ideologi og det interne maktforholdet. Med ideologi målt gjennom partiprogrammene har sosialistiske partier sterkere sentralorganisasjon relativt til parlamentsgruppa enn hva som er tilfellet i borgerlige partier. Om partier er internt eller eksternt genererte har derimot ikke sammenheng med maktforholdet. I en separat analyse, som Gibson og Harmel (1998: 227) opplyser om i en fotnote, undersøker de om det har vært endring over tid i maktforholdet mellom sentralorganisasjon og parlamentsgruppe hos de tolv partiene i undersøkelsen som fantes fra 1950 til 1990. De undersøker gjennomsnitt og varians for de tolv partiene samlet i 1950 og i 1990, og finner svært lite endring på noen av målene.

3.1.4 Pedersen

Pedersen (2010b) undersøker utviklingen av maktforholdet mellom partienes sentralorganisasjon og parlamentsgruppe i Danmark fra 1953 til 2005 ut fra partienes

vedtekter. Indikatorene Pedersen (2010b: 241) bruker skal måle "[...] control resources available to central party organisations to control parliamentary party groups." De er:

- (1) *Kandidatvalg*. Kan den nasjonale partiorganisasjon kontrollere valget av kandidater til parlamentsvalg, i så fall i hvilken grad?
- (2) *Sanksjon*. Kan den nasjonale partiorganisasjonen disiplinere parlamentsmedlemmer, i så fall i hvilken grad?
- (3) *Informasjon*. Er parlamentsgruppa pålagt å informere den nasjonale partiorganisasjonen om sitt arbeid, i så fall i hvilken grad?
- (4) *Politikk*. Er parlamentsgruppa pålagt å inkludere den nasjonale partiorganisasjonen i beslutninger om det parlamentariske arbeidet, i så fall i hvilken grad?
- (5) *Representasjon*. Hvor mange parlamentsmedlemmer tillates det at sitter i den nasjonale partiorganisasjonens utøvende organ?

Ved faktoranalyse finner Pedersen (2010b: 241-2, 249) at indikatoren *representasjon* ikke lader på den ene faktoren hun velger å bruke av de to faktorene som hun trekker ut av indikatorsettet. I tillegg er den vanskelig å kode, flere partier mangler bestemmelser som begrenser parlamentsgruppas representasjon, og kan også tolkes som mål på grad av interaksjon mellom parlamentsgruppa og sentralorganisasjonen. Hun dropper derfor *representasjon*, og måler maktforholdet ved en additiv indeks av de fire øvrige indikatorene. Pedersen (2010b: 242-4) undersøker så om det er trender over tid til konvergens mellom partiene, men hun finner at det er høy grad av stabilitet i maktforhold i partiene. Ifølge partivedtektene har ikke de danske parlamentsgruppene har blitt mektigere relativt til partienes sentralorganisasjon. Den lille variasjonen som finnes forklares primært av at partier dør ut eller dannes i løpet av periodene som undersøkes, de enkelte partiene endrer seg svært lite. Når hun videre tester hypoteser om årsakene til forskjeller mellom partiene finner hun som Gibson og Harmel (1998) at ideologi målt gjennom partiprogrammene er viktig. I Danmark har borgerlige partier mektigere parlamentsgrupper enn sosialistiske partier. Internt genererte partier har mektigere parlamentsgrupper enn eksternt genererte partier, og gamle partier mektigere parlamentsgrupper enn nye partier. Partistørrelse, målt ved antall medlemmer, har ikke signifikant sammenheng med maktforholdet i danske partier mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa.

3.1.5 Sammendrag av empiriske funn

I følge Heidar og Koole (2000c) og Katz og Mair (1993) sine undersøkelser har europeiske politiske partiers parlamentsgrupper blitt mektigere på bekostning av partienes sentralorganisasjoner. Parlamentsgruppene har blitt tettere integrert med resten av partiet, og i flere land, blant annet Danmark og Sverige, har personoverlappet blitt så stort at det er vanskelig å analysere maktforholdet med hensyn på partienes deler (Heidar og Koole 2000c: 263-5). Hos både Katz og Mair (1993) og Heidar og Koole (2000c) spiller endring i fordelingen av organisatoriske ressurser, altså inntekter og ansatte, en sentral rolle som forklaring på endringen av maktforholdet. Forskyvningen av organisatoriske ressurser i partiet til parlamentsgruppa har gjort at mer av partienes politikkutvikling skjer i parlamentsgruppa. Samtidig har partiene blitt svekket som medlemsorganisasjoner, og raskere skifter i dagsorden hos media og velgere har blitt besvart av partiene med å gi parlamentsgruppa profesjonelle politikere utvidet autonomi til å ta avgjørelser i den daglige politikken. Det er parlamentsgruppens generøse bevilgninger av statsstøtte til seg selv som er den nære årsaken til endringen i fordeling av organisatoriske ressurser, men bakteppet er endringer i partienes eksterne relasjoner (Heidar og Koole 2000c: 265). Samtidig er det en tendens til at partiene har gitt parlamentsgruppene større representasjon i sentralorganisasjonens utøvende organer (Katz og Mair 1993: 611-14). Eksterne endringer på systemnivå har presset partiene mot å gjøre lignende interne endringer i maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa, på tvers av land og forskjeller i partienes opprinnelse og ideologi (Heidar og Koole 2000c: 262-5).

Undersøkelsene til Gibson og Harmel (1998) og Pedersen (2010b) forteller en annen historie. Bestemmelsene i partienes vedtekter de primært bruker til å måle maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa har endret seg svært lite. Hverken Gibson og Harmel (1998) eller Pedersen (2010b) finner tegn til konvergens mellom partiene, men forskjeller som forblir tilnærmet uendret over tid. Forskjellene mellom partiene når det gjelder maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa har sammenheng med partienes ideologiske orientering, målt gjennom partiprogrammet. De finner begge at sosialistiske partier har mektigere sentralorganisasjoner enn hva som er tilfellet i borgerlige partier. Ifølge Gibson og Harmels (1998) og Pedersens (2010b) undersøkelser er altså

stabilitet det fremtredende trekket ved de enkelte partienes organisering. Forskjeller mellom partiene når det gjelder maktforholdet vedvarer, i tråd med ulikhetene i hva partienes ideologier foreskriver.

Selv om de komparative undersøkelsene ikke studerer nøyaktig de samme enhetene til samme tid overlapper de nok til at jeg ville forvente større grad av samsvar mellom resultatene. Av den grunn vil jeg gjøre en nærmere vurdering av undersøkelsenes konseptualisering og målemetoder. Før jeg tar fatt på det vil jeg gi et overblikk på status for kunnskapen vår om maktforhold i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa.

3.2 De norske partiene

Så vidt jeg kjenner til, foreligger det ikke bidrag i forskningen på de norske partiene som primært undersøker relasjonen mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Kunnskapen vi har på området kommer fra bidrag som har maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa som et av flere temaer de berører. Den overordnede trenden i perioden fra 1960 til første halvdel av 1990-tallet er konvergens mot massepartiets organisasjonsstruktur slik den har blitt tilpasset de offentlige administrasjonsnivåene i Norge av Arbeiderpartiet (Svåsand 1994a: 117-18; Svåsand, Strøm og Rasch 1997: 118; Strøm 1993: 221-3). I denne perioden har forskjellen mellom partiene på høyre- og venstresiden blitt mindre når det gjelder fordelingen av makt i partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa, maktfordelingen har blitt jevnere i partiene. Fremskrittspartiet er unntaket fra dette mønsteret, siden starten av 90-tallet har stortingsgruppa vært formelt underordnet sentralorganisasjonen (Strøm 1993: 332; Svåsand 1994c: 309-10), noe som fortsatt er tilfelle i dag (Heidar 2014: 414).

Når Svåsand (1994a; 1994c) undersøker organisatorisk endring i de norske partiene fra 1960 til begynnelsen av 90-tallet bruker han primært bestemmelser i partienes vedtekter som kilde til informasjon om utviklingen av partiene og maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. I starten av perioden finner Svåsand (1994c: 306-7) klare forskjeller mellom Arbeiderpartiet på den ene siden og Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet på den andre siden. Dette gjelder både organisasjonsstruktur og intern maktfordeling, der Arbeiderpartiet hadde en mektigere sentralorganisasjon relativt til stortingsgruppa enn hva som var tilfelle i sentrumspartiene og spesielt i Høyre (Svåsand 1994a: 109-10). Utover 70-

tallet adopterer de tre sentrumspartiene Arbeiderpartiets organisasjonsstruktur og går fra ett til to styrende organer, landsstyret og sentralstyret, som styrer partiorganisasjonen mellom landsmøtene. Høyre hadde allerede to styrende organer over landsmøtet, og kaller dem henholdsvis sentralstyret og arbeidsutvalget.

Høyres stortingsgruppes representasjon blir i perioden 1960 til 1990 betydelig mindre i sentralorganisasjonens styrende organer, noe som tyder på at stortingsgruppa i denne perioden mister sin dominerende posisjon i partiet. Arbeiderpartiet beveget seg i perioden i motsatt retning, og fikk en styrket stortingsgruppe i forhold til sentralorganisasjonen (Svåsand 1994a: 117-18; Svåsand 1994c: 308-9, 335; Heidar 1988: 104). Den svekkede posisjonen til Høyres stortingsgruppe kommer også til uttrykk ved at fram til slutten av 80-tallet var lederen for Høyres stortingsgruppe også partiets reelle leder, men fra da av har partiorganisasjonens leder også i Høyre vært partiets reelle leder, noe som nå er praksis i alle partiene (Strøm 1993: 326, 335; Allern og Karlsen 2014: 49; men se Heidar 1995: 289). At personer har ledende posisjoner samtidig i både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa er nå vanlig i de norske partiene (Allern og Karlsen 2014: 49), bakover i tid var det mest utbredt i sentrumspartiene (Strøm 1993: 326). Dette reduserer konflikter mellom partienes deler (Svåsand 1994c: 327), og gjør det vanskeligere å undersøke maktforhold mellom dem (Strøm 1993: 326).

Hos de fem "gamle" partiene finner man altså konvergens mot massepartimodellen, og mot en mellomposisjon når det gjelder maktforholdet mellom partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe. Særlig har Arbeiderpartiet og Høyre beveget seg mot sentrum når det gjelder maktfordeling mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. For Arbeiderpartiet kan erfaringen som regjeringsparti ha svekket den utenomparlamentariske arven med dominerende sentralorganisasjon (Heidar 1995: 291-3). En ny generasjon ledere i Høyre fra tidlig på 1960-tallet, som satset på oppbygging av en sterk ekstern partiorganisasjon etter massepartimodellen, og at partiet fikk mange nye medlemmer og lokallag på 70- og 80-tallet, kan forklare den større vekten partiorganisasjonen i Høyre fikk relativt til stortingsgruppa (Svåsand 1994a: 117-18).

Både Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet, som begge ble dannet i første halvdel av 70-tallet, starter ifølge Svåsand (1994a: 111) ut med egne særtrekk i måte å organisere seg på, som har blitt svekket over tid. SV startet ut med kjønnskvolter og rotasjon i valgte verv, og en tydelig overordning av sentralorganisasjonen over stortingsgruppa (Svåsand 1994a: 111). Fram mot 1990 ble regelen om rotasjon avskaffet (Svåsand 1994a: 113), og stortingsgruppens

underordning tonet ned: lederen for stortingsgruppen fikk rett og plikt til å møte i partiets arbeidsutvalg, og regelen som begrenset andelen stortingsrepresentanter i sentralorganisasjonens styrende organer ble fjernet (Svåsand 1993: 16). Kjønnskvoteringen i SV har blitt værende, og har spredd seg slik at de andre partiene nå tar hensyn til representasjon av kvinner i interne og offentlige verv. Flere av de andre partiene har også innført kjønnskvotering (Svåsand 1994c: 307).

Fremskrittspartiet preges fra partidannelsen i 1973 og fram mot 1990 av sine ledere, Anders Lange og Carl I. Hagen. Lange ønsket ikke at partiet skulle ha noen byråkratisk organisasjon eller representative organer, og partiet hadde svak organisasjon da Lange døde i 1974. Hagen tok over Langes plass på Stortinget og ble partileder i 1978. Han sørget for at Fremskrittspartiet bygget opp en organisasjonsstruktur etter massepartimodellen (Svåsand 1994a: 114-15). På begynnelsen av 90-tallet endret de formelle relasjonene i FrP mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa seg til sentralorganisasjonens fordel slik at sentralorganisasjon ble overordnet stortingsgruppa i betydelig større grad enn i noen andre norske partier. Landsstyret og sentralstyret fikk 6 representanter med stemmerett i stortingsgruppa, myndighet til å endelig bestemme over stortingsgruppas politiske strategi og budsjett, og ble ankeinstans for mindretallet i stortingsgruppa (Svåsand 1993: 36). At partiorganisasjonen ble overordnet stortingsgruppa i FrP skyldes antakelig at Hagen fant at partiorganisasjonen fungerte som en sikrere maktbase til å styre partiet enn stortingsgruppa (Svåsand 1994c: 310). Disse bestemmelsene gjelder også i dag (Heidar 2014b: 414).

Så vidt jeg kjenner til, foreligger det ikke systematiske sammenligninger i tidligere forskning av utviklingen til nivået på inntekter og ansatte hos de norske partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe. De norske stortingsgruppene har fått offentlig økonomisk støtte siden 1964, i hovedsak basert på antall stortingsrepresentanter, samt et grunntilskudd til hver gruppe. Siden 2001 har partier i opposisjon også fått ekstra gruppertilskudd. Totalt utbetalt støtte til stortingsgruppene har økt fra 210.000 kroner i 1964 til ca. 15,5 millioner kroner i 1994 og i overkant av 140 millioner kroner i 2010. Mesteparten av støtten brukes på å ansette personell til administrative og politiske støttefunksjoner (Heidar 1995: 287-8; Heidar 2014b: 408-10; NOU 2004: 25, s. 40-1; Wahl 2014). I tillegg til pengestøtten har partigruppene på Stortinget også hatt tilgang på sekretærer ansatt av Stortinget for å bistå stortingsgruppene med administrative oppgaver. Denne ordningen ble opprettet i 1952, og stadig utvidet fram til den ble avskaffet i 2001, da arbeidsgiveransvaret for og midlene til å lønne sekretærene ble

overført til stortingsgruppene. Stortinget vedtok i samme anledning en betydelig utvidelse av støtten til stortingsgruppene for å øke antall politiske rådgivere, denne økningen ble innført gradvis og fullført i 2004. På grunn av disse endringene vokste den økonomiske støtten til stortingsgruppene svært raskt på starten av 2000-tallet (Dokument nr. 17 (2000-2001); Heidar 2014b: 408-10; Wahl 2014). Siden statsstøtten til stortingsgruppene ble innført i 1964 har den mangedoblet seg fram mot i dag, også om man korrigerer for inflasjon. Dette reflekteres i en sterk økning i antall ansatte i stortingsgruppene i samme periode (Heidar 2014b: 410).

Staten har gitt økonomisk støtte til partienes sentralorganisasjoner siden 1970, til partienes fylkes- og kommuneorganisasjoner og folkevalgte grupper på fylkes- og kommunenivå siden 1975, og til partienes ungdomsorganisasjoner siden 1978 (Svåsand 1994b: 183). I 2004 var støtten til partienes hovedorganisasjoner, som beregnes ut fra antall oppnådde stemmer siste valg, på 148 millioner kroner. Statsstøtten til partienes hovedorganisasjoner har økt raskere enn prisstigningen, og har blitt deres største inntektskilde, mens medlemskontingentens andel av partienes inntekter har blitt neglisjerbar (Svåsand 1994b: 203-5; NOU 2004: 25, s. 53-4). Antall medlemmer av partiene toppet seg på 80-tallet, og har siden sunket kraftig: fallet er på over 60% i perioden 1980 til 2009, det er blant de bratteste i Europa. Fallet i antall medlemmer er særlig stort i Høyre og Arbeiderpartiet (Heidar og Saglie 2002: 33-5; van Biezen, Mair og Poguntke 2012: 34). Ettersom fordelingen av statsstøtten mellom partiene til både stortingsgruppene og partienes sentralorganisasjoner er et resultat av partienes suksess i valg, er det grunn til å anta at statsstøtten har effekt i samme retning på de ulike partiene når det gjelder fordelingen av inntekter og ansatte mellom partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe.

Heidar (2014a: 382) gjennomførte i 1996 og 2012 surveyundersøkelser der han spurte stortingsrepresentantene om hvem som hadde innflytelse over beslutninger i Stortinget. Det var en svak stigning fra 1996 til 2012 for vurderingen av stortingsgruppene og de parlamentariske ledernes makt, fra allerede høye nivåer i 1996. Samtidig var det en større stigning når stortingsrepresentantene vurderte makten til lederne av partiorganisasjonen, som i 2012 ble vurdert å ha om lag like mye makt som stortingsgruppene. De fleste svaralternativene hadde i følge stortingsrepresentantene beholdt eller fått økt sin makt, med unntak av komiteene, og regjeringen ble vurdert som mektigst i både 1996 og 2012 (Heidar 2014a: 382). Når stortingsrepresentantene vurderte hvilke faktorer som påvirker beslutningene i egen stortingsgruppe var opinionsstøtte i eget parti viktigst i både 1996 og

2012, men dennes betydning hadde sunket merkbart i perioden. Debatten på gruppemøtene ble i både 1996 og 2012 vurdert som nest viktigst, og opinionsstøtte blant velgerne kom på tredjeplass i både 1996 og 2012. Også for disse to faktorene hadde viktigheten sunket merkbart i stortingsrepresentantenes vurderinger (Heidar 2014b: 415).

For å oppsummere, så vet vi rimelig mye om utviklingen til de norske partienes organisasjonsstruktur og ressurstilgang fra det offentlige. På grunn av ulik praksis for regnskapsføring og medlemsregistrering partiene i mellom og over tid er deres egne regnskaper og oversikter over antall medlemmer mindre sikre og sammenlignbare, særlig bakover i tid (Svåsand 1994b: 210-12; Heidar og Saglie 2002: 35). Når det gjelder maktfordelingen i partiene mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen er det blant de fem "gamle" partiene tegn til konvergens mot jevnere fordeling i perioden 1960 til 1990 enn hva som var tilfelle tidligere (Svåsand 1994a: 117-18; Svåsand, Strøm og Rasch 1997: 118; Strøm 1993: 221-3; Heidar 1988: 104). Arven fra partienes opprinnelse synes likevel ikke å være forsvunnet. Intervjuer av aktører tett på prosessene på Stortinget tyder på at Arbeiderpartiets stortingsgruppe fortsatt legger stor vekt på vedtak i partiorganisasjonen, og at Høyre er preget av tradisjonen om stortingsgruppas autonomi til å forvalte partiets politikk (Heidar 2014b: 413). I SV og FrP har sentralorganisasjonen i følge vedtektene vært overordnet stortingsgruppa. Dette har blitt tonet ned i vedtektene til SV, men ikke i FrP (Svåsand 1994a 111-15; Svåsand 1993: 36; Svåsand 1994c: 309-10; Heidar 2014b: 414).

Vi kjenner altså til de store linjene i de norske partienes utvikling siden 1960, men mangler en systematisk undersøkelse av utviklingen av maktforholdet i partiene mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen over tid. Det er her oppgaven min søker å bidra til bedre kunnskap. Som start på arbeidet med å konseptualisere, operasjonalisere og måle denne utviklingen i Norge vil jeg gjøre en nærmere drøfting av hva som har blitt gjort på disse områdene i undersøkelsene som jeg gikk gjennom i punkt 3.1.

3.3 Drøfting av konseptualisering og målemetoder

Undersøkelsene jeg gikk gjennom i punkt 3.1 gjør til dels motstridende funn om utviklingen i maktforholdet mellom parlamentsgruppa og sentralorganisasjonen i partiene de undersøker. Dette kan være en konsekvens av forskjeller i undersøkelsenes operasjonalisering og målemetoder. Mens Katz og Mair (1993) og Heidar og Koole (2000b; 2000c) legger stor vekt

på fordelingen av organisatoriske ressurser som inntekter og ansatte, måler Gibson og Harmel (1998) og Pedersen (2010b) maktforholdet primært gjennom bestemmelser om formell myndighet i partienes vedtekter. I de to sistnevnte undersøkelsene er forskerne spesielt opptatt av sentralorganisasjonens makt til å kontrollere parlamentsgruppa. Hos dem undersøkes ikke parlamentsgruppas makt direkte, men antas å øke når sentralorganisasjonens makt synker. Med bruken av ressurser og representasjon for parlamentsgruppa i sentralorganisasjonen som indikatorer fanger Katz og Mair (1993) opp egenskaper ved parlamentsgruppa og dens side av relasjonen mer direkte.

Metodene som Harmel og Gibson (1998) og Pedersen (2010b) bruker for å undersøke maktforholdet mellom partiers sentralorganisasjon og parlamentsgruppe synes å implisere tre forutsetninger som de ikke diskuterer. Ved å måle maktforholdet gjennom virkemidler som sentralorganisasjonen har til rådighet for å kontrollere parlamentsgruppa forutsetter de at helheten i et maktforhold mellom to parter kan måles ved egenskaper hos kun den ene parten. Bruken av faktoranalyse indikerer en andre forutsetning: at bestemmelsene i vedtektene de bruker som indikatorer er forårsaket av maktforholdet heller enn at maktforholdet er noe som helt eller delvis består eller forårsakes av bestemmelsene i vedtektene. Faktoranalyse brukes vanligvis bare på refleksive målemodeller for latente variabler. I refleksive målemodeller forutsetter man at begrepet man er interessert i forårsaker indikatorene man bruker for å måle den latente variabelen som representerer begrepet av interesse. Indikatorene skal korrelere på grunn av at de har felles årsak, det er denne interne korrelasjonen i indikatorsettet som er grunnlaget for faktoranalysen (Bollen 1989: 11, 179-184; Hellevik 2002: 187-9; Jarvis, Mackenzie og Podsakoff 2003). Ved å kun benytte den første faktoren som de trekker ut av indikatorsettet i faktoranalysen legger Harmel og Gibson (1998) og Pedersen (2010) også til grunn at maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa er endimensjonalt, eller i det minste at man ikke mister viktig informasjon ved å gjøre denne antakelsen.

Maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa er lite utforsket fra før. Da er det etter mitt syn risikabelt å gjøre sterke forutsetninger om endimensjonalitet og forkaste indikatorer som ikke føyer seg etter antakelsen, spesielt siden verken Gibson og Harmel (1998) eller Pedersen (2010b) begrunner forutsetningen. Denne antakelsen, og at de primært undersøker formelle rettigheter til sentralorganisasjonen i vedtektene, kan gjøre at det empiriske domenet som de utvalgte indikatorene tapper blir mindre enn hva begrepsbruken ellers impliserer. For når de oppsummerer sine funn, konkluderer Gibson og Harmel (1998):

227-8) og Pedersen (2010b: 244-6) om helheten i maktforholdet i partiene mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa. Katz og Mair (1993) og Heidar og Koole (2000b; 2000c) synes ikke å ha bygd inn disse restriktive forutsetningene når de velger indikatorer. Men de lager ikke noen samlet målemodell som viser fram strukturen mellom indikatorene og hvordan de forstår og vil måle maktforholdet. De gir heller ingen teoretisk definisjon av hva de mener med makt eller maktforhold. Derfor er det vanskelig å vite hvilke forutsetninger de gjør.

Sett ut i fra hvordan de operasjonaliserer, så bygger de komparative bidragene jeg har gått gjennom i punkt 3.1 på ulik forståelse hva maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa består av. Litteraturens mangel på diskusjon om hva som menes med makt og maktforhold i partier gjør at dette er et område der det kan være mulig å gjøre et positivt bidrag. Jeg ser det derfor som eget mål i oppgaven å drøfte begrepene og bruke teori om makt til å utlede dimensjoner og indikatorer for makt og maktforhold i politiske partier.

4 Konseptualisering og operasjonalisering

Dette kapittelet handler om maktbegrepet og hvordan det kan operasjonaliseres når det gjelder maktforholdet mellom partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe. Jeg starter med et punkt om begreper. Deretter trekker jeg frem noen overgripende skiller i litteraturen om makt, før jeg går nærmere inn på den forståelsen av maktbegrepet som jeg vil bruke: makt som aktørers evne til å bevirke utfall. Jeg vil få fram meningsinnholdet i denne formuleringen av maktbegrepet ved å holde den opp mot forståelser av makt som evnen til å påvirke andre aktørers atferd. Etter å ha bestemt meningsinnholdet i det generelle maktbegrepet jeg bruker, anvender jeg dette på maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Der spesifiserer jeg maktbegrepet for bruk i min undersøkelse og operasjonaliserer aktørenes makt og maktforholdet mellom dem.

4.1 Begreper⁴

Fenomener er ting, tilstander, prosesser, hendelser og egenskaper som finnes i verden. Virkeligheten er som den er, uavhengig av menneskers oppfatninger om og fremstillinger av den (Malnes 2012: 37-41). Det betyr ikke at alle deler av virkeligheten kommer til oss inndelt i naturlig klare og avgrensede enheter. Vi er selv med på å dele inn verden i enheter som vi kan tenke på og tale om. Begreper er navnet på disse grunnenhetene for språk og tanke. Ifølge den mest utbredte teorien om begreper er de symboler som står for mentale kategorier slik vi forstår dem og avgrenser og relaterer dem til hverandre (Margolis og Laurence 2011). I tillegg til benevnelsen vi bruker på begrepet, termen, har et begrep har en intensjon, en beskrivende side som forteller hva som menes med begrepet, og en mulig ekstensjon, fenomenene i verden som begrepet refererer til dersom det finnes noe som svarer til beskrivelsen (Sartori 1970: 1041).

I tillegg til forståelsen av begreper som innhold i en bevissthet kan begreper også sees som strukturer i språkbruk (Adcock 2005). En enkelt person eller liten gruppe kan ha en entydig og klar forståelse av et begrep. Det er sjelden tilfellet for større grupper. Skillet Adcock og Collier (2001) gjør mellom bakgrunnsbegrepet og det teoretisk definerte begrepet svarer til en

⁴ Punktet om begreper bygger på oppgaven min i forskningsmetodologi STV4020 høsten 2013, Vindøy 2013.

deskriptiv forståelse av begreper som faktisk språkbruk hos en gruppe, og et preskriptivt vitenskapelig ideal for bruk av begreper (Adcock 2005). Dette idealet bygger på sett-teori (se f.eks. Allwood, Anderson og Dahl 1977) om kategorier med klare grenser der tilhørighet i en kategori gis av en kombinasjon nødvendige og tilstrekkelige egenskaper:

The central feature of this model is a postulated representational relationship between sets of things in the world and concepts in the minds of individuals. Concepts are mental representations of the categories of the world. (Adcock 2005: 3)

Idealet skal fremme klar og enhetlig forståelse av begreperes intensjon og ekstensjon, slik at empiriske påstander blir intersubjektivt testbare (Adcock 2005: 19-20).

Bakgrunnsbegrepet betegner de beslektede forståelsene av begrepet som finnes i et språkfelleskap (Adcock og Collier 2001: 532-3). For eksempel vil "demokrati" ikke stå for helt samme idé hos alle norske samfunnsforskere, og vil dermed referere til ulike sett av fenomener når de bruker begrepet. Ulik begrepsbruk kan føre til både misforståelser og strid. Særlig kan det være sterk uenighet om komplekse begreper med normativt innhold. Ifølge Gallie (1956: 169, min oversettelse) kan slike begreper bli essensielt omstridte, det vil da "uvegerlig innebære endeløse uenigheter om hva som er rett bruk av begrepet." Teorien om essensielt omstridte begreper ansees av mange som et nyttig verktøy for å forstå og analysere begreper (Collier, Fernando og Maciuceanu 2006), men er også selv omstridt. Swanton (1985) kritiserer teorien for å unndra at man kan skille mellom gode og dårlige begrepskonstruksjoner, og Morriss (1987: 199-206) for at den legger opp til å blande normativt og deskriptivt innhold når de to sidene bør holdes atskilt.

Mens bakgrunnsbegrepet inkluderer et mangfold av mer eller mindre overlappende forståelser og hører til i et språkfelleskap, skal det teoretisk definerte begrepet ha en klar og entydig mening bestemt av forskeren som bruker begrepet i en avgrenset sammenheng. Når bakgrunnsbegrepet er konseptualisert i lys av teori og formålet med forskningen til en spesifikk formulering har vi et teoretisk definert begrep. Det bør inkludere spesifisering av begrepets interne dimensjoner og relasjonene mellom dem, og hvordan begrepet er relatert til andre begreper (Adcock og Collier 2001: 532).

4.2 Overblikk over maktbegrepet

Makt er et begrep som har blitt gitt mange beslektede betydninger (Engelstad 1999; Clegg og Haugaard 2009) og er omstridt over flere dimensjoner (Dowding 2012: 119-20). Makt sees av noen som en egenskap ved aktører (Dahl 1957; Morriss 1987), av andre som trekk ved strukturer eller systemer (Parsons 1963; Foucault 1982; Joseph 2011). Det er uenighet om makt innebærer konflikt og fungerer som konstant-sum- (Dahl 1957; Lukes 2005), positiv-sum-spill bygd på samarbeid (Parsons 1963), eller inkluderer begge mulighetene (Medding 1970; Morriss 1987; Dowding 1996). Tett koblet til dimensjonen om konflikt eller konsensus hører en debatt om makt primært bør analyseres som makt over noen (Dahl 1957; Lukes 2005), eller makt som evne til å bevirke utfall (Morriss 1987; 2012). Vevd sammen med analytiske forskjeller er spørsmålet om verdivurderinger sin plass i maktbegrepet, og hvorvidt begrepet er essensielt omstridt. Ifølge Lukes (2005: 62-4, 108-11) er makt essensielt omstridt, fordi vurderinger om hva makt er krever at man tar stilling til hva som er i aktørers interesse, som igjen må begrunnes normativt. Morriss (1987) og Dowding (2012) argumenterer derimot for å minimere det normative innholdet i begrepet, og benekter at interesser nødvendigvis hører med i beskrivelser av makt og maktforhold.

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Morriss (1987; 2011; 2012) og Dowdings (1996; 2008a; 2008b; 2011; 2012) arbeider om makt. I tillegg trekker jeg på Anderssons (2007) bok *Power and social ontology*, der hun bygger på Searles (1995) samfunnsfilosofi. Deres oppmerksomhet på nyansene i språkbruk når de arbeider med begreper egner seg godt som utgangspunkt til å strekke seg mot Adcocks (2005) vitenskapelige ideal for bruk av begreper. Selv om det er forskjeller på deres syn på makt, deler de en grunnleggende forståelse av begrepet. Morriss, Dowding og Andersson ser på makt som en evne, en egenskap av typen disposisjoner. Deres forståelse vil jeg holde opp mot hvordan Dahl (1957) og Lukes (2005) ser på maktbegrepet, og ta stilling til de sentrale uenighetene jeg nevnte over.

4.3 Makt som evne

4.3.1 Begrepsanalyse

Morriss (1987: 1-13) sitt utgangspunkt for å studere maktbegrepet er språklig analyse. Han starter med å sammenligne nesten-synonymene makt (power) og innflytelse (influence) ved å undersøke deres etymologi, grammatikk og betydning i henhold til ordboka *Oxford English Dictionary*. Jeg gjengir ikke det Morriss slutter av grammatikken og etymologien, for termen makt har ulik opprinnelse enn power, og norsk og engelsk grammatikk er forskjellige.

Nyansene i betydning er relevante også på norsk, men krever at man benytter "influere" heller enn "innflytelse" når det er snakk om verb-formen til influence. Morriss finner at power og influence har overlappende, men ikke identisk betydning. Han skiller mellom den unike betydningen for hvert ord, og betydningen ordene har felles.

Influence har to betydninger som power mangler (Morriss 1987: 11). Verb-formen beskriver en hendelse der noe eller noen påvirker på en måte der den kausale mekanismen er uklar. Et eksempel på norsk: "Nyliberalismen influerer utviklingen av den post-industrielle velferdsstaten." I tillegg har influence en substantivform som forteller om at noe eller noen influerer: "Nyliberalismen har innflytelse på utviklingen av den post-industrielle velferdsstaten." Begrepet å ha makt over noe eller noen er språklig nært det å ha innflytelse, men det er forskjeller. Å ha innflytelse i denne betydningen er en stadig effekt, mens makt over betegner en kapasitet til å influere eller kontrollere. Vi kan snakke om innflytelsen til personer som ikke lenger lever, og ideers innflytelse. Det er bare ting med evne til å handle, aktører, som kan ha makt over noe eller noen.

Felles betydning for influence og power er det å ha kapasitet til å påvirke noe eller noen eller bevirke en ny tilstand, samt at noe eller noen benevnes som en makt eller innflytelse i overført betydning (Morriss 1987: 11-12). Et eksempel på det første er "Statsministeren brukte ofte sin innflytelse i sentralstyret til å avgjøre viktige saker.", og på det andre: "USA var i tiåret etter Sovjets fall en makt uten sidestykke." Her kan makt eller innflytelse brukes om hverandre uten at meningsinnholdet endres nevneverdig.

Unik betydning for power er former for makt som er formell eller eksplisitt og synlig i bruk (Morriss 1987: 12). Vi har lovregulert makt, som den makten som Stortinget har i følge grunnloven, og den makten som en styreleder har i henhold til organisasjonens vedtekter.

Dette er en form for makt som faller inn under det Searle (1995) kaller deontologiske evner. Slike rettigheter og plikter er institusjonelle fakta som oppstår ved kollektiv anerkjennelse av status-funksjoner (Andersson 2007). En annen benevnelse på slik formell makt er legitim autoritet. Mennesker følger anvisningene gitt av personer med legitim autoritet fordi de anerkjenner at personen har en institusjonell posisjon som gjør at det personen forordner innenfor et område er det som er rett å gjøre. Når aktører handler ut fra slik motivasjon har de det som kalles innholds-uavhengige grunner for handling (Dowding 1996: 64). Det er ikke innholdet i anvisningen som legitimerer den, at den er klok, hensiktsmessig eller godhjertet, men at personen som gir anvisningen har rett institusjonell posisjon. Når vi snakker om formell makt kan vi ikke bytte ut ordet makt med innflytelse uten at det går ut over meningsinnholdet. Vi har maktfordelingsprinsippet, men ikke noe prinsipp om innflytelsesfordeling. Det gjelder også fysisk makt, vi vil ikke si "politiet holdt ham igjen med innflytelse".

Det viktigste skillet Morriss (1987: 13) finner mellom power og influence er at power alltid viser til en evne eller kapasitet: "Power', then, I claim, is always a concept referring to an ability, capacity or dispositional property." Det gjelder derimot ikke betydningen influence har alene og power mangler. Influence i den betydningen kan vise til bruken eller aktiveringen av en evne eller en kapasitet, men ikke besittelsen av den. Også i *Norske Synonymer* er evne og kapasitet de første oppføringene om makt. En ytterligere språklig nyanse som Morriss (1987: 29-35) appellerer til for å begrunne skillet mellom influence og power er forskjellen mellom "to affect" og "to effect". To affect kan ifølge *Stor engelsk ordbok* oversettes som "å berøre, påvirke, innvirke på". To effect oversettes som "å bevirke, fremkalle, få i stand, oppnå". Det er evnen til å bevirke, fremkalle, få i stand eller oppnå utfall, som Morris reserverer for sitt maktbegrep. Denne evnen forutsetter intensjonalitet, at man gjør noe med vilje, og oppnår det man setter seg fore og at det som skjer ikke er noe uforutsett eller som man ønsker å unngå. Å påvirke eller innvirke på noe krever derimot ikke intensjonalitet, en påvirkning kan være en uforutsett effekt av en handling som hadde en annen intensjon enn det som ble resultatet (Morriss 1987:25-8). Ifølge Morriss (1987: 27) er intensjonalitet en nødvendig betingelse for at en disposisjonell egenskap faller inn under kategorien evner.

I lys av diskusjonen over gir jeg følgende definisjon av makt: *Makt er evnen til å bevirke utfall.*

Dette er en generell formulering av maktbegrepet. Når det skal anvendes må man spesifisere hvilke utfall man er interessert i om en aktør har evnen til å bevirke (Morriss 1987: 32). Den oppgaven kommer jeg tilbake til for maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Evner er egenskaper av typen disposisjoner (Morris 1987: 13). Siden det som gjelder for disposisjoner da gjelder makt forstått som evne, kan vi få bedre forståelse av makt via litteraturen om disposisjoner.

4.3.2 Disposisjoner

At noe har en disposisjon vil si at det har en tendens eller tilbøyelighet til noe, under gitte omstendigheter: "An object is disposed to M when C iff [hvis og bare hvis] it would M if it were the case that C." (Choi og Fara 2012). Disposisjoner er alminnelige egenskaper, som vi stadig forholder oss til i hverdagen. Treverk er disponert til å brenne hvis det utsettes for høye temperaturer og er i kontakt med oksygen, alkohol er disponert til å beruse hvis den drikkes. Disposisjoner viser altså til kapasiteter som ting kan ha, og ikke til tingene selv eller til hendelser. De kan ikke observeres direkte, men vi kan observere manifestasjonene av dem når de aktiveres (Morris 1987: 16-7).

Evner er en type disposisjoner som har som aktiverende betingelse at den som har evnen former en intensjon om å bruke den (Morriss 1987: 60-70; Morriss 2011a). Siden intensjoner er privat informasjon er heller ikke den aktiverende betingelsen direkte observerbar hos personer. Når vi behandler grupper som aktører med evnen til å forme intensjoner forutsetter det at gruppene har koordineringsmekanismer til å handle kollektivt (Morriss 1987: 109; om kollektiv intensjonalitet se Andersson 2007: 23-52). I formelle organisasjoner som partier kan vi forutsette at evnen til å fatte beslutninger vanligvis er til stede. Beslutningene vil da også være observerbare.

Morriss (1987: 14-19; 2011b, men se Dowding 2008b) advarer mot to feilslutninger om disposisjoner som har skapt problemer innenfor tenkning om makt. "The exercise fallacy" er å sette likhetstegn mellom en disposisjon og at den aktiveres. For makt blir dette å hevde at makt er identisk med hendelsen som finner sted når en aktør bevirker det aktøren har makt til, og at makt derfor bare eksisterer i tilfeller av maktbruk og bare kan observeres når den brukes og som utfall av konflikter. "The vehicle fallacy" er at utsagn om disposisjoner er meningsløse med mindre de spesifiserer hvilken underliggende struktur, hvilke egenskaper, som igjen forårsaker at noe har disposisjonen. Nært knyttet til the vehicle fallacy er feilen som

oppstår hvis man slutter at én disposisjon alltid er identisk med samme underliggende struktur, noe som impliserer at disposisjonen ikke kan være et resultat av ulike arter underliggende struktur. Et eksempel på at samme disposisjon kan oppstå som resultat av ulike underliggende strukturer er at to forskjellige substanser kan være disponert til å slukke ild, og at de materielle egenskapene som disponerer dem til å slukke ild kan være forskjellige. Én kan fortrenge oksygenet, den andre senke temperaturen, men begge er disponert for å slukke ild. Hvis utsagnet "penger gir makt" er sant i en gitt kontekst utelukker det derfor ikke "nettverk gir makt" i samme kontekst. Det betyr heller ikke at penger er en relevant ressurs i alle kontekster. Flere typer ressurser kan gi makt, og hvis man vil måle makt ved å undersøke ressurser er det et empirisk spørsmål hva som fungerer som ressurser for å ha makt til noe i hver kontekst. At makt som evne ikke er et konstant sett ressurser, selve maktbruken eller resultatene av den, er ikke til hinder for at undersøkelser om ressurser, hendelsesforløp eller utfall kan gi belegg for utsagn om makt og maktforhold.

4.3.3 Å måle og sammenligne makt

Siden makt som evne ikke er direkte observerbart hviler validiteten i måling av makt og maktforhold på teorien man bruker for å begrunne at andre observasjoner indikerer noe om makt (Morriss 1987: 145). Det teoretiske grunnlaget for utsagn om makt består av forutsetninger om at det vi observerer er forbundet kausalt eller konstitutivt med makt. Dette svarer til hvordan man måler latente variabler med formative eller refleksive målemodeller (Bollen 1989: 11, 179-184; Hellevik 2002: 187-9; Jarvis, Mackenzie og Podsakoff 2003).

Hvis man vil måle makt formativt må det man observerer være noe man har gode grunner til å mene enten forårsaker evnen til å bevirke et sett utfall i en kontekst, eller er noe som denne evnen består av. I mine øyne er det mest naturlig å se på dette som et konstitutivt og ikke kausalt forhold, at man har en teori om hva evnen til å bevirke et sett utfall i en kontekst består av. For individer kan den formative siden av makt deles inn i to, personens eksterne ressurser og iboende ferdigheter (Morriss 1987: 138-144). For kollektive aktører er dette ikke alltid et naturlig skille. Et eksempel på formativ måling av makt er Copey og Pomorskas (2010) måling av Polens makt til å påvirke EUs øst-politikk. De argumenterer for at staters makt til å påvirke EUs politikk på et saksfelt består av to deler. Den første delen er konstant over saksfelt og består av folketall og økonomisk styrke målt som brutto nasjonalprodukt. Den andre delen varierer med saksfelt og består av preferanseintensitet og ferdighetene staten

har til å utføre sine oppgaver som medlemsstat i EU, danne allianser og overbevise andre stater (Copsey og Pomorska 2010: 310-11). utfordringer ved bruken av formative målemodeller for makt er særlig problemer med å måle ferdigheter og med å underbygge slutningene om hva som teller som ressurser (Morris 138-9). Ferdigheter er evner, og som makt er de derfor disposisjoner som ikke observeres direkte. Når det er snakk om å studere makten som ligger i posisjoner og institusjoner kan man ofte se bort fra individuelle ferdigheter og anta at ferdigheter er tilfeldig fordelt blant individene som besitter posisjonene og befolker institusjonene. Hva som fungerer som en ressurs til å bevirke utfall innenfor et område, og hvordan ulike typer av ressurser skal vektles opp mot hverandre, er spørsmål som er krevende å belegge teoretisk.

Måling av makt på den refleksive siden er å gjøre slutninger om aktørers makt ut fra en teori om årsakssammenheng mellom aktørers makt og observert atferd. Et eksempel på reflektiv måling av makt er Dahls (1961) berømte studie *Who Governs?* Der observerte han utfall innenfor utvalgte politiske saksområder da han undersøkte om makt i byen New Haven var konsentrert hos noen få aktører uavhengig av sakfelt, eller om det var forskjellige aktører som vant fram ut i fra hvilke type beslutning det var snakk om. Refleksive målemodeller for makt som observerer atferd må også gjøre forutsetninger som det er krevende å underbygge teoretisk. Jeg går nærmere inn på kritikken mot Dahl i punktet om makt til og makt over som følger, men et av ankepunktene mot hans studie var at slutningene fra observert atferd og utfall av konflikter til maktforhold forutsetter man har identifisert alle relevante sakfelt og aktører (Bachrach og Baratz 1962; Lukes 2005). Hvis saker eller aktører holdes utenfor beslutningsarenaene som observeres kan man få systematisk gale resultater. Det er også vanskelig å veie utfall opp mot hverandre, og å bestemme hva de egentlig forteller om hvem som fikk sine preferanser best oppfylt. Aktører handler strategisk, de vil prioritere å kjempe for noen av sine ønskede utfall mer enn andre, og vil tilpasse sine handlinger etter hva de forventer av reaksjoner. Derfor er det stor usikkerhet forbundet med å bestemme hva som er aktørers preferanser og hvor intense preferansene er ut i fra aktørens observerte atferd.

En konsekvens av å se på makt som en evne som tilhører aktører er at maktforholdet mellom aktører blir en funksjon av de evnene hver aktør har. Formativ måling av maktforhold når makt forstås som evne består derfor av å sammenligne aktørens evne til å bevirke utfall innenfor de områdene man er interessert i. Ved reflektiv måling slutter man direkte til maktforholdet mellom aktørene, siden det er den relative styrken mellom aktørene som antas

å være årsaken til hvor nært aktørenes preferanser de observerte utfallene ender opp. Å slutte fra maktforholdet til absolutt størrelse på hver aktørs makt går ikke. Man må anta at utfallenes plassering relativt til aktørenes preferanser blir de samme om aktør A har 1 "enhet" makt og aktør B har 2 enheter makt, eller om aktør A har 10 enheter makt og aktør B 20 enheter makt. En fordel med å forstå og måle maktforhold formativt i to steg, som en funksjon av hver aktør sin makt, er derfor at det kan bidra til å få frem forskjeller i absolutte størrelser i tillegg til aktørenes relative styrke i maktforhold.

Et tema i partiforskningen hvor dette blir relevant er spørsmålet om hvor tett integrert parlamentsgruppen er med sentralorganisasjonen (Heidar og Koole 2000b: 11-15). I to partier der det relative styrkeforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa er det samme, men graden av integrasjon er henholdsvis høy og lav, er det rimelig å forvente at partenes makt til å påvirke hverandres atferd eller bevirke utfall innenfor områder som er av interesse for begge parter er størst i partiet med høy grad av integrasjon.

Makt kan også måles ved å spørre aktørene på et område gjennom intervju eller survey, eller ved å be eksperter om deres vurderinger. De kan gjennom sine erfaringer og ekspertise være i stand til å gjøre bedre vurderinger om makt til å bevirke utfall innenfor et område enn en ekstern forsker. Dette kan være gode måter å hente inn data på, men de man ber om å vurdere aktørers makt på et område har ikke tilgang på andre metoder for å måle makt enn hva forskeren selv har. Også informantene må slutte til aktørers makt ut fra antakelser om hva makt består av eller fra observert atferd.

4.3.4 Makt til og makt over

Forståelsen av maktbegrepet som handler om å kontrollere eller påvirke andres atferd er viktig i statsvitenskap. Jeg vil gjøre rede for denne forståelsen av maktbegrepet ved å gjennom Dahl (1957; 1961) og hans kritikere Bachrach og Baratz (1962; 1970) og Lukes (2005). Flere av deres posisjoner har igjen blitt kritisert av Morriss (1987) og Dowding (2012). Jeg refererer debatten og tar stilling til konfliktene innenfor de skillene jeg trakk fram som viktige i punkt 4.3 der jeg gav et overblikk over maktbegrepet.

Vi kan snakke om en aktørs makt til å bevirke utfall, "makt til", og makt som aktører kan ha over andre aktørers atferd, "makt over". Makt over refererer vanligvis til en asymmetrisk relasjon mellom aktører der de mektige kan forårsake eller kontrollere andres atferd (Pansardi

2011). Denne forståelsen er mest kjent i Dahls (1957: 202-3) "... intuitive idea of power [...] A has power over B to the extent that he can get B to do something that B would not otherwise do". Ifølge Lukes⁵ (2005:19, min oversettelse) fokuserer Dahl (1957) sitt teoretiske bidrag, og langt på vei også hans empiriske maktforskning (Dahl 1961) på

[...] *adferd* i det å ta avgjørelser i *saker* der det er observerbar *konflikt* mellom (subjektive) *interesser*, sett som uttrykte preferanser innen politikk, anskueliggjort gjennom politisk deltakelse. (Kursivering i originalen.)

Lukes (2005: 20-5) stemmer i med Bachrach og Baratz (1962; 1970) sin kritikk av Dahl for at han definerer og studerer makt som observerbar atferd. De hevder at Dahl overser at makt kan eksistere som kontroll over beslutningsprosessenes form heller enn innholdet i substansielle beslutninger. Med kontroll over beslutningsprosessene kan de mektige holde uønskede saker borte fra agendaen eller sluse saker inn til organer der normer og avgjørelsesprosedyrer sikrer de mektige deres ønskede utfall. Slik maktbruk, som Barach og Baratz kaller ikke-beslutninger, blir ikke synlig hvis man kun observerer deltakerne og utfallet i konflikter om substansielle saker. Her i Norge benytter Hellevik (1972; 1975) seg av en slik distinksjon når han med henblikk på Michels' (1962) tese om oligarkiske tendenser i partier undersøker avgjørelsesprosessen i Arbeiderpartiet i utenrikspolitiske saker. Der legger han stor vekt på forskjeller mellom partiledelsen og den interne opposisjonen i evnen til å styre intern kommunikasjon og informasjon, når og hvor saker kommer opp, og hvordan vedtak tolkes og settes i verk.

Med sitt "tre-dimensjonale syn" på makt vil Lukes (2005: 25-9) også fange opp makt som dominans, maktbruk som former andres preferanser og virkelighetsforståelse. Når noen domineres, noe som kan skje indirekte gjennom normer og etablert sosial praksis, kan det påføre dem en forvridd forståelse av hva som er i deres egen interesse. Dette er Lukes' forklaring på observasjoner av mennesker som handler i tråd med de mektiges ønsker og imot sine egne objektive interesser ved å støtte opp om institusjoner de ikke er tjent med. Han lar derfor konflikt mellom aktørenes objektive interesser være en del av sin forståelse av maktbegrepet: "A exercises power over B when A affects B in a manner contrary to B's interests" (Lukes 2005: 37). At makt alltid utøves mot noens interesser indikerer også at

⁵ Diskusjonen min av Lukes' syn på makt tar utgangspunkt i den første utgaven av *Power: A Radical View*. Den 2. og reviderte utgaven består av den originale teksten fra 1974, samt et tillegg der Lukes modifierer sitt syn på flere områder.

tilfeller av maktbruk skal sees som konstant-sum-spill der det den mektige vinner svares for av den dominertes tap.

Mitt syn er at kritikken av Dahl (1957) for at han inkluderer atferd som en nødvendig del av sin forståelse av makt peker på en viktig feil. Dette er som Morriss (1987: 15-8) skriver å begå "the exercise fallacy", Dahl burde stolt mer på sin intuitive idé om hva makt er, der formuleringen innebærer at makt er en kapasitet eller evne. Jeg er også enig i at viktige former for makt og maktbruk kan bli oversett dersom man kun undersøker makt gjennom å studere utfallene av åpen konflikt i substansielle saker. Videre, så samtykker jeg med Lukes (2005: 25-9) når han understreker at det å kunne påvirke andres preferanser eller virkelighetsforståelse hører inn under maktbegrepet. Men konklusjonene han trekker i fortsettelsen av dette, om hvordan maktbegrepet bør forstås, er jeg ikke enig i.

Lukes (2005) sin inklusjon av interesser og konflikt i maktbegrepet følger ikke som en nødvendig konsekvens hans kritikk av Dahl. Videreutviklingen Lukes gjør av maktbegrepet krever selvstendig begrunnelse. Her mener jeg at Morriss (1987: 33-5) har rett i at man er best tjent med å la det være et empirisk spørsmål om tilfeller av maktbruk innebærer konflikt. Hvis det faktisk er slik at maktbruk alltid innebærer konflikt vil dette komme klarest fram hvis det er et empirisk funn og ikke ligger bygd inn i begrepsforståelsen. Det samme gjelder om tilfeller av maktbruk fungerer som negativ-, konstant- eller positiv-sum-spill. I utgangspunktet bør alle alternativene anses som mulige, så kan hvert tilfelle av maktbruk kategoriseres på bakgrunn av observasjon dersom dette er et forskningsspørsmål. Jeg ser ikke gode argumenter for å avgjøre *a priori* om tilfeller av maktbruk er kostbart og ødeleggende for alle involverte, innebærer konflikt om fordelingen av en allerede avgjort mengde goder eller byrder, eller inngår i koordineringsspill der aktørene strekker seg mot pareto-forbedrede utfall. Kombinasjoner kan være mulig, for eksempel konflikt om fordelingen av en gevinst som man samarbeider om å oppnå.

Jeg følger Morriss (1987: 199-206) og Dowding (2012: 120-1) i at normative vurderinger om hva som er i menneskers interesser bør holdes atskilt fra den beskrivende virksomheten det er å undersøke om noen har eller bruker makt. For mange interessante spørsmål om makt kan det være tilstrekkelig å legge aktørenes preferanser til grunn og undersøke hvem som får det de ønsker og hvordan, eller å undersøke hvem som har størst kapasitet til å bevirke utfall innenfor et område uten spesifisering av preferanser eller interesser. Det utelukker ikke at andre tilfeller av maktforskning kan stille spørsmål som ikke kan besvares skikkelig uten å

tilskrive aktører objektive interesser. Men den ekstra oppgaven det er, og bindingen det medfører til en valgt moralteori, bør reserveres for de tilfellene der det er en gevinst å hente. Derfor avviser jeg at maktbegrepet i seg selv er normativt, og med det at begrepet på grunn av normativt innhold er essensielt omstridt, slik Lukes (2005: 62-4, 108-11) hevder.

Et syn på makt som evnen til å bevirke utfall trenger ikke stå i motsetning til at makt kan være det å kunne påvirke andre aktører og deres atferd. Dowdings (1996) forståelse av makt inkluderer både makt til og makt over. Hos ham er dette et analytisk, ikke ontologisk skille. Dowding skjelner mellom det han kaller utfallsmakt, "En aktørs evne til å bevirke eller være med å bevirke et utfall" og sosial makt, "En aktørs evne til å med vilje endre en eller flere andre aktørers incentivstruktur for å bevirke eller være med å bevirke utfall" (Dowding 1996: 5, min oversettelse).

At skillet er analytisk betyr at det skal være nyttig for vår forståelse, det skal hjelpe oss å skjelne mellom fenomener som er forskjellige sett fra ett teoretisk perspektiv. Noen ganger er man interessert i hva en aktør kan bevirke av utfall, andre ganger i hva en aktør kan gjøre som påvirker eller kontrollerer andre aktører og deres atferd. Det er perspektivet man tar som utgjør skillet, i seg selv er det ikke snakk om klart separerte evner hos aktøren (Pansardi 2012). For eksempel vil det å bevirke utfall som å skaffe et sted å bo eller en jobb vanligvis forutsette evnen til å få noen til å gjøre som man ønsker, om det er å leie ut eller selge et bosted, eller å tilby en jobb. Tilsvarende vil det å påvirke andre aktører og deres atferd inkludere en rekke steg som kan beskrives som evnen til å bevirke utfall, som å få til å gi løfter, komme med trusler eller fremføre argumenter på en troverdig måte. Ontologisk sett, når det gjelder hva som finnes, er det derfor ikke snakk om atskilte fenomener (Pansardi 2012; Morriss 2012).

I debatten om hvorvidt maktbegrepet bør forstås som evnen til å bevirke utfall, *makt til*, eller som evnen til å påvirke andre aktører og deres atferd, *makt over*, er min konklusjon at det ikke er noen stor motsetning mellom de to forståelsene. Mesteparten av forskjellen mellom dem ligger i hvilket perspektiv man tar. Jeg mener de begge hører med i en helhetlig forståelse av hva makt er, og at settene fenomener de referer til vanligvis vil overlape mye. Det utelukker ikke at man i arbeidet med det enkelte forskningsspørsmål kan ha grunn til å privilegere den ene forståelsen over den andre.

Jeg har forsøkt å likestille forståelsene *makt til* og *makt over*, og bruke skillet mellom dem som organiserende prinsipp for utarbeidingen av teoretisk definisjon og operasjonalisering av maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa i partier. Dette førte ikke fram til noe anvendelig resultat. Derfor vil jeg primært bruke forståelsen *makt til* i dette arbeidet, og la den inkludere forståelsen *makt over*.

4.3.5 To avgrensninger

Jeg følger altså Morriss i å se på makt som en evne, en egenskap hos aktører av typen disposisjoner. Det betyr ikke at jeg avviser at man kan utvikle et nyttig maktbegrep der makt er en egenskap ved strukturer eller systemer heller enn aktører (se Dowding 2008a for en diskusjon om makt og skillet mellom aktør og struktur). I denne oppgaven legger jeg til grunn at vi kan se på partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe som kollektive aktører, det er utviklingen av maktforholdet dem i mellom i partiet jeg vil finne ut av. Derfor lar jeg strukturelle forståelser av makt ligge.

Andersson (2007: 149-54) skiller mellom evner som er en del av et individs iboende repertoar uavhengig av institusjonene som omgir det, og evner som er avhengig av institusjoner for sin eksistens. Fysisk makt og makt som kommer av en persons intellektuelle evner, utseende eller karisma hører til kategorien som er uavhengig av institusjoner. Oppgaven min handler ikke om makt av denne typen. Det jeg er interessert i er utviklingen av maktforhold i partiet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa når man ser bort i fra personlig iboende egenskaper hos individene som er medlemmer der.

4.4 Definisjon av maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa

Som jeg har gjort rede for mener jeg med maktforhold den relative størrelsen på aktørers makt, og forstår aktørers makt som evnen eller kapasiteten de har til å bevirke utfall, inkludert å påvirke andre aktører og deres handlinger. Disse to ordene, evne og kapasitet, står for det samme meningsinnholdet videre i oppgaven. Ikke alle utfall i partiet som sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa kan tenkes å bevirke er faglig interessante. Derfor vil jeg avgrense området av utfall som faller inn under min forståelse av maktforholdet mellom dem i partiet. Jeg bruker en funksjonell tilnærming til partier for å velge områder av

utfall (Dalton og Wattenberg 2000: 5-10). Jeg gir følgende definisjon og av makt og maktforhold i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa:

Maktforholdet i et parti mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen består av det relative forholdet mellom sentralorganisasjonens og stortingsgruppas makt.

For hver av dem består deres makt av deres evne til å bevirke utfall innenfor funksjonelt viktige områder i partiet.

Når maktforholdet i partiet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa skal måles må jeg som jeg gjorde rede for i punkt 4.3.3 velge om jeg vil undersøke den refleksive eller formative siden av maktforholdet. Når jeg skal undersøke makt bakover i tid synes en refleksiv målemetode å være svært usikker. Det vil da være nærmest uoverkommelig å identifisere aktørenes preferanser og prioriteringer på et representativt utvalg saker så jeg kan slutte fra utfall til maktforhold med en akseptabel grad av sikkerhet. Derfor velger jeg å bruke den formative tilnærmingen, som innebærer å måle maktforholdet i partier mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa ved å undersøke egenskaper som det er god grunn til å mene gir makt til å bevirke utfall innenfor funksjonelt viktige områder i partier.

Ved bruk av formative målemodeller er det særlig viktig at man har med indikatorer som tapper alle delene som begrepet man vil måle består av. Årsaken til det er at meningsinnholdet i formativt målte begreper er en funksjon av deres bestanddeler, og endrer seg når indikatorer legges til eller trekkes fra (Jarvis, Mackenzie og Podsakoff 2003). For å fange opp bredden av egenskaper ved aktørene som gjør at de har evne til å bevirke utfall skiller jeg mellom egenskaper ved aktørene som gir direkte og indirekte kapasitet til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partier.

Direkte kapasitet til å bevirke utfall kjennetegnes slik jeg forstår det av å være er en egenskap som anvendes nært i årsakskjeden for å skape det aktuelle utfallet. Nærheten til utfall gjør at slik direkte kapasitet helst vil være avgrenset til et område. Evner som er anvendelig til å oppnå mange ulike typer utfall antar jeg vil ligge lenger bak i årsakskjeden, og "veksles om" i flere ledd for å oppnå utfallet man ønsker. I politiske partier mener jeg direkte kapasitet til å bevirke utfall kan fanges opp ved å forstå den som faktisk myndighet: legitim autoritet til å ta beslutninger (Dowding 1996: 64). Hvem som har legitim autoritet til å ta avgjørelser er et spørsmål om hvem som de relevante aktørene på området anerkjenner som rett instans til å

bestemme, dette er institusjonelle fakta som oppstår som resultat av kollektiv intensjonalitet (Andersson 2007; Searle 1995).

Jeg forstår indirekte evner til å bevirke utfall som at de ikke er relatert til et enkelt område, men kan anvendes til å oppnå utfall på flere områder. Typisk vil de bestå i å besitte generelt nyttige egenskaper eller ressurser, sammen med kunnskap om hvordan de kan benyttes til å bevirke utfall man ønsker seg. Eksempler på dette er å ha allierte, intelligens, karisma eller penger. En indirekte evne til å bevirke utfall har et eller flere ledd mellom seg og utfallet av interesse, ofte vil den virke gjennom andre aktører. Anvendt på politiske partier vil jeg fange opp den indirekte evnen til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder gjennom to deler: organisatoriske ressurser, og representasjon i organer som har legitim autoritet til å ta beslutninger. Den første delen er organisatoriske ressurser som organisasjonen trenger for å drive sine aktiviteter (Panebianco 1988: 33). Å besitte disse organisatoriske ressursene gir muligheter til å legge premissene for hvilke aktiviteter som får ressurser, og til å forme aktivitetenes innhold. En aktør som kontrollerer de organisatoriske ressursene som trengs til å forberede og iverksette vedtak vil ha gode forutsetninger til å påvirke det faktiske utfallet av saker, selv om den formelle myndigheten til å ta beslutninger ligger hos andre. Den andre delen av indirekte evne til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partiet er representasjon i de styrende organene som har legitim autoritet til å ta beslutninger (Katz og Mair 1993: 607). Mens den legitime autoriteten til å ta beslutninger som styrende organet har er av direkte karakter, vil det å være representert i organet gi indirekte kapasitet til å bevirke utfall. Grunnen til dette er at så lenge representasjonen ikke gir flertall, må man forhandle med andre aktører for å få gjennomslag.

Jeg forstår partenes evne til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partiet som å bestå av to deler:

- 1) direkte kapasitet, som består av legitim autoritet til å ta beslutninger.*
- 2) indirekte kapasitet, som består av kontroll over organisatoriske ressurser og representasjon i styrende organer med legitim autoritet til å ta beslutninger.*

Skillet jeg gjør mellom direkte og indirekte evne til å bevirke utfall er åpent for kritikk. Hensikten med skillet er som nevnt over at det skal bidra til at operasjonaliseringen fanger opp bredden av former for makt som sentralorganisasjonen og stortingsgruppa kan ha i

partier. Måten skillet gjør dette på er ved å rette oppmerksomheten mot både direkte og formell myndighet, og mot ikke-formaliserte egenskaper som først gir kapasitet til å bevirke utfall når de formidles gjennom et eller flere ledd fram mot utfallet av interesse.

Gjennomgangen av tidligere forskning om maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og parlamentsgruppa i politiske partier i kapittel 3 viser at det er forskjeller mellom de ulike bidragene i hvordan de forstår og operasjonaliserer makt. En viktig forskjell er hvor på en tenkt skala fra direkte til indirekte makt de går for å operasjonalisere, og hvor stor del av skalaen som dekkes av målene de bruker. Skillet mellom direkte og indirekte makt skal være til hjelp for å unngå at min operasjonalisering bare fanger en bit av denne skalaen. Det er ikke en påstand om at virkeligheten har en klar todeling på dette området slik at alle former for makt kan plasseres klart på én side av skillet. I realiteten er det nok heller et spørsmål om grader av direktehet, slik den tenkte skalaen jeg skriver om over indikerer. Det gjelder også operasjonaliseringene jeg har kommet fram til. I mine øyne er organisatoriske ressurser av mer indirekte form enn hva som er tilfellet for representasjon i styrende organer, jeg plasserer dem likevel begge i kategorien for indirekte evne til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partier.

4.5 Operasjonalisering

For å måle de direkte og indirekte bestanddelene av sentralorganisasjonen og stortingsgruppas evne til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partiet, må jeg velge indikatorer som tapper meningsinnholdet i den teoretiske definisjonen til hver bestanddel (Adcock og Collier 2001). Den direkte bestanddelen består av *legitim autoritet* til å ta beslutninger. Den indirekte bestanddelen representeres med to kategorier, *organisatoriske ressurser* samt *representasjon* i styrende organer.

Ved operasjonaliseringen av legitim autoritet og representasjon bestemmer jeg selv indikatorenes utfallsrom og målenivå. Disse indikatorene kodes med verdier fra 0 til 4. Antallet kategorier med gyldige verdier vil variere mellom indikatorene. Hvis datagrunnlaget er slik at et parti ved et målepunkt tilfredsstiller kriteriene for flere kategorier på en indikator, kodes indikatoren med den høyeste verdien som tilfredsstilles av data.

Jeg behandler indikatorene som variabler på forholdstallsnivå. I tillegg til at variablenes kategorier er gitt verdier i ordnet rekkefølge forutsetter dette at det i virkeligheten er samme

"avstand" mellom kategoriene, og at nullpunktet til indikatorene svarer til et faktisk absolutt nullpunkt i makt (Hellevik 2002: 176-82). De to siste forutsetningene vil ikke være tilfredsstillt. Når jeg likevel behandler dem slik er det fordi jeg ønsker å bruke teknikker for sammenligning og aggregering av data som krever at variablene er på forhåndstallsnivå, som å legge sammen, trekke fra, ta gjennomsnittet av og dele variabler på hverandre. Når forutsetningene for å behandle variablene som om de er på forhåndstallsnivå ikke er tilfredsstillt må resultatene av operasjoner som forutsetter dette tolkes med varsomhet. Ved å kun tolke store forskjeller og tydelige trender over tid i data som reelle vil jeg minske sjansen for at artefakter som kommer av for høyt målenivå fremstilles som reelle funn.

4.5.1 Legitim autoritet

Det avgjørende kriteriet for om en aktør har legitim autoritet til å ta beslutninger innenfor et område er at dette anerkjennes av andre berørte parter (Dowding 1996: 64; Searle 1995; Andersson 2007). Slik faktisk myndighet lar seg ikke undersøke direkte bakover i tid, ettersom det dreier seg om innholdet i personers bevissthet. Det er betydelig enklere å undersøke formell myndighet, siden dette er beskrevet i partienes vedtekter. Bestemmelsene i partienes vedtekter gjenspeiler ikke faktiske myndighetsforhold fullt ut, bestemmelsene får sitt konkrete innhold gjennom tolkning og praksis. Samtidig vil det være en stadig kime til konflikt hvis avvikene mellom faktisk og formell myndighet er store. Jeg antar derfor at formell myndighet vil ligge nær, men sjelden være identisk med legitim autoritet (Panebianco 1988: 35; Katz og Mair 1992b: 6-8; Appleton 1994; Pedersen 2010b: 240-1). Jeg anser Gibson og Harmel (1998) og Pedersens (2010b) metoder, som primært undersøker formelle regler, som gode utgangspunkter for å tappe den legitime autoriteten sentralorganisasjonen og stortingsgruppa har til å ta avgjørelser på funksjonelt viktige områder i partiet. Jeg vil måle legitim autoritet ved å undersøke de formelle rettighetene som sentralorganisasjonen og stortingsgruppa har i partienes vedtekter.

For bestanddelen *legitim autoritet* av sentralorganisasjonen og stortingsgruppa sin kapasitet til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partier må disse funksjonelle områdene spesifiseres for at bestanddelen skal kunne operasjonaliseres og måles. Når Scarrow, Farrell og Webb (2000) undersøker utviklingen av maktforholdet i partier mellom partiledere i offentlige verv og aktive partimedlemmer med posisjoner i medlemsorganisasjonens representative organer studerer de endring på tre funksjonelt viktige områder: valg av

kandidater til parlamentsvalg, valg av partiledelse, og partiets politikk (policy). Dette er funksjonelle områder som er av interesse for både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa, og som også undersøkes av Gibson og Harmel (1998) og Pedersen (2010b). Jeg velger derfor å operasjonalisere legitim autoritet med bestemmelser på disse tre områdene.

Når det gjelder partiets politikk benytter jeg meg av Pedersens (2011) skille mellom artikulering og gjennomføring av politikk, og undersøker begge aspektene. Jeg har vært usikker på om jeg skulle inkludere ledervalg som et av områdene jeg undersøker, ettersom vi vet at det i Norge er partienes landsmøter som har vært selektorat ved valg av partiorganisasjonens leder i hele perioden jeg undersøker (Allern og Karlsen 2014). Når jeg ikke forventer variasjon på dette området kan det tale for å erstatte det med et annet som skiller bedre mellom partiene. Samtidig er dette et sentralt mål på makt i partier hvor det er variasjon internasjonalt (Scarrow, Farrell og Webb 2000: 142-4). Å inkludere ledervalg gjør at målingen av makt i partiet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa blir mer implisitt sammenlignbar med målinger av det tilsvarende maktforholdet i andre land enn om jeg utelater dette. Det er også verdi i å få det fram dersom partiene er like hverandre på et viktig område. Ved å utelate områder hvor jeg forventer lite variasjon mellom partiene og fokusere på forskjellene kan partiene få større målt ulikhet enn hva det i virkeligheten er grunnlag for. Når jeg operasjonaliserer legitim autoritet vil jeg derfor avgrense meg til å undersøke sentralorganisasjonen og stortingsgruppas formelle rettigheter innenfor følgende tre funksjonelt viktige områder i partier:

- a) *Politikk*. Hvilken politikk partiet artikulerer og som partiet arbeider for å gjennomføre fra sine offentlige posisjoner
- b) *Ledervalg*. Valg av leder av partiorganisasjonen og stortingsgruppa
- c) *Nominasjon*. Valg av kandidater til stortingsvalg.

I den grad de passer vil jeg bruke indikatorer hentet fra Katz og Mair (1993), Gibson og Harmel (1998) og Pedersens (2010b) undersøkelser av maktforhold mellom partiers sentralorganisasjon og parlamentsgruppe. På området ledervalg henter jeg deler av indikatorene fra kodeboka utviklet av arbeidsgruppen til Political Party Database⁶. Jeg oppretter også egne indikatorer hvis jeg ikke finner gode utgangspunkter i tidligere undersøkelser.

⁶ For nærmere beskrivelse av Political Party Database, se prosjektets hjemmeside <http://www.politicalpartydb.org/>

Bestanddelen "legitim autoritet" av sentralorganisasjonen og stortingsgruppa sin evne til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partier måles ved å undersøke formelle rettigheter de har i partienes vedtekter innenfor tre områder: artikulering og gjennomføring av politikk, valg av leder av partiorganisasjonen og stortingsgruppa, og nominasjon av kandidater til stortingsvalg.

Som kilde til informasjon om sentralorganisasjonen og stortingsgruppas formelle rettigheter vil jeg bruke bestemmelsene i partienes vedtekter. Med det mener jeg settet med regler som regulerer partiorganisasjonens oppbygning og dens forhold til andre partienheter og sideorganisasjoner, og som er vedtatt av partiets landsmøte. Partier kan ha andre reglementer i tillegg til vedtektene, for eksempel har stortingsgruppene egne reglementer. Partiene kan også ha ytterligere reglementer for avgrensede sakfelt vedtatt av andre partiorganer, for eksempel landsstyret. Disse andre reglementene vil ikke bli undersøkt, jeg ser er kun på partienes vedtekter vedtatt på landsmøtene. Det er mangel på kapasitet til å samle inn flere typer reglementer som er årsaken til denne begrensningen. At jeg ikke har med stortingsgruppens reglementer som kilde til informasjon er uheldig. Siden landsmøtet er en del av partiets sentralorganisasjon kan jeg få et ubalansert bilde av myndighetsforholdene i partiet ved å bare se på vedtektene vedtatt av partienes landsmøter.

Når jeg operasjonaliserer legitim autoritet ønsker jeg å ha minst en indikator innenfor hvert av de tre funksjonelle områdene jeg undersøker, for både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Indikatorene skal tappe bestemmelser i partienes vedtekter om formell myndighet til å ta avgjørelser, være selektorat ved valg til posisjoner, utpeke representanter eller *ex officio*-representasjon, eller påvirke den andre partens atferd som faller innenfor området som undersøkes.

Indikatorer på området *politikk*

Det første av de tre områdene jeg undersøker sentralorganisasjonen og stortingsgruppas formelle rettigheter er når det gjelder hvilken politikk partiet artikulerer og som partiet arbeider for å gjennomføre fra sine offentlige posisjoner. Med artikulering mener jeg hvilken politikk partiet står for, som i Norge har sitt fremste uttrykk ved partiets stortingsvalgsprogram. I stortingsvalgsprogrammet nedtegnes de lange linjene, men politikken skal også gjennomføres eller i det minste fremmes til debatt og vedtak i Stortingets

saksbehandling. Mens partiprogrammene vedtas på partienes landsmøter er det partienes stortingsgrupper som står for gjennomføringen av politikken fra dag til dag.

Sentralorganisasjonens formelle rettigheter på området *politikk* vil jeg undersøke med to indikatorer. Den første indikatoren skal fange opp hvor bindende politikken som er artikulert i stortingsvalgsprogrammet er for stortingsgruppa, sentralorganisasjonens formelle rettigheter til å bestemme over de lange linjene i partiets politikk. Jeg forutsetter da at stortingsvalgsprogrammet vedtas på av partiets landsmøte.

Indikator CPO1a kodes med fire kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Er stortingsvalgsprogrammet bindende for stortingsgruppa, i så fall i hvilken grad?*

- 0: Det står i vedtektene at stortingsvalgsprogrammet ikke er bindende for stortingsgruppa.
- 1.33: Stortingsvalgsprogrammets status for arbeidet på Stortinget er ikke nevnt i vedtektene.
- 2.67: Stortingsvalgsprogrammet fremheves i vedtektene som partiets høyeste politiske autoritet eller som bindende for stortingsgruppa. Det er også modifierende formuleringer, som unntak i lokale saker, samvittighets spørsmål eller lignende, eller at programmet tolkes av stortingsgruppa i hver enkelt sak.
- 4: Stortingsvalgsprogrammet er ifølge vedtektene bindende for stortingsgruppa, og det er ingen modifierende formuleringer.

Den andre indikatoren jeg benytter til å undersøke sentralorganisasjonens formelle rettigheter innenfor partiets politikk er en tilpasset versjon av Gibson og Harmels (1998) indikator *overenstemmelse*. Indikatoren undersøker om sentralorganisasjonens organer i følge vedtektene kan binde stortingsgruppa i politiske saker. Denne indikatoren retter seg mot den løpende politikken, og jo hyppigere organet som kan binde stortingsgruppa samles, jo sterkere formelle rettigheter til sentralorganisasjonen. Tanken er at jo hyppigere et organ i sentralorganisasjonen som kan gjøre bindende vedtak for stortingsgruppa om partiets politikk samles, jo mer kan sentralorganisasjonen involvere seg og styre i den daglige politikken. En beslektet, men svakere rettighet, er retten til å gi råd eller bli konsultert i politiske saker. Jeg lar også indikatoren tappe sentralorganisasjonens rettigheter på dette området.

Indikator CPO1b kodes med fem kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Kan sentralorganisasjonens representative organer gjøre politiske vedtak som er bindende for stortingsgruppa?*

- 0: Det står i vedtektene at sentralorganisasjonen ikke kan gjøre bindende vedtak for stortingsgruppa.
- 1: Det er ikke nevnt i vedtektene om sentralorganisasjonens representative organer kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa.
- 2: Det står i vedtektene at landsmøtet kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa. Dette inkluderer ikke stortingsvalgsprogrammets status.
- 3: Det står i vedtektene at landsstyret kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa.
- 4: Det står i vedtektene at sentralstyret kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa.

Dersom det står i vedtektene at ett av sentralorganisasjonens organer kan innstille på saker til stortingsgruppen, kalle inn til et felles møte for å diskutere en sak til behandling på

Stortinget, eller har krav på å konsulteres i saker som skal behandles på Stortinget, så kodes

dette som om organet kunne binde stortingsgruppa, men med en kategori lavere verdi. For

eksempel: hvis landsstyret ifølge vedtektene har en slik rettighet, kodes det som verdi 2.

Når jeg skal måle stortingsgruppas formelle rettigheter innenfor området politikk har jeg ingen gode kandidater hos Gibson og Harmel (1998) eller Pedersen (2010b). Jeg vil la indikatoren fange opp stortingsgruppas formelle rettigheter når det gjelder utarbeidingen av stortingsvalgsprogrammet.

Indikator PPG1 kodes med tre kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Har stortingsgruppa noen formell rolle i utarbeidingen av partiets stortingsvalgsprogram?*

- 0: Det står ikke noe i vedtektene om stortingsgruppas rolle i utarbeidingen av stortingsvalgsprogram, og stortingsgruppa har ingen formell representasjon i programkomiteen.
- 2: Ifølge vedtektene er stortingsgruppa høringsinstans for utkastet til stortingsvalgsprogram, eller har formell representasjon i programkomiteen, denne utgjør et mindretall av komiteens medlemmer.
- 4: Ifølge vedtektene har stortingsgruppa ansvaret for å utarbeide et forslag til stortingsvalgsprogram, eller deres formelle representasjon utgjør et flertall av programkomiteen.

Indikatorer på området *ledervalg*

På området *ledervalg* vil jeg for både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa undersøke om parten ifølge partiets vedtekter har formelle rettigheter når det gjelder valg av den andre partens leder. Jeg skiller mellom to hovedtyper av formelle rettigheter på dette området: Den første, som jeg vurderer som sterkest, er å være selektorat når den andre partens leder skal velges. Jeg skiller i operasjonaliseringen mellom om parten utgjør et flertall eller mindretall av selektoratet. Den andre, og svakere og mer indirekte arten rettigheter, inkluderer retten til å nominere eller filtrere bort kandidater, at kandidater skal hentes fra ens egne medlemmer, rett til å uttale seg om kandidatene før lederen velges, og å ha formell representasjon i nominasjonskomitéen.

I Norge har partienes landsmøter vært selektorat for partiorganisasjonens ledelse i hele perioden som dekkes av min undersøkelse (Allern og Karlsen 2014). På bakgrunn av dette, og at Scarrow, Webb og Farrell (2010: 142) finner særlig stor homogenitet mellom partiene internt i land på området *ledervalg*, forventer jeg lite variasjon mellom partiene. En indikator innenfor partiledelse som Gibson og Harmel (1998) bruker til å studere maktforhold i partier er hvorvidt det er lederen for partiorganisasjonen eller parlamentarisk leder som regnes som partiets reelle leder. På dette området har vi også eksempler på forskjeller mellom de norske partiene (Strøm 1993: 326, 335; Allern og Karlsen 2014: 49). Siden dette ikke har vært regulert i partienes vedtekter bruker jeg det likevel ikke i operasjonaliseringen.

I Arbeiderpartiets vedtekter har det siden 1961 vært en bestemmelse som sier at "Sentralstyret sørger for at stortingsgruppa blir konstituert". Etersom konstituering inkluderer valg av ledelse, er det mulig at denne bestemmelsen gir sentralstyret mulighet til å påvirke valget av parlamentarisk leder. På den andre siden kan det være at det ikke ligger mer i dette enn at sentralstyret sender ut innkalling til konstituerende møte for stortingsgruppa, uten at det gir sentralstyret noen ekstra muligheter til å påvirke. På grunn av tvil om den reelle betydningen av slike bestemmelser bruker jeg dem ikke i operasjonaliseringen.

En utvikling blant partier internasjonalt, som i Labour i Storbritannia og Socialdemokraterna i Danmark, er at partimedlemmene gjennom uravstemninger får bestemme i saker som tidligere har blitt avgjort av tillitsvalgte i partiorganisasjonen. Dette kan medføre at makt forskyves fra aktivistene i partiet og til partiledelsen (Katz og Mair 1995: 20-1), og Scarrow, Webb og Farrell (2010: 133, 135-6) bruker dette som indikator når de undersøker utviklingen av

maktfordelingen i politiske partier. Endring vi har eksempler på innenfor ledervalg i andre demokratier er at partiorganisasjonens leder velges ved uravstemning blant medlemmene heller enn av partiets landsmøte. Det er da snakk om forskyving av myndighet mellom vanlige medlemmer, aktivister og ledelse. Mitt syn er at det vanskelig å vite hvilken effekt, om noen, ledervalg ved uravstemning blant medlemmene vil ha på maktforholdet i partiet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Grunnen til det er at jeg forstår dette maktforholdet som en relasjon mellom ledergrupper i partiet. Jeg kjenner heller ikke til eksempler på ledervalg ved uravstemning i de norske partiene. Derfor bruker jeg ikke dette som indikator.

Indikator CPO2 kodes med 4 kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Ifølge partiorganisasjonens vedtekter, er organer i partiets sentralorganisasjon eller personer som representerer disse selektorat ved valg av parlamentarisk leder, alene eller sammen med andre? Har sentralorganisasjonen ifølge vedtektene andre formelle rettigheter når det gjelder valg av parlamentarisk leder?*

- 0: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir organer i sentralorganisasjonen eller personer som representerer dem rett til å være med i selektoratet ved valg av parlamentarisk leder.
- 1.33: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir sentralorganisasjonen rett på å være representert i selektoratet ved valg av parlamentarisk leder, men ifølge vedtektene har organer i sentralorganisasjonen eller personer som representerer dem minst en av følgende rettigheter ved dette valget: til å nominere, fjerne eller uttale seg om kandidater, at kandidater må ha en posisjon i sentralorganisasjonen, eller sentralorganisasjonen har *ex officio*-representasjon i komitéen som forbereder ledervalget.
- 2.67: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er organer i sentralorganisasjonen eller representanter for den med i selektoratet som velger parlamentarisk leder. De utgjør mindre enn halvparten av selektoratet.
- 4: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er organer i sentralorganisasjonen eller representanter for den med i selektoratet som velger parlamentarisk leder. De utgjør et flertall av selektoratet.

Indikator PPG2 kodes med 4 kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Ifølge vedtektene, er stortingsgruppa eller personer som representerer den selektorat ved valg av partiorganisasjonens leder, alene eller sammen med andre? Har stortingsgruppa ifølge vedtektene andre formelle rettigheter når det gjelder valg av partiorganisasjonens leder?*

- 0: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir stortingsgruppa eller personer som representerer dem rett til å være med i selektoratet ved valg av partiorganisasjonens leder.
- 1.33: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir stortingsgruppa rett på å være representert i selektoratet ved valg av partiorganisasjonens leder, men ifølge vedtektene har stortingsgruppa eller personer som representerer dem minst en av følgende rettigheter ved dette valget: til å nominere, fjerne eller uttale seg om kandidater, at kandidater må være stortingsrepresentanter, eller stortingsgruppa har *ex officio*-representasjon i komitéen som forbereder ledervalget.
- 2.67: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er stortingsgruppa eller representanter for den med i selektoratet som velger partiorganisasjonens leder. De utgjør et mindretall av selektoratet.
- 4: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er stortingsgruppa eller representanter for den med i selektoratet som velger partiorganisasjonens leder. De utgjør et flertall av selektoratet.

Indikatorer på området *nominasjon*

I Norge har partienes prosedyrer for nominasjon til stortingsvalg vært påvirket av nasjonal lovgivning fram til 2002. Loven foreskrev at kandidatene skulle velges på nominasjonsmøter i hvert fylke, der bare delegater utsendt fra partienes lokallag i fylket hadde stemmerett. Delegatene fra lokallagene skulle velges på medlemsmøter der alle medlemmer i lokallaget hadde stemmerett. Partiene var ikke pålagt å følge denne prosedyren, men fikk dekket utgiftene til nominasjonsmøtet bare hvis de gjorde det. I tillegg til det økonomiske incentivet til å følge loven kan den også ha hatt en normgivende effekt. Måten loven foreskrev å gjennomføre nominasjonene på har blitt fulgt av partiene fram til loven ble opphevet i 2002 (Heidar og Saglie 2003: 228-9; Narud 2008: 551). Jeg forventer derfor ikke å finne variasjon i partienes bestemmelser om nominasjon før loven ble opphevet.

Den første hovedtypen bestemmelser i vedtektene som påvirker hvem som blir nominert regulerer fordelingen blant kandidatene av egenskaper som kjønn, etnisitet, religion, alder og geografisk tilhørighet. Av denne typen er det bestemmelser om kjønnsfordelingen på valglista som vi har flest eksempler på i Norge, da fra Arbeiderpartiet og SV. Jeg velger å ikke å ta med reguleringer i vedtektene om fordelingen av slike ytre egenskaper blant kandidatene som indikator. Grunnen til dette valget er at ønsket om å drive slik regulering er konsentrert på venstresiden i politikken, så måling med dette som indikator ville kanskje heller fange opp partiets ideologiske orientering heller enn maktforhold i partiet. Jeg mener at den andre

hovedtypen av bestemmelser, som gir kapasitet til å påvirke valget av konkrete individer, er et bedre mål på kapasiteten til å bevirke utfall på området nominasjon.

Den mest direkte typen av bestemmelser i vedtektene som gir kapasitet til å påvirke nominasjonen er bestemmelsene som regulerer hvem som er selektorat for valglista. I flere land, som Finland, Island, Storbritannia, USA og Israel har partiene mer inkluderende praksiser enn hva som har vært praksis i Norge, hvor nominasjonsmøtene har bestått av utsendte delegater fra lokallagene. I de landene er det vanlig at alle partimedlemmene i valgkretsen har hatt stemmerett i nominasjonen, eller til og med alle innbyggere eller de som registrerer seg med partitilknytning (Narud 2008: 553-9). I motsatt ende har man ekskluderende praksiser der sentralorganisasjonens utøvende organer utnevner kandidatene. I Danmark og Norge har vi eksempler fra høyrepopulistiske partier på at partiledelsen har grepet inn i lokale nominasjonsprosesser i nyere tid (Narud 2008: 551, 555-6).

Det er rimelig å tolke ekskluderende selektorater som indikator på at makten befinner seg hos partiledelsen i sentralorganisasjonen, ettersom det da er ledelsen selv som velger. Men også inkluderende selektorater kan tolkes som en styrking av partiledelsen. Dersom man i tråd med Mays (1973) antakelser om politisk ytterliggående aktive medlemmer identifiserer de aktive medlemmene som en velgerorientert partiledelse sin største begrensning i partiet, vil det være i ledelsens interesse å utvide selektoratet fra medlemsorganisasjonens representative organer, der aktivistene antas å være sterkt representert, til helheten av partimedlemmene, som antas å være mer sentrumsorienterte og føyelige for ledelsen (Katz og Mair 2009: 759; Narud 2008: 558; Scarrow, Farrell og Webb 2000: 134-5). Siden Mays antakelser ikke har funnet empirisk støtte i Norge (Narud og Skare 1999) vil jeg ikke legge til grunn en slik tolkning av inkluderende selektorater i denne oppgaven. Det er heller ikke klart om en slik tolkning skulle tilsi større kapasitet til sentralorganisasjonen eller til stortingsgruppa når det gjelder valg av kandidater, siden begge parter forstås som del av partiets ledelse. At inkluderende selektorater både er vanskelig å tolke med hensyn på maktforhold i partiet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa, og at jeg ikke forventer å finne annet enn at lokallagene sender representanter til fylkesvise nominasjonsmøter, gjør at jeg ikke vil bruke dette i operasjonaliseringen. Litteraturen jeg bygger på om nominasjoner i Norge (Heidar og Saglie 2002; Narud 2008) gjør at jeg heller ikke forventer ekskluderende selektorater. Jeg utelukker altså variasjon i hvem som er selektorat som indikator på området nominasjon. Dette gjør operasjonaliseringen min mindre implisitt sammenlignbar med demokratier hvor det er

variasjon på dette området, gevinsten er at jeg kan tilpasse kategoriene til å fange opp forskjellene mellom de norske partiene bedre.

Det jeg står igjen med er mer indirekte rettigheter i vedtektene som gir kapasitet til å påvirke nominasjonen. Eksempler på slike indirekte rettigheter til å påvirke nominasjonen er å kunne foreslå eller filtrere bort kandidater fra å bli vurdert av nominasjonsmøtet, eller veto-rett mot kandidatlisten i etterkant av nominasjonen (Narud 2008). Pedersen (2010b: 248) bruker slike indirekte rettigheter for sentralorganisasjonen når hun skal gi verdier til indikatoren *kandidatvalg* i sin undersøkelse. Jeg adopterer hennes kategorier for indikatoren, men med tilpasning til norsk praksis om fylkesvise nominasjonsmøter bestående av delegater fra lokallagene som selektorat i nominasjonen, der de tar utgangspunkt i et forslag fra fylkespartiets nominasjonsnemnd (Narud 2008: 551-3).

Indikator CPO3 kodes med 4 kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Kan partiets sentralorganisasjon påvirke valget av kandidater til stortingsvalg, i så fall i hvilken grad?*

- 0: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Det er ingen bestemmelser i vedtektene som gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å foreslå eller sortere bort kandidater, eller godkjenne lista etter den er valgt. Dersom vedtektene mangler bestemmelser om nominasjon, eller det henvises til nasjonal lovgivning om nominasjon, skal dette også kodes med verdi 0.
- 1.33: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Vedtektene gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å kommentere nominasjonsnemndas forslag til kandidater.
- 2.67: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Vedtektene gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å avvise den vedtatte kandidatlista og kreve nytt nominasjonsmøte for omvalg.
- 4: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Vedtektene gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å foreslå og avvise kandidater før nominasjonsmøtet velger fra en liste over forhåndsgodkjente kandidater.

Det er ikke rimelig å tenke seg at partier ville la stortingsgruppa ha formelle rettigheter til å påvirke valget av kandidater til stortingsvalg. Slike rettigheter ville la stortingsgruppene bli selvrekrutterende, og jeg kjenner ikke til eksempler på slik praksis i andre demokratier. Jeg har derfor ingen indikator for stortingsgruppas formelle rettigheter på området *nominasjon*.

4.5.2 Representasjon

Innenfor området representasjon vil jeg undersøke hvilke formelle rettigheter hver part har til representasjon i den andre partens styrende organer. Ved å være representert får man tilgang på informasjon, muligheten til å påvirke dagsorden ved å fremme forslag til hvilke saker som tas opp, og man kan påvirke utfallet i saker ved å tale for sitt ønskede utfall og ved å stemme hvis saker tas opp til votering.

Sentralorganisasjonens formelle rettigheter når det gjelder representasjon vil jeg måle ved å undersøke om det er bestemmelser i vedtektene som gir sentralorganisasjon representasjon i stortingsgruppa. Her skulle jeg gjerne også undersøkt stortingsgruppens reglementer, for det er mulig at partier har bestemmelser i disse om representasjon utenfra. Dessverre har det ikke lyktes meg å få tak i stortingsgruppens reglementer så de dekker perioden jeg undersøker, jeg undersøker derfor bare det som står om saken i partivedtektene. Etter å ha kodet denne indikatoren ut fra hva som står i partiorganisasjonens vedtekter vil jeg gå gjennom det jeg har tilgang på av reglementer for stortingsgruppene og kontrollere om det som står der om sentralorganisasjonens representasjon harmonerer med verdiene jeg har gitt indikatoren. På det viset vil jeg få informasjon om validiteten til måling av representasjon med utgangspunkt i partiorganisasjonens vedtekter.

Bestanddelen "representasjon" av sentralorganisasjonen og stortingsgruppas indirekte kapasitet til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partier måles gjennom hver av partene sin representasjon i den andre partens styrende organer. Sentralorganisasjonens representasjon i stortingsgruppa måles med indikatoren CPOrep, stortingsgruppas representasjon i sentralorganisasjonen måles med indikatoren PPGrep.

Maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa når det gjelder representasjon er størrelsesforholdet mellom de målte verdiene til indikatorene CPOrep og PPGrep.

Indikatoren CPOrep kodes med fire kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Har sentralorganisasjonen representasjon i partiets stortingsgruppe, og har disse representantene fulle rettigheter?*

- 0: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter om sentralorganisasjonens representasjon i stortingsgruppa.
- 1.33: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter har sentralorganisasjonen representasjon i stortingsgruppa. Det er spesifisert at disse representantene har ikke stemmerett.
- 2.67: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter har sentralorganisasjonen representasjon i stortingsgruppa. Det er ikke spesifisert om disse representantene har fulle eller begrensede rettigheter.
- 4: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter har sentralorganisasjonen representasjon i stortingsgruppa. Det er spesifisert at disse representantene har fulle rettigheter.

Stortingsgruppas formelle rettigheter når det gjelder representasjon vil jeg måle ved størrelsen på deres formelle representasjon i sentralorganisasjonens utøvende organ, som i den engelske faglitteraturen kalles "party executive". I dag kalles dette organet for sentralstyret i alle partiene utenom Høyre, der det heter arbeidsutvalget (Heidar og Saglie 2002: 57).

Partiorganisasjonene har også et landsstyre (kalt sentralstyret i Høyre), som har sterk representasjon fra partienes fylkesorganisasjoner. Landsstyrets viktigste funksjon er å være bindeledd mellom lokalt og sentralt nivå og formidle partimeningen til ledelsen (Heidar 1988: 101; Heidar og Saglie 2002: 57). En mulighet er å undersøke stortingsgruppas representasjon i begge organene, men jeg har valgt å begrense meg til bare sentralstyret. Ifølge Heidars spørreundersøkelse i 1984 blant medlemmene av partienes sentralstyrer og landsstyrer er sentralstyret klart viktigere i partienes beslutningsprosess (Heidar 1988: 103). Å undersøke begge organene ville også kompliseres av at partiene ikke alltid har hatt så like organisasjonsstrukturer som de har i dag. De tre sentrumpartiene hadde ikke noe sentralstyre mellom landsstyret og arbeidsutvalget i starten av perioden jeg undersøker, men opprettet et sentralstyre utover i perioden: Senterpartiet i 1961, Kristelig Folkeparti i 1972, og Venstre i 1979 (Svåsand 1997a: 118). I de partiene vil jeg altså undersøke representasjonen i landsstyret fram til det opprettes et sentralstyre. En type bestemmelse i vedtektene som fanger opp samme dimensjon som stortingsgruppens formelle representasjon, men med motsatt fortegn,

er om det er begrensninger på andelen av sentralstyrets medlemmer som kan være stortingsrepresentanter. Jeg vil også undersøke om det er slike bestemmelser med denne indikatoren. Når jeg har valgt grenseverdiene for kategoriene har jeg tenkt slik at dersom partiet i offentlige verv, altså i stortinget og regjering, til sammen har flertall i sentralstyret gjennom vedtektsfestet representasjon, er det en helt tydelig dominans. Jeg antar at sterk representasjon for stortingsgruppa mest sannsynlig går sammen med sterk representasjon for regjeringen. Dermed burde en vedtektsfestet representasjon på 33% og høyere for stortingsgruppa være nok til at partiet er dominert av partiet i offentlige verv, og stortingsgruppa spesielt. Denne grensen gjør at jeg kan la de to øvrige kategoriene der stortingsgruppa har representasjon i sentralstyret fange opp like stor andel av sentralstyrets medlemmer som representanter for stortingsgruppa. Det er ikke nødvendigvis slik at makt skaleres lineært sammen med representasjonens andel av organets medlemmer, men intuitivt opplever jeg dette som et godt utgangspunkt.

Indikator PPGrep kodes med 5 kategorier, som svarer på følgende spørsmål: *Har stortingsgruppa formell representasjon i partiets utøvende organ, vanligvis kalt sentralstyret, eller er det begrensninger på andelen stortingsrepresentanter blant sentralstyremedlemmene?*

- 0: Stortingsgruppa har ifølge vedtektene ingen egen representasjon i sentralstyret. Det er begrensninger på hvor stor andel av sentralstyrets medlemmer som kan være stortingsrepresentanter.
- 1: Stortingsgruppa har ifølge vedtektene ingen egen representasjon i sentralstyret.
- 2: Stortingsgruppa har vedtektsfestet representasjon i sentralstyret, på mindre enn 16.6% av det totale antallet medlemmer. Dersom stortingsgruppa har vedtektsfestet representasjon, men disse representantene ikke har stemmerett, skal denne kategorien anvendes uavhengig av hvor stor andel av sentralstyret representasjonen utgjør.
- 3: Stortingsgruppa har vedtektsfestet representasjon i sentralstyret, fra og med 16.6% og opp til 33.3% av det totale antallet medlemmer.
- 4: Stortingsgruppa har vedtektsfestet representasjon i sentralstyret, på 33.3% eller mer av det totale antallet medlemmer.

4.5.3 Organisatoriske ressurser

Med organisatoriske ressurser menes det som organisasjonen trenger for å drive sine aktiviteter. I partier er inntekter og de ansatte som kan lønnes med pengene særlig viktige organisatoriske ressurser (Katz og Mair 1993: 606-7; Panebianco 1988: 35; Heidar og Koole 2000b). Partimedlemmer som orienterer seg mot en karriere i politikken vil også ha grunner til å tilpasse sine handlinger etter preferansene til den delen av partiorganisasjonen som har flest lønnede stillinger.

Det foreligger så vidt jeg kjenner til ikke i nærheten av fullstendige oversikter over antall ansatte i partienes stortingsgruppe og sentralorganisasjon bakover i tid. Å gjøre en slik kartlegging vil kreve stor innsats. Det er grunn til å tro at det er en sterk sammenheng mellom inntekter og antall ansatte. Siden det antakelig er slik at det ligger begrenset med ekstra informasjon i å måle den andre ressursen når man kjenner den første, og det vil kreve stor innsats, er det rimelig å kun måle enten inntekter eller ansatte. Når jeg skal velge mellom de to er det avgjørende for meg at bakover i tid er det betydelig lettere å skaffe til veie data for inntekter enn for ansatte. Jeg velger derfor inntekter som indikator på organisatoriske ressurser. I tillegg til å lønne ansatte kan inntekter blant annet betale for eksterne konsulenter, konferanser, medlems- og folkemøter, informasjonsmateriell, internettsider og reklame i media. En fordel med å måle organisatoriske ressurser ved inntekter er at de kommer i naturlig sammenlignbare enheter, altså norske kroner.

Stortingsgruppene har så vidt jeg kjenner til ikke noe selvstendig inntektsgrunnlag utover statsstøtten. Derfor vil jeg bruke nivået på statsstøtten som mål på stortingsgruppens inntekter. For sentralorganisasjonen vil jeg bruke totale inntekter til den nasjonale partiorganisasjonen som mål på inntektene. De nasjonale partiorganisasjonene har også inntekter utover statsstøtte, selv om statsstøtten har blitt deres viktigste inntektskilde (Svåsand 1994b). Eksempler på dette er lotterier, medlemskontingent, og gaver fra privatpersoner, næringslivet og organisasjoner. Gaver har en tendens til å være størst i valgår, spesielt i år med stortingsvalg. For at svingninger i inntekter som kommer av valgsyklusen ikke skal påvirke målingen vil jeg bruke gjennomsnittet av årlige inntekter i hver stortingsperiode. For at det skal bli likt for begge parter, og at beregningen av inntektsforholdet ikke skal påvirkes av inflasjon, gjør jeg dette for både stortingsgruppa og sentralorganisasjonen.

Det er flere mulige feilkilder ved å måle organisatoriske ressurser på måten jeg foreslår, jeg går her inn på tre av dem. Den første feilkilden er at hvis det er overføringer av penger fra sentralorganisasjonen til stortingsgruppa, eller stortingsgruppa har andre inntekter enn statsstøtten, vil dette ikke bli tatt med når jeg måler stortingsgruppas inntekter som mottatt statsstøtte. Hvordan eventuelle overføringer skulle tolkes er jeg usikker på, at en part får overført penger kan både sees som et tegn på styrke og avhengighet.

Feilkilde nummer to er at tilknyttede organisasjoner til partiets hovedorganisasjon, som ungdomsparti, kvinneparti og opplysningsorganisasjon, ikke blir tatt med i oversikten over sentralorganisasjonens inntekter. Særlig når det gjelder opplysningsorganisasjonene kan man argumentere for at de fungerer som sentralorganisasjonens forlengede arm, og at man ved å utelate dem ikke fanger alt av sentralorganisasjonens organisatoriske ressurser.

Den tredje feilkilden er at deler av økningen i bevilgningene til stortingsgruppene har kommet fordi de har overtatt det formelle ansvaret for ansatte som tidligere var lønnet over Stortingets budsjett. Fra 1952 har Stortinget hatt egne ansatte som hjalp stortingsgruppene med administrative oppgaver. Siden begynnelsen av 2000-tallet har stortingsgruppene tatt over ansvaret for disse oppgavene selv innenfor rammen av statsstøtten de får (Dokument nr. 17 (2000-2001)). Siden noe av økningen dermed har karakter av overføring av arbeidsgiveransvar heller enn tilføring av friske ressurser, kan endringene i nivået på statsstøtten til stortingsgruppene vise større økning av organisatoriske ressurser enn hva som er tilfellet. Denne endringen ble gjennomført fra 2001 til 2004.

Bestanddelen "organisatoriske ressurser" av sentralorganisasjonen og stortingsgruppas indirekte kapasitet til å bevirke utfall på funksjonelt viktige områder i partier måles gjennom hver av partene sine inntekter.

Maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa når det gjelder organisatoriske ressurser måles som størrelsesforholdet til gjennomsnittet av deres inntekter i hver stortingsperiode.

Stortingsgruppas inntekter måles ved statsstøtten gruppa mottar. Sentralorganisasjonens inntekter måles ved totale inntekter for den nasjonale partiorganisasjonen.

5 Forskningsdesign, data og metode

5.1 Forskningsdesign

5.1.1 En case-studie

Oppgaven min er en casestudie av én utvalgt egenskap hos de syv etablerte partiene i Norge. Den utvalgte egenskapen jeg studerer ved de norske partiene er maktforholdet i partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Jeg undersøker utviklingen av dette maktforholdet over tid internt i hvert parti, og på tvers av partiene. De norske partiene er tilfeller av klassen vest-europeiske partier. Forventingene til hva som gjelder det norske partisystemet og partiene i det er utledet fra teori om vest-europeiske partier, samt litteratur om partier generelt. Undersøkelsen har et deskriptivt, ikke forklarende siktemål. Jeg gjør altså ikke noe forsøk på å avdekke årsakene til utviklingen av maktforhold i de norske partiene mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Derfor foretar jeg heller ingen systematisk sammenligning med andre vest-europeiske partier, noe som ville vært aktuelt hvis jeg skulle teste kausale hypoteser.

Fokuset i oppgaven er mer på konseptualisering og operasjonalisering av fenomenet som skal undersøkes, og drøfting av hvordan dette gjøres i andre undersøkelser av det samme fenomenet, enn sammenligning av de empiriske funnene med hva som er observert i andre undersøkelser. Undersøkelsen min er en variant av det teoretisk fortolkende case-studiet. Det betyr at jeg belyser et empirisk case ved hjelp av teoretiske perspektiver som skal gjelde klassen som jeg regner caset å høre til (Andersen 1997: 68-9). Studien er ikke designet for å kunne generalisere empiriske slutninger til andre partier eller partisystemer. Arbeidet med konseptualisering og operasjonalisering kan være relevant for studier av maktforhold i partier også i andre land, i det minste på et overordnet nivå.

5.1.2 Valg av analyseenheter og tidsrom

Valget om å studere de norske partiene er ikke begrunnet i at det er spesielt interessant ut fra et teoretisk perspektiv, men fordi jeg som deltaker i det norske samfunnet er interessert i hva som er tilfellet i mitt eget land. Å studere en side av mitt eget samfunn har også den heldige effekten at min egen kunnskap om norsk politisk historie og kultur gjør det lettere å relatere

generell teori til objektene jeg studerer enn hva som ville vært tilfelle om jeg studerte politikken i land jeg kjenner mindre godt. Det har også gjort det enklere å samle inn data, en prosess som jeg gjør rede for i neste punkt.

Jeg har valgt å studere alle de syv etablerte partiene som jevnlig har vært representert på Stortinget siden andre verdenskrig. Grunnen til det er at forskningsspørsmålet er rettet mot partisystemet mer enn hvert enkelt parti. Tidsrommet som undersøkes, fra 1945 til 2011, er valgt for å fange opp hele etterkrigsperioden som partimodellene gir forventninger om fram mot i dag. Jeg har valgt tiårige intervaller mellom hvert målepunkt når det gjelder bestemmelser i vedtektene fordi tidligere undersøkelser som har brukt vedtekter som datakilde rapporterer lite endring (Gibson og Harmel 1998; Pedersen 2010b), og dette derfor burde være tilstrekkelig hyppig for å fange opp variasjonen.

Jeg inkluderer Sosialistisk Folkepartis vedtekter av 1971 i undersøkelsen av Sosialistisk Venstreparti og Anders Langes Partis vedtekter av 1974 i undersøkelsen av Fremskrittspartiet. Selv om det kan være noe problematisk å inkludere forløperne til disse partiene, er min vurdering at det er å foretrekke å inkludere de datakildene jeg har, så lenge man er klar over at dette gir begrenset sammenlignbarhet i overgangen til den endelige partidannelsen.

5.2 Datainnsamling

5.2.1 Inntekter

Data for inntektene til partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe har jeg ikke samlet inn selv, men hentet fra andre. Fram til 1993 er sentralorganisasjonenes inntekter hentet hos Svåsand (1992: 774-5). For perioden 1989 til 1993 gjør Svåsand anslag for inntektene til partienes sentralorganisasjon, og disse tallene er derfor særlig usikre. Sentralorganisasjonenes inntekter i perioden 1998 til 2004 har jeg fått på e-post av Allern (2015). Fra 2005 er sentralorganisasjonenes inntekter hentet fra nettsiden partifinansiering.no, som driftes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Den offentlige støtten til stortingsgruppene fram til 2005 har jeg fått på e-post av Dåsnes (2011) i Stortingets administrasjon. Hun bemerker at dette er oversikter som er laget med tanke på intern bruk, og ikke er kvalitetssikret for publisering fra Stortingets side. Fra 2006 er stortingsgruppenes inntekter hentet på Stortingets (2015) nettside hvor stortingsgruppenes

årsregnskaper er publisert fra 2001. Jeg har disse årene fjernet stortingsgruppenes finansinntekter fra tallene jeg bruker, da finansinntektene både introduserer støy i data ut fra svingninger i finansmarkedene som regnskapsføres som inntekt eller tap årlig, og for å bedre sammenlignbarheten med de foregående årene. Kun Høyres stortingsgruppe har disse årene finansinntekter av betydning, i 2006 utgjør de ca 10% av hva partigruppen fikk i offentlig støtte. Det er godt samsvar mellom tallene for stortingsgruppenes offentlige støtte jeg fikk tilsendt av Dåsnes og hva som står i partigruppenes årsregnskaper i årene de overlapper, 2001 til 2005.

5.2.2 Vedtekter

Partienes vedtekter har jeg fått inn fra flere forskjellige kilder. Jeg har fått god hjelp fra vitenskapelig ansatte på Institutt for Statsvitenskap på Universitetet i Oslo ved at jeg har fått tilgang til deres innsamlede materiale. Knut Heidar har gitt meg tilgang til sin samling av landsmøteutsendinger for Høyre tilbake til 1977, som har inkludert partiets gjeldende vedtekter. Fra Anders Jupskås har jeg fått tilgang til Fremskrittspartiet sine vedtekter helt tilbake til 1974. Elin H. Allern har gitt meg tilgang til samtlige partiers vedtekter spredt over årene 2009 til 2012. Fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (2014) sitt partidokumentarkiv på nett har jeg for perioden 2000 til 2003 hentet et eksemplar av vedtekter for alle partiene jeg undersøker med unntak av KrF, som de mangler.

Jeg har også samlet inn partivedtekter selv. Nasjonalbiblioteket hadde noen få spredte vedtekter jeg fikk ta bilde av. SV/SF og Arbeiderpartiet sine vedtekter har jeg skaffet til veie med en kombinasjon av egen leting og hjelp fra arkivarene på Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek. For SV/SF sin del er de første vedtektene fra 1971, deretter følger de med mindre enn tiårige intervaller utenom et hopp fra 1991 til 2003. De første vedtektene jeg fant for Arbeiderpartiet er fra 1949, også når det gjelder AP har jeg et stort intervall: fra 1969 må jeg fram til 1983 for å finne neste vedtekter.

Etter å ha fått positivt svar på søknad om innsyn fra KrF, Senterpartiet og Høyre har jeg gått gjennom deres hovedorganisasjoners avleverte arkiver hos Riksarkivet. For Høyre fant jeg vedtekter som dekker perioden fra 1950 og opp til Heidars samling tar til i 1977. I Kristelig Folkeparti og særlig Senterpartiet er det mangler i tidsserien. De første vedtektene jeg har for Senterpartiet er fra 1965, og fram til 2003 har jeg kun et trykt innstikk som lå sammen med vedtektene fra 1965, med endringer av vedtektene vedtatt i 1971 og i 1973. Det står ikke på

dette innstikket hvilket års vedtekter de endrer på, men siden jeg fant det lagt inn i vedtektene fra 1965 legger jeg til grunn at de sammen gir oversikt over endringene fra 1965 til 1973. De første vedtektene jeg fant for Kristelig Folkeparti er fra 1966, derfra har jeg funnet vedtekter med omtrent tiårige intervaller. For innsyn i de avleverte arkivene til Venstres partiorganisasjon hos Riksarkivet trengte jeg ikke tillatelse, og arkivarene der lette fram og kopierte partiets vedtekter til meg fra 1946 med rundt tiårige intervaller fram til 1988. Alle vedtektene er konvertert til digitalt format om de ikke var det i utgangspunktet.

5.2.3 Prosedyre for koding av partivedtekter

Indikatorene innenfor legitim autoritet blir tilordnet verdier fra vedtektene ved hjelp av tabell 6.1 med oversikt over operasjonaliseringen på dette området. Til kodingen av representasjon bruker jeg operasjonaliseringen i punkt 4.5.2. For å få til mest mulig konsistent koding har jeg etablert en fremgangsmåte på forhånd som jeg bruker i hele kodeprosessen.

Vedtektene og kodeskjemaet er skrevet ut på papir. Jeg leser gjennom vedtektene til et parti i et år i sin helhet, med unntak av normalvedtektene for lokallag og tilknyttede organisasjoner. Når jeg kommer til tekst som berører representasjon eller et av de tre områdene av legitim autoritet som indikatorene tapper, bruker jeg markeringstusj for å markere teksten som berører området. Deretter gjør jeg en vurdering av hvilken verdi dette området ifølge kodeskjemaet skal tilordnes. Jeg noterer inn denne verdien, samt indikatornavn ved siden av teksten som er markert. Denne rutinen gjentas til jeg har gått gjennom hele vedtektene for partiet det året. Til slutt går jeg gjennom vedtektene på nytt, og leser av hvilke verdier som er notert ned for indikatorene. Hvis samme indikator er berørt flere steder i teksten gjør jeg en ny samlet vurdering, i alminnelige tilfeller vil jeg velge høyeste verdi siden rettigheter er kumulative. Den endelige verdien for hver indikator skrives inn i et digitalt regneark.

5.3 Dataaggregering

5.3.1 Legitim autoritet

For å kunne sammenligne sentralorganisasjonen og stortingsgruppas legitime autoritet trenger jeg en metode for å aggregere de enkelte indikatorene hos hvert part til et samlet mål, en

indeks for partens legitime autoritet. Differansen mellom de to indeksene er variabelen som representerer forholdet mellom partenes legitime autoritet.

Jeg lar hvert område innenfor legitim autoritet, *politikk*, *representasjon* og *nominasjon*, ha lik vekt når indeksen opprettes. Tilsvarende lar jeg hver indikator få lik vekt innenfor hvert område dersom det er mer én indikator der, noe som kun gjelder sentralorganisasjonen på området *politikk*. Dette gjør jeg ved å først ta gjennomsnittet av indikatorene innenfor området hvis det har flere enn én indikator, og oppretter deretter indeksen for partens legitime autoritet som gjennomsnittet av de gyldige verdiene jeg har på hvert område. Siden stortingsgruppene ikke har noen indikator på området *nominasjon* utgår det området i beregningen av stortingsgruppas legitime autoritet.

Forholdet mellom partene innenfor legitim autoritet blir representert ved differansen mellom indeksen til hver av dem, sentralorganisasjon minus stortingsgruppa. Variabelen egner seg til å få fram forskjeller mellom partiene og utviklingens retning i hvert parti over tid.

Absoluttverdien bør ikke tillegges vekt, da operasjonaliseringen for hver part ikke er gjort slik at verdiene på de forskjellige indikatorene representerer lik "mengde" legitim autoritet hos partene.

5.3.2 Representasjon

Jeg oppretter en variabel som representerer forholdet mellom sentralorganisasjonens og stortingsgruppas makt innenfor representasjon. Dette gjør jeg ved å ta differansen mellom indikatorene CPOrep og PPGrep. Også her gjelder det at variabelen egner seg til å få fram forskjeller mellom partiene og utviklingens retning i hvert parti over tid. Absoluttverdien bør heller ikke her tillegges vekt, siden operasjonaliseringen for hver part ikke er gjort slik at verdiene på de forskjellige indikatorene representerer lik "mengde" representasjon hos partene.

5.3.3 Organisatoriske ressurser

Som nevnt i operasjonaliseringen bruker jeg størrelsesforholdet mellom sentralorganisasjonens totale inntekter og den offentlige støtten stortingsgruppa mottar som mål forholdet mellom partenes organisatoriske ressurser. For å unngå at variasjoner i inntekter som følge av valgår skal påvirke målingen bruker jeg gjennomsnittstall for hver

stortingsperiode. Siden jeg har valgt å ha én enkelt indikator for organisatoriske ressurser er det ikke behov for ytterligere dataaggregering for å måle denne dimensjonen av indirekte maktforhold i partiet.

5.4 Validitet og reliabilitet

En operasjonalisering er valid dersom operasjonaliseringen fanger meningsinnholdet i begrepet man ønsker å måle og bare det. Hvis målingen anvender operasjonaliseringen konsistent og uten tilfeldige feil er den reliabel. Sammen gir dette god målevaliditet (Adcock og Collier 2001).

Det er egenskaper ved sentralorganisasjonen og stortingsgruppa som kan utgjøre en del av deres makt som ikke er med i min operasjonalisering. Heidar og Koole (2000b: 13) nevner at et høyt antall partimedlemmer kan gi legitimitet til sentralorganisasjonen siden den kan sies å representere medlemmene, og at dette kan være en kilde til sentralorganisasjonens makt i partiet. Tilsvarende kan et høyt antall velgere gi legitimitet til parlamentsgruppa ved at den sies å representere partiets velgere, og dette kan være en kilde til makt i partiet for stortingsgruppa. Jeg har ikke med antall partimedlemmer eller velgere i min operasjonalisering av makt i partiet, og hvis dette faktisk er en bestanddeler som utgjør noe av partenes makt kan dette svekke validiteten i operasjonaliseringen min.

Både Gibson og Harmel (1998) og Pedersen (2010b) har med indikatorer på maktforholdet som jeg utelater. Hvis disse indikatorene måler sider ved maktforholdet som jeg ikke fanger opp med mine operasjonaliseringer svekker det validiteten i min operasjonalisering.

Uformelle forhold som partikultur, normer og etablert praksis kan påvirke maktforhold i partier. Jeg har ikke forsøkt å ta inn dette i operasjonaliseringen.

Feil i koding eller datagrunnlag hentet fra andre gjøre at målingen min ikke er reliabel selv om operasjonaliseringen er valid. Det betydelig usikkerhet ved partifinansieringsdata, særlig bakover i tid, se punkt 4.5.3. Man kan styrke reliabiliteten i koding og databehandling ved å gjenta operasjonene og kontrollere at resultatene blir de samme. For eksempel kunne jeg ha kodet partivedtektene to ganger og sammenlignet resultatet. Det har jeg dessverre ikke funnet tid til.

6 Analyse

Her presenterer og tolker jeg data som beskriver utviklingen av maktforholdet mellom partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe. I første del av kapitlet presenterer jeg utviklingen innenfor *legitim autoritet*, *representasjon* og *organisatoriske ressurser* for de syv partiene enkeltvis. I den andre delen av kapitlet gjør jeg en sammenligning av partienes utvikling.

6.1 De enkelte partienes utvikling

Først vil jeg beskrive utviklingen hos hvert parti på indikatorene som måler sentralorganisasjonen og stortingsgruppas makt, bestående av *legitim autoritet*, *representasjon*, og *organisatoriske ressurser*. Når jeg presenterer data bruker jeg indikatornavnene fra kapittel 4. Indikatorene for *legitim autoritet* er samlet i tabell 6.1 under. Indikatorene for *representasjon*, CPOrep og PPGrep, har nærmere beskrivelse i punkt 4.5.2. Verdiene partiet tar på indikatorene for *legitim autoritet* og *representasjon* oppgis i en felles tabell. I tabellene der jeg oppgir data for partienes *organisatoriske ressurser* står forkortelsene CPO for sentralorganisasjonens inntekter, PPG står for stortingsgruppas inntekter, mens CPO/PPG viser størrelsesforholdet mellom dem.

Jeg presenterer partiene i samme rekkefølge som hos Allern (2010): Arbeiderpartiet, Høyre, Venstre, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti, og Fremskrittspartiet.

Tabell 6.1: Indikatorer på legitim autoritet

Part	Område innenfor legitim autoritet	Indikator (navn)	Indikator (beskrivelse)	Indikator (kodet i kategorier)
Sentralorganisasjon (CPO)	Politikk	CPO1a	Er stortingsvalgsprogrammet bindende for stortingsgruppa, i så fall i hvilken grad?	0: Det står i vedtektene at stortingsvalgsprogrammet ikke er bindende for stortingsgruppa.
				1.33: Stortingsvalgsprogrammets status for arbeidet på Stortinget er ikke nevnt i vedtektene.
				2.67: Stortingsvalgsprogrammet fremheves i vedtektene som partiets høyeste politiske autoritet eller som bindende for stortingsgruppa. Det er også modifierende formuleringer, som unntak i lokale saker, samvittighetsspørsmål eller lignende, eller at programmet tolkes av stortingsgruppa i hver enkelt sak.
				4: Stortingsvalgsprogrammet er ifølge vedtektene bindende for stortingsgruppa, og det er ingen modifierende formuleringer.
		CPO1b	Kan sentralorganisasjonens representative organer gjøre politiske vedtak som er bindende for stortingsgruppa?	0: Det står i vedtektene at sentralorganisasjonen ikke kan gjøre bindende vedtak for stortingsgruppa.
				1: Det er ikke nevnt i vedtektene om sentralorganisasjonens representative organer kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa.
	CPO2	Ifølge partiorganisasjonens vedtekter, er organer i partiets sentralorganisasjon eller personer som representerer disse selektorat ved valg av parlamentarisk leder, alene eller sammen med andre? Har sentralorganisasjonen ifølge vedtektene andre formelle rettigheter når det gjelder valg av parlamentarisk leder?	2: Det står i vedtektene at landsmøtet kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa. Dette inkluderer ikke stortingsvalgsprogrammets status.	
			3: Det står i vedtektene at landsstyret kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa.	
			4: Det står i vedtektene at sentralstyret kan gjøre vedtak som er bindende for stortingsgruppa.	
			0: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir organer i sentralorganisasjonen eller personer som representerer dem rett til å være med i selektoratet ved valg av parlamentarisk leder.	
Ledervalg	CPO2	Ifølge partiorganisasjonens vedtekter, er organer i partiets sentralorganisasjon eller personer som representerer disse selektorat ved valg av parlamentarisk leder, alene eller sammen med andre? Har sentralorganisasjonen ifølge vedtektene andre formelle rettigheter når det gjelder valg av parlamentarisk leder?	1.33: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir sentralorganisasjonen rett på å være representert i selektoratet ved valg av parlamentarisk leder, men ifølge vedtektene har organer i sentralorganisasjonen eller personer som representerer dem minst en av følgende rettigheter ved dette valget: til å nominere, fjerne eller uttale seg om kandidater, at kandidater må ha en posisjon i sentralorganisasjonen, eller sentralorganisasjonen har <i>ex officio</i> -representasjon i komitéen som forbereder ledervalget.	
			2.67: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er organer i sentralorganisasjonen eller representanter for den med i selektoratet som velger parlamentarisk leder. De utgjør mindre enn halvparten av selektoratet.	
			4: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er organer i sentralorganisasjonen eller representanter for den med i selektoratet som velger parlamentarisk leder. De utgjør et flertall av selektoratet.	
Nominasjon	CPO3	Kan partiets sentralorganisasjon påvirke valget av kandidater til stortingsvalg, i så fall i hvilken	0: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Det er ingen bestemmelser i vedtektene som gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å foreslå eller sortere bort kandidater, eller godkjenne lista etter den er valgt. Dersom vedtektene mangler bestemmelser om nominasjon, eller det henvises til nasjonal lovgivning om nominasjon, skal dette også kodes med verdi 0.	

			grad?	<p>1.33: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Vedtektene gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å kommentere nominasjonsnemndas forslag til kandidater.</p> <p>2.67: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Vedtektene gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å avvise den vedtatte kandidatlista og kreve nytt nominasjonsmøte for omvalg.</p> <p>4: Kandidater til stortingsvalg velges av et nominasjonsmøte som består av delegater fra lokallagene. Vedtektene gir sentralstyret eller landsstyret anledning til å foreslå og avvise kandidater før nominasjonsmøtet velger fra en liste over forhåndsgodkjente kandidater.</p>
Stortingetsgruppe (PPG)	Politikk	PPG1	Har stortingsgruppa noen formell rolle i utarbeidingen av partiets stortingsvalgsprogram?	<p>0: Det står ikke noe i vedtektene om stortingsgruppas rolle i utarbeidingen av stortingsvalgsprogram, og stortingsgruppa har ingen formell representasjon i programkomiteen.</p> <p>2: Ifølge vedtektene er stortingsgruppa høringsinstans for utkastet til stortingsvalgsprogram, eller har formell representasjon i programkomiteen, denne utgjør et mindretall av komiteens medlemmer.</p> <p>4: Ifølge vedtektene har stortingsgruppa ansvaret for å utarbeide et forslag til stortingsvalgsprogram, eller deres formelle representasjon utgjør et flertall av programkomiteen.</p>
	Ledervalg	PPG2	Ifølge vedtektene, er stortingsgruppa eller personer som representerer den selektorat ved valg av partiorganisasjonens leder, alene eller sammen med andre? Har stortingsgruppa ifølge vedtektene andre formelle rettigheter når det gjelder valg av partiorganisasjonens leder?	<p>0: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir stortingsgruppa eller personer som representerer dem rett til å være med i selektoratet ved valg av partiorganisasjonens leder.</p> <p>1.33: Det står ikke noe i partiorganisasjonens vedtekter som gir stortingsgruppa rett på å være representert i selektoratet ved valg av partiorganisasjonens leder, men ifølge vedtektene har stortingsgruppa eller personer som representerer dem minst en av følgende rettigheter ved dette valget: til å nominere, fjerne eller uttale seg om kandidater, at kandidater må være stortingsrepresentanter, eller stortingsgruppa har ex officio-representasjon i komiteen som forbereder ledervalget.</p> <p>2.67: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er stortingsgruppa eller representanter for den med i selektoratet som velger partiorganisasjonens leder. De utgjør et mindretall av selektoratet.</p> <p>4: Ifølge partiorganisasjonens vedtekter er stortingsgruppa eller representanter for den med i selektoratet som velger partiorganisasjonens leder. De utgjør et flertall av selektoratet.</p>
	Nominasjon	N/A	N/A	N/A

6.1.1 Arbeiderpartiet

Legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.2: Legitim autoritet og representasjon, Arbeiderpartiet

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1949	1,33	4	0	0	0	0	2,67	1
1961	4	1	0	0	0	0	2,67	1
1967	4	1	0	0	0	0	2,67	1
1969	4	1	0	0	0	0	2,67	1
1983	4	1	0	0	0	0	2,67	1
1989	4	1	0	0	0	0	2,67	1
2002	4	1	0	0	0	0	2,67	1
2011	4	1	0	0	0	0	2,67	1

Med unntak av endring innenfor området *politikk* fra 1949 til 1961, har Arbeiderpartiets vedtekter ikke blitt endret i perioden 1949 til 2011 på de områdene indikatorene mine undersøker. Sentralorganisasjonen har fra 1961 til 2011 autoritet over partiets *politikk* gjennom tydelige bestemmelser om at partiprogrammet er bindende for stortingsgruppa. Indikator CPO1a tar derfor verdi sin maksimale verdi 4. Arbeiderpartiets vedtekter har fra 1961 til 2011 ikke bestemmelser som gir sentralorganisasjonens organer rett til å instruere stortingsgruppa, CPO1b tar derfor verdi 1. I 1949 er dette omvendt innenfor området *politikk*, bestemmelsen om at partiprogrammet er bindende for stortingsgruppa er ennå ikke tatt inn slik at CPO1a tar verdi 1,33, men sentralstyret har rett til å instruere stortingsgruppa og CPO1b tar verdi 4.

Innenfor *ledervalg* har hver part formell autonomi uten rettigheter for den andre parten, både CPO2 og PPG2 tar verdi 0 gjennom hele perioden. *Nominasjon* gjøres hele perioden lokalt

uten rettigheter for sentralorganisasjonen til å legge føringer for hvem som blir nominert, og CPO3 tar verdi 0.

Arbeiderpartiets sentralorganisasjon har i hele perioden sterke formelle rettighetene på området *politikk*. Arbeiderpartiet skårer derfor middels høyt på sentralorganisasjonens *legitime autoritet*. Sammen med stortingsgruppas kontinuerlige fravær av formelle rettigheter innenfor *politikk* og *ledervalg* gjør dette at Arbeiderpartiet innenfor *legitim autoritet* har en stabil maktbalanse til sentralorganisasjonens fordel.

Arbeiderpartiets sentralstyre har i hele perioden hatt vedtektsfestet *representasjon* i stortingsgruppa, og CPOrep tar verdi 2,67. Stortingsgruppa har ikke *representasjon* i Arbeiderpartiets sentralstyre i noen av årene som er undersøkt, og PPGrep tar hele veien verdi 1. Også innenfor *representasjon* har Arbeiderpartiet en stabil maktbalanse til sentralorganisasjonens fordel.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.3: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Arbeiderpartiet.

	CPO	PPG	CPO/PPG
1960	859.304		
1961-1964	1.934.962		
1965-1968	2.936.074	144.088	20,38
1969-1972	7.052.840	279.166	25,26
1973-1976	8.753.684	405.618	21,58
1977-1980	12.974.632	1.219.062	10,64
1981-1984	14.165.486	1.928.739	7,34
1985-1989	20.813.302	3.319.442	6,27
1989-1993	19.781.167	4.065.346	4,87
1997-2000	63.930.393	7.183.358	8,90

2001-2004	81.997.536	15.837.087	5,18
2005-2008	83.712.682	36.064.840	2,32
2009-2012	105.601.175	47.443.336	2,23

Kilder: CPO 1960-1993: Svåsand 1992: 774. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1965-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Hos Arbeiderpartiet har både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa fått større inntekter utover i perioden. Stortingsgruppas inntekter har økt klart sterkest. I perioden 1989 til 1993 er det sannsynlig at sentralorganisasjonens inntekter i realiteten var høyere enn hva som er oppgitt i tabellen. Dette tallet er hentet hos Svåsand (1992: 774), og er et anslag der inntekter fra medlemskontingent og overføringer fra andre partiledd er utelatt. I den foregående perioden utgjorde disse inntektene over 2 millioner kroner. At sentralorganisasjonens inntekter relativt til stortingsgruppas inntekter øker fra perioden 1989 – 1993 til perioden 1997 – 2000 er antakelig et resultat av denne utelatelsen.

Det er en klar trend i at forholdet mellom inntektene til sentralorganisasjonen og stortingsgruppa har endret seg til stortingsgruppas fordel over tid. I absolutte tall har likevel sentralorganisasjonen over dobbelt så store inntekter som stortingsgruppa også i den siste stortingsperioden som er undersøkt, 2009-2012. Når det gjelder organisatoriske ressurser, målt som forholdet mellom partenes inntekter, har maktforholdet i Arbeiderpartiet mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen endret seg til stortingsgruppas fordel.

6.1.2 Høyre

Legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.4: Legitim autoritet og representasjon, Høyre

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1950	1,33	1	0	0	0	0	0	2
1959	1,33	1	0	0	0	0	0	2
1970	1,33	1	0	0	0	0	0	2

1979	1,33	1	0	0	0	0	0	2
1988	1,33	1	0	0	0	0	0	2
1993	1,33	1	0	0	0	0	0	2
2000	1,33	1	0	0	0	0	0	2
2011	1,33	1	0	0	0	0	0	2

Høyre er det eneste partiet i undersøkelsen med fullstendig fravær av endring innenfor både *legitim autoritet* og *representasjon*. Partiet er også det eneste som gjennom hele perioden har kortfattede vedtekter. Hos de andre partiene er det en tendens til at vedtektene blir mer detaljerte og regulerer flere områder utover i perioden jeg undersøker. Innenfor *legitim autoritet* tar Høyre på alle indikatorene, i alle årene, sine verdier fra at det ikke er bestemmelser i vedtektene som gir noen av partene formell myndighet.

Dette er den vanligste konfigurasjonen av verdier på indikatorene for *legitim autoritet* blant partiene. Kristelig Folkeparti har denne konfigurasjonen alle årene, det samme gjelder Venstre og FrP ved deres første målepunkter. Som vist i tabell 6.1 med oversikt over indikatorene for *legitim autoritet*, gir fravær av bestemmelser på området *politikk* indikatoren CPO1a verdi 1,33, CPO1b verdi 1 og PPG1 verdi 0. På området *ledervalg* tar CPO2 og PPG2 verdi 0, og på *nominasjon* tar CPO3 verdi 0.

På området *representasjon* er stortingsgruppa hele veien representert i sentralstyret ved parlamentarisk leder, PPGrep tar verdi 2. Sentralorganisasjonen har ingen *representasjon* i stortingsgruppa, og CPOrep tar verdi 0.

Høyre har stor stabilitet i de formelle rettighetene, og de indikerer et parti med autonom stortingsgruppe. Det er fraværet av *legitim autoritet* hos sentralorganisasjonen til å påvirke stortingsgruppa gjennom program, vedtak i egne organer, ledervalg i stortingsgruppa, eller nominasjonsprosessen som leder til denne tolkningen. At stortingsgruppa har *representasjon* i sentralstyret, mens sentralorganisasjonen ikke har *representasjon* i stortingsgruppa, støtter opp om dette. Det er verdt å merke seg at heller ikke i Høyre, hvor man kunne forvente de

sterkeste rettighetene for stortingsgruppa, har stortingsgruppa noen *legitim autoritet* innenfor områdene *politikk* eller *ledervalg* i sentralorganisasjonen.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.5: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Høyre.

	CPO	PPG	CPO/PPG
1961-1964	2.700.328		
1965-1968	3.414.723	74.548	45,81
1969-1972	5.483.991	124.651	43,99
1973-1976	7.775.320	201.627	38,56
1977-1980	12.480.453	673.953	18,52
1981-1984	19.710.250	1.484.462	13,28
1985-1988	28.028.055	2.295.353	12,21
1989-1990	27.640.716	2.577.111	10,73
1997-2000	26.080.062	3.024.057	8,62
2001-2004	43.391.042	13.896.737	3,12
2005-2008	43.525.674	18.374.647	2,37
2009-2012	57.032.085	24.522.519	2,33

Kilder: CPO 1961-1990: Svåsand 1992: 775. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1965-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Hos Høyre har både sentralorganisasjonens og stortingsgruppas inntekter økt betydelig med årene, og stortingsgruppas inntekter har økt raskest. Høyre er det eneste partiet med en ubrutt trend der stortingsgruppas inntekter utgjør en stadig større andel av sentralorganisasjonens inntekter. I absolutte tall har likevel sentralorganisasjonen i hele perioden større inntekter enn stortingsgruppa. Når det gjelder organisatoriske ressurser, målt som forholdet mellom partenes inntekter, har maktforholdet i Høyre mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen endret seg til stortingsgruppas fordel.

6.1.3 Venstre

Legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.6: Legitim autoritet og representasjon, Venstre

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1946	1,33	1	0	0	0	0	0	1
1958	1,33	1	0	0	0	0	0	1
1968	1,33	1	0	0	0	0	0	1
1979	2,67	2	0	0	0	0	0	1
1988	2,67	2	0	0	0	0	0	1
2000	2,67	2	0	0	0	0	2,67	2
2011	4	0	0	0	0	0	0	2

Venstres vedtekter har noe variasjon innenfor *legitim autoritet*. Variasjonen kommer fra området *politikk*, hvor indikatorene som måler sentralorganisasjonens rettigheter tar høyere verdier utover i perioden. Partiprogrammets status for stortingsgruppas arbeid ikke er nevnt i 1946, 1958 eller 1968. Disse årene er det heller ingen bestemmelser i vedtektene som gir sentralorganisasjonens organer rett til å binde stortingsgruppa. Fra 1979 til og med 2000 har Venstre en bestemmelse som sier at "Venstres representanter i folkevalgte organer er bundet av partiets programmer og sin egen overbevisning." I denne perioden er også landsmøtets vedtak bindende for stortingsgruppa. Indikator CPO1a har da økt verdi fra 1,33 til 2,67, og CPO1b fra 1 til 2. Fra 2011 skjerpes bestemmelsen om at partiprogrammet er bindende, ved at den modifierende formuleringen om egen overbevisning tas ut, og CPO1a stiger til 4. I 2011 er det også føyd til at "Venstres partiorganer kan ikke instruere folkevalgte som er innvalgt fra Venstre utover det program de er valgt på." Dette er det eneste tilfellet blant partiene at vedtektene har en eksplisitt begrensning av partiorganisasjonens myndighet til å instruere de folkevalgte, og indikatoren CPO1b tar da verdi 0. Stortingsgruppa har aldri formelle rettigheter i utformingen av Venstres program, indikator PPG1 tar hele veien verdi 0. På

området *ledervalg* tar både indikatorene som tapper sentralorganisasjonen og stortingsgruppas rettigheter, CPO2 og PPG2, verdi 0 alle årene. Sentralorganisasjonen har aldri rettigheter innenfor *nominasjon*, CPO3 tar hele veien verdi 0.

I perioden 1946 til 1968 er Venstres vedtekter like Høyres innenfor *legitim autoritet*, indikatorene får sine verdier ved fraværet av bestemmelser på områdene *politikk*, *ledervalg* og *nominasjon*. I tråd med tolkningen jeg gjorde for Høyre, forstår jeg dette som et uttrykk for stortingsgruppas autonomi. Fra 1979 får Venstres sentralorganisasjon større *legitim autoritet* på området *politikk*, og stortingsgruppas autonomi blir da svekket.

Fra 1946 til 1988 har hverken sentralorganisasjonen eller stortingsgruppa *representasjon* hos den andre parten. Fra år 2000 får stortingsgruppa én representant i sentralstyret slik at PPGrep øker fra 1 til 2, og det er en ny bestemmelse som sier at "Stortingsgruppens vedtekter bør gi møterett for lederen og andre tillitsvalgte i Venstre etter nærmere regler." Dette gjør at CPOrep i år 2000 øker fra 0 til 2,67, men formuleringen er tatt ut igjen i 2011. At stortingsgruppa får *representasjon* i sentralstyret fra år 2000 endrer maktforholdet noe til stortingsgruppas fordel på dette området.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.7: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Venstre.

	CPO	PPG	CPO/PPG
1960	211.958		
1961-1964	328.519		
1965-1968	697.808	50.342	13,86
1969-1972	1.291.558	69.787	18,51
1973-1976	796.442	62.971	12,65
1977-1980	1.270.263	113.656	11,18
1981-1984	2.740.591	255.436	10,73
1985-1988	3.261.519	76.625	42,56

1989	5.133.951	0	
1997-2000	7.443.620	1.124.769	6,62
2001-2004	8.437.641	1.971.831	4,28
2005-2008	14.597.361	8.207.447	1,78
2009-2012	15.880.828	6.224.943	2,55

Kilder: CPO 1960-1989: Svåsand 1992: 775. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1965-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Hos Venstre har både sentralorganisasjonens og stortingsgruppas inntekter økt betydelig med årene, og stortingsgruppas inntekter har økt raskest. Partisplittelsen i 1972 rammet begge parters inntekter. Forholdet mellom partenes inntekter er sterkt påvirket av resultatet av stortingsvalgene. Da Venstre falt ut av Stortinget i 1985 var det ikke lenger noen stortingsgruppe som kunne ha inntekter, og registreringen for perioden 1985 til 1989 har bare med støtten stortingsgruppa fikk fram til valget i 1985. Det relativt gode valgresultatet i 2005 gjorde at Venstres stortingsgruppe fikk sterkt økte inntekter, som sank betydelig da valget i 2009 reduserte stortingsgruppa fra 10 til 2 representanter.

Ettersom mye av den offentlige støtten til stortingsgruppene gis som tilskudd per representant har det særlig mye å si for stortingsgruppas inntekter om Venstre kommer over eller under sperregrensa for utjevningsmandat ved stortingsvalg. Den offentlige støtten til sentralorganisasjonen blir gitt per stemme, og sperregrensa gir der ikke opphav til samme svingninger i inntekter. Som hos de øvrige partiene har forholdet mellom Venstres sentralorganisasjon og stortingsgruppes *organisatoriske ressurser*, målt som forholdet mellom partenes inntekter, endret seg til stortingsgruppas fordel over tid.

6.1.4 Senterpartiet

Legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.8: Legitim autoritet og representasjon, Senterpartiet.

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1965	1,33	1	0	0	2	0	0	1
1973	1,33	1	0	0	2	0	0	1
2003	2,67	1	0	0	2	0	0	2
2011	2,67	1	0	0	2	0	0	2

For Senterpartiet har jeg ikke lyktes i å finne vedtekter mellom 1973 og 2003, noe som er den største mangelen på vedtekter blant partiene i undersøkelsen. Vedtektene av 1965 og 1973 inneholder ingen bestemmelser som gir sentralorganisasjonen *legitim autoritet* på områdene *politikk*, *ledervalg* eller *nominasjon*. I 2003 og 2011 har Senterpartiets vedtekter en formulering som sier at tillits- og folkevalgte må "[...] på beste måte virke til fremgang for partiets mål og politikk, slik det er fastlagt i partiets program." Dette gir økt verdi for sentralorganisasjonen på området *politikk*, CPO1a går fra 1,33 til 2,67. Senterpartiets stortingsgruppe har formell representasjon i programkomitéen alle år, indikator PPG1 som måler stortingsgruppas *legitime autoritet* på området *politikk* tar derfor verdi 2. Senterpartiet er det eneste partiet med en bestemmelse i vedtektene som gir stortingsgruppa formelle rettigheter i programarbeidet.

Senterpartiets vedtekter av 1965 og 1973 indikerer en autonom stortingsgruppe som også har *legitim autoritet* innenfor partiets *politikk*, mens sentralorganisasjonen manglet formelle rettigheter på området. Endringene i 2003 sammenlignet med 1973 gir noe sterkere rettigheter for sentralorganisasjonen på området *politikk*.

Sentralorganisasjonen har ingen av årene rett på *representasjon* i stortingsgruppa. Fra 2003 har stortingsgruppa rett på *representasjon* i Senterpartiets sentralstyre, dette endrer maktforholdet på området til stortingsgruppas fordel.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.9: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), Senterpartiet.

	CPO	PPG	CPO/PPG
1977-80	6.818.797	251.306	27,13
1981-1984	7.689.582	388.975	19,77
1985-1988	9.330.419	650.804	14,34
1989	11.543.453	852.582	13,54
1997-2000	21.507.456	1.723.455	12,48
2001-2004	18.620.186	5.622.068	3,31
2005-2008	20.719.422	8.434.303	2,46
2009-2012	31.274.669	10.025.257	3,12

Kilder: CPO 1977-1989: Svåsand 1992: 774. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1977-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Også hos Senterpartiet har både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa fått større inntekter utover i perioden, og stortingsgruppas inntekter har økt sterkest. Senterpartiets sentralorganisasjon har sterk vekst i inntektene i perioden 2009 til 2012 slik at sentralorganisasjonen øker inntektene betydelig raskere enn stortingsgruppa. Den viktigste årsaken til dette er at posten for medlemskontingent har gått opp fra kr. 0 i perioden før til 6-7 millioner kroner årlig i siste periode. Etter en henvendelse til Senterpartiet har de avklart at dette er en regnskapsteknisk endring i forbindelse med at kontingenten fra 2009 kreves inn sentralt heller enn lokalt, den virkelige inntektsveksten til sentralorganisasjonen er lavere enn hva regnskapstallene indikerer (Graven 2015). Som hos de øvrige partiene har forholdet mellom Senterpartiets sentralorganisasjon og stortingsgruppes *organisatoriske ressurser*, målt som forholdet mellom partenes inntekter, endret seg til stortingsgruppas fordel over tid.

6.1.5 Kristelig Folkeparti

Direkte makt: legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.10: Legitim autoritet og representasjon, KrF

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1947	1,33	1	0	0	0	0	0	1
1966	1,33	1	0	0	0	0	0	3
1977	1,33	1	0	0	0	0	0	2
1988	1,33	1	0	0	0	0	0	2
1999	1,33	1	0	0	0	0	0	2
2011	1,33	1	0	0	0	0	0	2

Kristelig Folkeparti kjennetegnes av stor stabilitet i bestemmelsene i vedtektene som undersøkes i perioden, det eneste som varierer er stortingsgruppas *representasjon* i sentralstyret. Verdiene partiet tar på områdene *politikk*, *ledervalg* og *nominasjon*, for både stortingsgruppa og sentralorganisasjonens *legitime autoritet*, er alle år de som gis når områdene ikke er regulert i vedtektene. I tråd med tolkningen jeg har gjort for Høyre, Venstre og Senterpartiet indikerer fraværet av bestemmelser som gir sentralorganisasjonen *legitim autoritet* at Kristelig Folkepartis stortingsgruppe har høy grad av autonomi.

Stortingsgruppa har ikke *representasjon* i sentralstyret i 1947, i 1966 har stortingsgruppa to representanter i sentralstyret. Det gir Kristelig Folkeparti verdien 3 på indikatoren PPGrep dette året, som er den høyeste målte verdien blant partiene. Fra 1977 og utover har stortingsgruppa én representant i sentralstyret, PPGrep tar da verdi 1. Sentralorganisasjonen har ikke vedtektsfestet *representasjon* i stortingsgruppa noen av årene, CPOrep tar alle år verdi 0. At stortingsgruppa har *representasjon* i sentralstyret siden 1966, mens sentralorganisasjonen mangler *representasjon* i stortingsgruppa, gjør at maktforholdet her favoriserer stortingsgruppa.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.11: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), KrF.

	CPO	PPG	CPO/PPG
1965-1968	270.607	41.755	6,48
1969-1972	1.280.166	70.425	18,18
1973-1976	2.313.785	143.462	16,13
1977-1980	3.914.241	391.408	10,00
1981-1984	5.609.263	546.729	10,26
1985-1988	11.286.204	832.763	13,55
1997-2000	30.817.479	2.920.774	10,55
2001-2004	34.550.562	8.895.826	3,88
2005-2008	31.144.256	10.962.213	2,84
2009-2012	35.193.363	11.593.043	3,04

Kilder: CPO 1965-1988: Svåsand 1992: 774. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1965-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Også hos Kristelig Folkeparti har både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa fått større inntekter utover i perioden, og stortingsgruppas inntekter har økt mest. Som hos Senterpartiet har sentralorganisasjonens inntekter økt mye i perioden 2009 til 2012, og årsaken er den samme: Kontingentinntektene har økt fra kr. 0 til i årene 2005 til 2008, til et årlig gjennomsnitt på 5 millioner i perioden 2009 til 2012. Etter en henvendelse til Kristelig Folkeparti har de avklart at dette er en regnskapsteknisk endring i forbindelse med at kontingenten fra 2010 kreves inn sentralt heller enn lokalt, den virkelige inntektsveksten til sentralorganisasjonen er lavere enn hva regnskapstallene indikerer (Jahr 2015). Som hos de øvrige partiene har forholdet mellom Senterpartiets sentralorganisasjon og stortingsgruppes *organisatoriske ressurser*, målt som forholdet mellom partenes inntekter, endret seg til stortingsgruppas fordel over tid.

6.1.6 Sosialistisk Venstreparti

Legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.12: Legitim autoritet og representasjon, SV

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1971	4	3	0	0	0	0	0	1
1979	4	3	0	0	0	0	0	0
1989	4	3	0	0	0	0	0	2
2003	4	3	0	0	0	0	0	1
2011	4	3	0	0	0	0	0	2

SVs vedtekter er stabile innenfor *legitim autoritet*. Sentralorganisasjonen har alle år sterke rettigheter på området *politikk*. Stortingsvalgsprogrammet er bindende for stortingsgruppa, indikator CPO1a tar verdi 4, og landsstyret kan instruere stortingsgrupp slik at CPO1b tar verdi 3. Innenfor *ledervalg* har hver part formell autonomi uten rettigheter for den andre parten. *Nominasjon* gjøres lokalt uten rettigheter for sentralorganisasjonen. De høye verdiene som SVs sentralorganisasjon tar på området *politikk* gjør at sentralorganisasjonen innenfor *legitim autoritet* alle år er mektigere enn stortingsgruppa.

Sentralorganisasjonen har ingen år *representasjon* i stortingsgruppa. Stortingsgruppas *representasjon* i sentralstyret har variert mye, og bestemmelsen i 1979 som begrenser andelen stortingsrepresentanter i sentralstyret er unik blant partiene i undersøkelsen, indikatoren PPGrep tar da verdi 0. De andre årene varierer stortingsgruppas *representasjon* i sentralstyret mellom å være fraværende og at parlamentarisk leder har rett på plass i sentralstyret. Bortfallet av begrensningen på antallet stortingsrepresentanter i sentralstyret og at stortingsgruppa i 2011 har vedtektsfestet *representasjon* i sentralstyret indikerer at maktforholdet i SV her har endret seg til stortingsgruppas fordel.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.13: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), SV.

	CPO	PPG	CPO/PPG
1973-1976	1.300.594	105.697	12,30
1977-1980	1.457.501	129.218	11,28
1981-1984	2.249.653	277.828	8,10
1985-1989	4.915.417	631.980	7,78
1989-1993	5.815.847	1.172.440	4,96
1997-2000	10.135.073	1.594.573	6,36
2001-2004	20.570.980	9.938.302	2,07
2005-2008	27.576.663	11.781.573	2,34
2009-2012	26.650.314	10.621.760	2,51

Kilder: CPO 1973-1993: Svåsand 1992: 774. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1973-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Som i de andre partiene har SVs sentralorganisasjon og stortingsgruppe over tid fått større inntekter, og stortingsgruppas inntekter har økt sterkest. Forholdet mellom SVs sentralorganisasjon og stortingsgruppes *organisatoriske ressurser*, målt som forholdet mellom partenes inntekter, har utviklet seg til stortingsgruppas fordel.

6.1.7 Fremskrittspartiet

Legitim autoritet og representasjon

Tabell 6.14: Legitim autoritet og representasjon, FrP

	CPO1a	CPO1b	CPO2	CPO3	PPG1	PPG2	CPOrep	PPGrep
1974	1,33	1	0	0	0	0	0	1
1983	1,33	1	0	0	0	0	0	1
1992	4	4	0	0	0	0	4	2
1999	4	4	0	-	0	0	4	2
2003	4	4	0	2,67	0	0	4	2
2011	4	4	0	2,67	0	0	4	2

Fremskrittspartiet er partiet med størst endring innenfor både *legitim autoritet* og *representasjon*. I 1974 og 1983 er det ingen bestemmelser som gir sentralorganisasjonen eller stortingsgruppa *legitim autoritet* på områdene *politikk*, *ledervalg* eller *nominasjon*. Hverken sentralorganisasjonen eller stortingsgruppa har de årene *representasjon* hos den andre parten.

I 1992 har Fremskrittspartiets vedtekter fått en rekke bestemmelser som gir sentralorganisasjonen stor makt over stortingsgruppa, både innenfor *legitim autoritet* og *representasjon*. På området *politikk* tar begge indikatorene for sentralorganisasjonen, CPO1a og CPO1b maksverdien 4. Stortingsgruppa er bundet av partiprogrammet, og stortingsgruppas reglement tas inn som en del av partiorganisasjonens vedtekter, med bestemmelser om at stortingsgruppa skal konsultere partiorganisasjonens organer i viktige politiske saker, og i hovedsak følge deres vedtak. Stortingsgruppa blir også pålagt å følge opp forslag og initiativ fra partiorganisasjonen. Innenfor *representasjon* får landsstyret rett på fem representanter i stortingsgruppa, med fulle rettigheter, og sentralstyret én representant, CPOrep stiger fra verdi 0 til 4. Samtidig får stortingsgruppa en representant i sentralstyret, og PPGrep stiger fra 1 til 2.

Fra 2003 har sentralorganisasjonens legitime autoritet blitt styrket ytterligere, nå på området *nominasjon*. Sentralstyret får da rett til å kreve at det blir avholdt nytt nominasjonsmøte, og indikator CPO3 tar verdi 2,67. Dette er de eneste målingene der et parti tar annen verdi enn 0 på indikatoren for *nominasjon*. Ved en feil har sidene i Fremskrittspartiets vedtekter av 1999 som regulerer *nominasjon* blitt utelatt da jeg skannet dem, bestemmelsen kan altså være innført tidligere.

I 1974 og 1983 har Fremskrittspartiet samme verdier innenfor *legitim autoritet* som Høyre og Kristelig Folkeparti, og tolkningen er den samme som hos dem, at dette indikerer en autonom stortingsgruppe. Ved siste målepunkt er Fremskrittspartiet er det partiet hvor sentralorganisasjonen har høyest verdier for *legitim autoritet* og *representasjon* av alle partiårene i undersøkelsen. De største endringene skjedde på starten av 90-tallet, som beskrevet av Svåsand (1993: 36; 1994c: 310). Utviklingen mot større makt hos sentralorganisasjonen har fortsatt, ved at sentralorganisasjonen har fått nye rettigheter på området *nominasjon*. Fremskrittspartiet har endret seg sterkt, fra å ha en autonom stortingsgruppe til at sentralorganisasjonen får sterke rettigheter innenfor både *legitim autoritet* og *representasjon*.

Organisatoriske ressurser

Tabell 6.15: Gjennomsnittlige årlige inntekter for sentralorganisasjonen (CPO) og stortingsgruppa (PPG), FrP.

	CPO	PPG	PPG/CPO
1985-1988	2.020.878	509.200	3,97
1989-1993	7.525.033	1.378.282	5,46
1997-2000	21.167.095	2.805.977	7,54
2001-2004	27.746.882	10.678.715	2,60
2005-2008	43.884.186	24.047.783	1,82
2009-2012	56.365.492	32.737.374	1,72

Kilder: CPO 1985-1993: Svåsand 1992: 775. CPO 1998-2004: Allern 2015. CPO 2005-2012: partifinansiering.no. PPG 1985-2005: Dåsnes 2011. PPG 2006-2012: Stortinget 2015.

Også hos Fremskrittspartiet har både sentralorganisasjonen og stortingsgruppa hatt sterk vekst i inntektene. Den relative endringen til stortingsgruppas fordel er ikke like sterk hos Fremskrittspartiet som hos de andre partiene. Årsaken til dette er at Fremskrittspartiets sentralorganisasjonen de første av periodene jeg har data for ikke hadde like store inntekter sammenlignet med stortingsgruppa som hva som er tilfelle hos de andre partiene. Dette er ikke til hinder for at Fremskrittspartiet i den siste perioden er det partiet der stortingsgruppa har størst inntekter relativt til sentralorganisasjonen. Forholdet mellom Fremskrittspartiets sentralorganisasjon og stortingsgruppes *organisatoriske ressurser*, målt som forholdet mellom partenes inntekter, har utviklet seg til stortingsgruppas fordel. Endringen er ikke like sterk som hos de andre partiene.

6.2 Sammenligning av partienes utvikling

Jeg nå beskrevet utviklingen av maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa i hvert enkelt parti. Der partier skiller seg ut eller har fellestrekk med andre partier har jeg trukket det fram. Men for å sammenligne utviklingen i de norske partienes maktforhold trengs en mer helhetlig sammenstilling av data. Dette gjør jeg ved å bruke figurer som viser utviklingen til maktforholdet i partiene innenfor legitim autoritet, representasjon og organisatoriske ressurser.

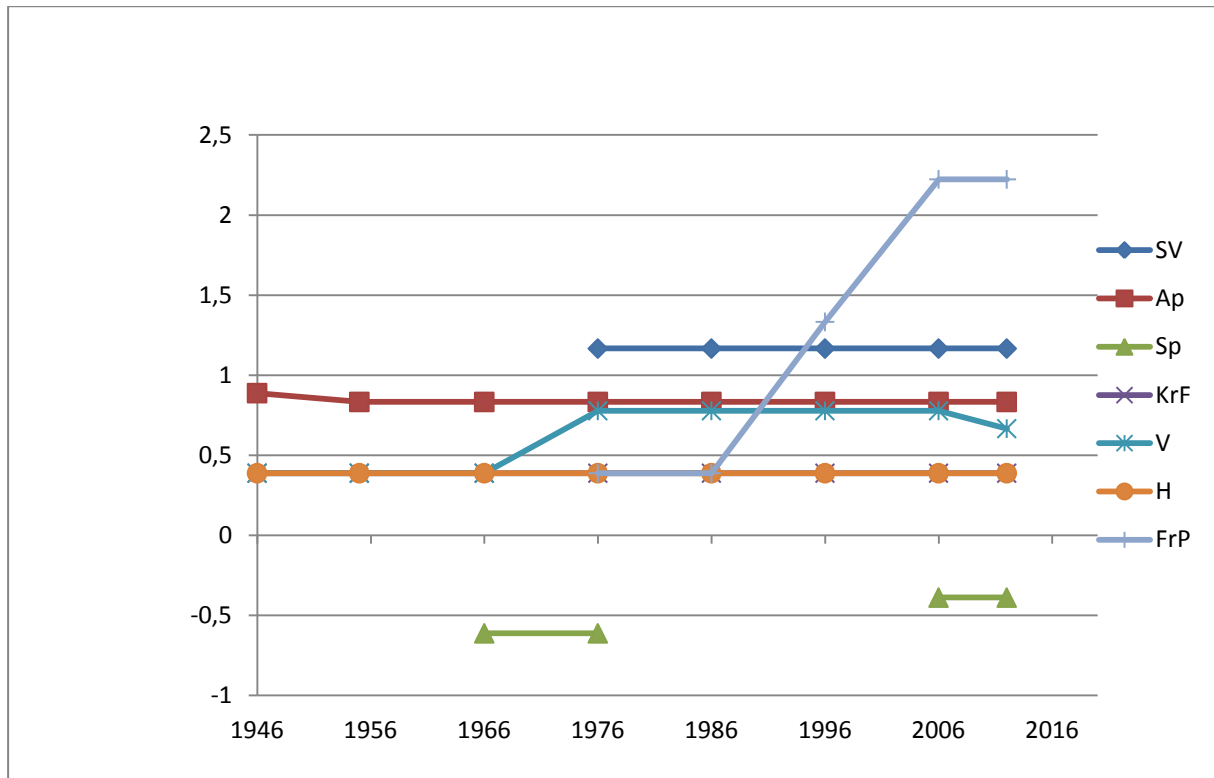
Jeg gjør sammenligningen i lys av de alternative forventningene til partienes utvikling fra punkt 2.3. Ut fra partimodellenes system-nivå-trend-perspektiv og beskrivelse av utviklingen i vest-europeiske partier (Katz og Mair 2002) kan vi forvente at *de norske partiene har konvertert, mot svakere sentralorganisasjoner og mektigere stortingsgrupper*. Den alternative forventningen fra et historisk-institusjonalistisk perspektiv er at de norske partiene vil vise *stor grad av stabilitet, og fravær av konvergens i form og retning partiene imellom når endring har funnet sted*.

6.2.1 Legitim autoritet

Som gjort rede for i punkt 5.5.2 har jeg opprettet en variabel som representerer forholdet mellom sentralorganisasjonens og stortingsgruppas legitime autoritet. Målet egner seg til å få fram forskjeller mellom partiene og utviklingens retning i hvert parti over tid. Absoluttverdien

bør ikke tillegges vekt, da operasjonaliseringen for hver part ikke er gjort slik at verdiene på de forskjellige indikatorene representerer lik "mengde" legitim autoritet hos partene.

Figur 6.1: Partienes utvikling, legitim autoritet.

Figuren viser noe avvik fra hvilke år partiene faktisk er målt, rett årstall for hvert parti står i tabellene med partienes legitime autoritet og representasjon under punkt 6.1. Høyre tar alle år samme verdier som KrF, bare Høyre kommer tydelig fram i figuren.

I Kristelig Folkeparti, Høyre og Sosialistisk Venstreparti er det ingen endringer i forholdet på sentralorganisasjonen og stortingsgruppas legitime autoritet. Arbeiderpartiet har en liten endring fra 1946 til 1961, ellers ingen endring. I Senterpartiet har sentralorganisasjonen fått noe høyere legitim autoritet fra 2003 sammenlignet med forrige måling i 1973. At Senterpartiet er det eneste partiet der stortingsgruppa har formell representasjon i programkomiteen slår sterkt ut slik forholdet mellom partenes legitime autoritet er beregnet her, det er rimelig å anta at partiet i realiteten ligger nærmere Høyre og Kristelig Folkeparti enn hva figuren indikerer. I Venstre får sentralorganisasjonen noe høyere legitim autoritet i 1979, og Venstre legger seg tett opp mot Arbeiderpartiet fram til Venstre går noe ned igjen ved siste måling i 2011. Fremskrittspartiet har de klart største endringene, og går fra å ha samme forhold mellom partenes legitime autoritet som i Høyre og Kristelig Folkeparti i 1983,

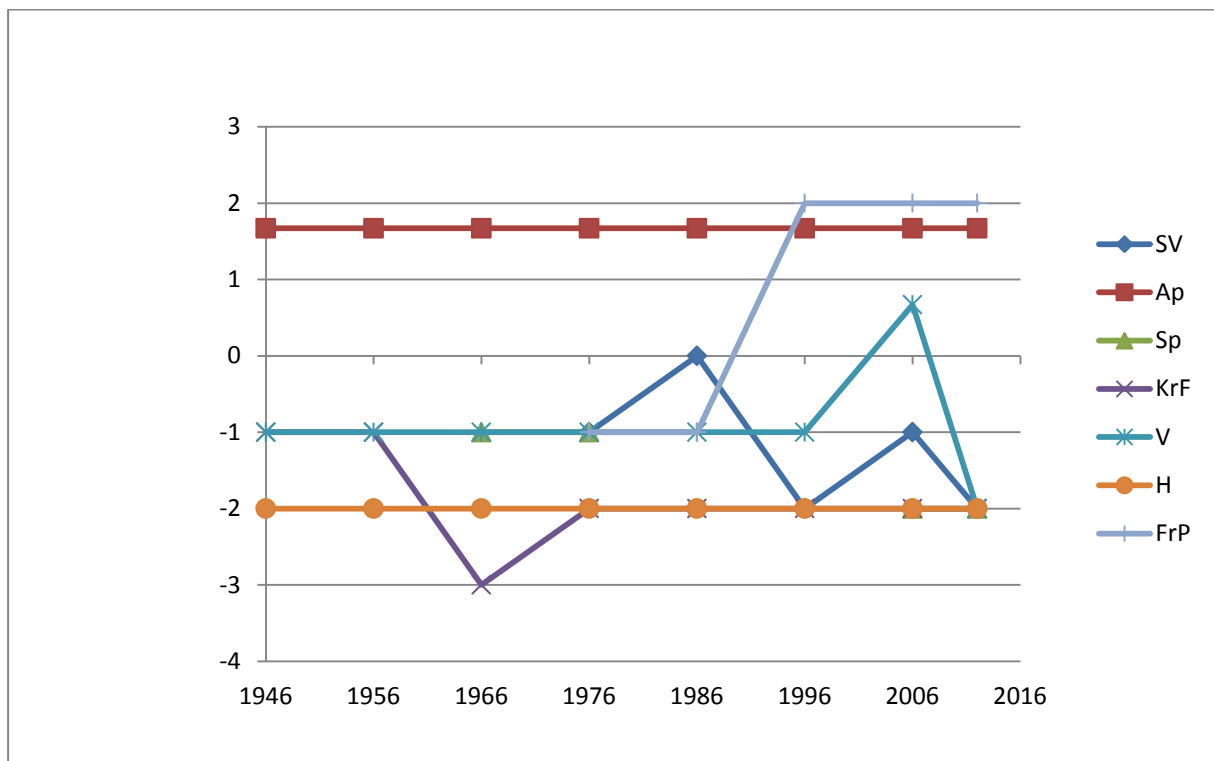
til at forholdet er det som blant partiene er sterkest til sentralorganisasjonens fordel i 1992, noe som forsterkes videre i 2003.

Det er ingen tegn til konvergens mellom partiene når det gjelder utviklingen på forholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppas legitime autoritet. Med unntak av Fremskrittspartiet er partiene her preget av stabilitet.

6.2.2 Representasjon

Som gjort rede for i punkt 5.5.2 er variabelen som måler maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa innenfor representasjon opprettet ved at jeg tar differansen mellom verdien på indikatorene CPOrep og PPGrep, som er beskrevet detalj i punkt 4.5.2. Høye verdier indikerer større rettigheter innenfor representasjon for sentralorganisasjonen sammenlignet med stortingsgruppa. Også her gjelder det at figuren viser forskjeller mellom partiene og retning på endring over tid, absoluttverdien bør ikke tillegges vekt.

Figur 6.2: Partienes utvikling, representasjon.

Figuren viser noe avvik fra hvilke år partiene faktisk er målt, rett årstall for hvert parti står i tabellene med partienes legitime autoritet og representasjon under punkt 6.1. Partiene overlapper hverandre i målte verdier flere

ganger: Senterpartiet overskrives av Venstre på verdi -1 fra 1965 til 1973, og av Høyre på verdi -2 fra 2003 til 2011. Venstre overskrives av FrP på verdi -1 fra 1974 til 1983. KrF overskrives av Høyre på verdi -2 fra 1977 til 2011.

Arbeiderpartiet, der representasjon favoriserer sentralorganisasjonen, og Høyre, der balansen favoriserer stortingsgruppa, har ingen endringer i hele perioden. Venstre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti har samme målte verdi, -1, på sine første målepunkter. Denne verdien tar de ut fra at hverken sentralorganisasjonen eller stortingsgruppa har representasjon i den andre partens styrende organer. De ender også på samme verdi i 2011, -2, fordi stortingsgruppa har fått én representant i sentralstyret. Underveis er det forskjeller mellom dem i utviklingen. I Venstre i 2003 har sentralorganisasjonen alene representasjon hos den andre parten. Dette snus i 2011, da det er stortingsgruppa som har representasjon i sentralorganisasjonen. Kristelig Folkeparti gir stortingsgruppa to representanter i sentralstyret i 1966, redusert til én representant fra 1977. Senterpartiet mangler jeg data for mellom 1973 og 2003. I Sosialistisk Venstreparti er det endring på hvert målepunkt, men den lange trenden er mot sterkere representasjon for stortingsgruppa, partiet ender med verdi -2, samme som Høyre og sentrumpartiene. I Fremskrittspartiet har hverken stortingsgruppa eller sentralorganisasjonen representasjon i den andre parten ved første målepunkt. Dette endrer seg i 1992, fra da av har stortingsgruppa én representant i sentralstyret mens sentralorganisasjonen har hele 6 representanter i stortingsgruppa.

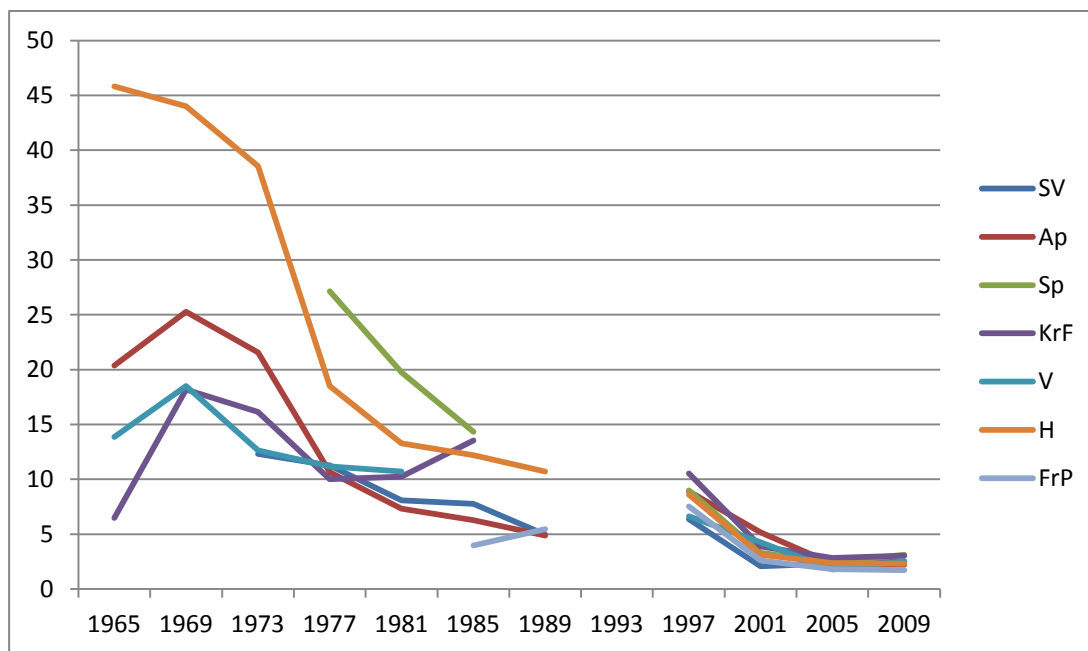
Det er noe hyppigere endringer i partiene når det gjelder representasjon enn for legitim autoritet. I Arbeiderpartiet og Høyre er det fravær av endringer. Fem av partiene, Høyre, Venstre, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti ender i 2011 opp med samme bestemmelser om representasjon, at stortingsgruppa er representert i sentralstyret mens sentralorganisasjonen ikke er representert i stortingsgruppa. Partienes utgangspunkter og utvikling fram til dette resultatet er forskjellig. Innenfor representasjon er det Fremskrittspartiet som har størst endringer, som kommer sentralorganisasjonen til gode. Fra 1992 er balansen mellom partenes representasjon i Fremskrittspartiet om lag den samme som i Arbeiderpartiet.

Selv om fem av partiene har samme verdi på maktforholdet innenfor representasjon ved siste målepunkt er min vurdering at de norske partiene ikke har konverget. At fem partier har samme verdi er unikt for det siste målepunktet, og de har såpass mye variasjon og forskjellig utvikling på veien dit at det synes usikkert om denne nye likheten vil vedvare.

Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet tar en klart annerledes verdi for maktforholdet innenfor representasjon enn de fem øvrige partiene. I Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet ender maktforholdet innenfor representasjon i 2011 med å være til sentralorganisasjonens fordel, men partiene har ulik konfigurasjon av bestemmelser som gir dem omtrent lik samlet verdi. Partienes utvikling innenfor representasjon er først og fremst ulik i form og retning.

6.2.3 Organisatoriske ressurser

Figur 6.3: Partienes utvikling, inntektsforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa.

Som figuren viser har partiene utviklet seg i samme retning når det gjelder forholdet mellom inntektene til sentralorganisasjonen og stortingsgruppa. Den store forskjellen på inntektsnivået i sentralorganisasjonens favør ved starten av perioden synker med tid, og partiene konvergerer mot stadig jevnere inntektsforhold fram til den siste stortingsperioden, 2009-2012. Også der er det likevel slik at partienes sentralorganisasjoner har størst inntekter, mellom 1,7 (FrP) og 3,1 (Sp) ganger så store.

7 Konklusjon

7.1 Teori og empiri

Forventningen fra partimodell-litteraturen (Katz og Mair 2002) om at *de norske partiene har konvergere, mot svakere sentralorganisasjoner og mektigere stortingsgrupper* får delvis støtte når vi ser på utviklingen av fordelingen av organisatoriske ressurser. Inntektsforholdet har endret seg til stortingsgruppens fordel, det er fordi stortingsgruppens inntekter har vokst raskest. Sentralorganisasjonens inntekter har også vokst, og de er fortsatt størst.

Utviklingen innenfor maktforholdets bestanddeler legitim autoritet og representasjon støtter opp om forventningene fra det historisk-institusjonalistiske perspektivet om at partienes utvikling vil vise *stor grad av stabilitet, og fravær av konvergens i form og retning partiene imellom når endring har funnet sted.*

Endringen innenfor organisatoriske ressurser er sterk i stortingsgruppens favør, mens utviklingen innenfor legitim autoritet viser stabilitet. Endringene i representasjon preges av ulikhet i form og retning. Fraværet av en klar utvikling til sentralorganisasjonens fordel innenfor legitim autoritet eller representasjon gjør at disse områdene ikke veier opp for endringen i stortingsgruppens favør innenfor organisatoriske ressurser. *Samlet kan dette indikere at maktforholdet i de norske partiene mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen har endret seg til stortingsgruppas fordel.*

Fremskrittspartiet utgjør et unntak fra denne konklusjonen, for partiets sentralorganisasjon har fått betydelig sterkere rettigheter innenfor legitim autoritet og representasjon siden 1992. Dette kan veie opp for eller bety mer enn utviklingen av forholdet på organisatoriske ressurser til stortingsgruppas fordel.

Svåsand (1994a: 117-18; 1994c: 308-9, 335) beskriver at endringer i Arbeiderpartiets og Høyres vedtekter indikerer at de konvergerer i maktforholdet mellom stortingsgruppa og sentralorganisasjonen i perioden 1960 til 1990. Dette kommer ikke til syne i min undersøkelse. Hverken innenfor legitim autoritet eller representasjon, der partivedtektene utgjør datagrunnlaget mitt, endrer Arbeiderpartiet eller Høyre seg i denne perioden. Svåsand bruker landsstyrets sammensetning som grunnlag for sin beskrivelse, og dette er noe jeg ikke undersøker. Et betydelig skifte i formelle maktforhold burde likevel bli fanget opp med

indikatorerne jeg bruker. Det er mulig at Svåsand har lagt noe stor vekt på observert endring, og lite vekt på de områdene der endring uteble.

Forskjellen på Svåsands og min beskrivelse kan komme av at jeg konseptualiserer og operasjonaliserer maktforholdet før jeg gjør den empiriske undersøkelsen. Hvis jeg har lyktes med å gjøre dette på en måte som fanger opp helheten i maktforholdet, og kodingen og behandlingen av data er reliabel, kan min beskrivelse være en valid nyansering av Svåsand på dette området.

7.2 Veien videre

I denne oppgaven beskriver jeg utviklingen av maktforholdet mellom de norske partienes sentralorganisasjon og stortingsgruppe på et overordnet nivå. Om denne beskrivelsen av maktforhold gjenspeiles i hva som skjer i partiene er ikke undersøkt. Kvalitative studier av avgjørelsesprosesser i partiene vil kunne belyse dette nærmere. Slike studier vil være krevende å gjøre bakover i tid, men er mer realistisk når det gjelder min beskrivelse av partiene de siste årene jeg har undersøkt dem. Måten jeg har konseptualisert og operasjonalisert maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa vil da kunne evalueres og forbedres ut fra empiri.

Jeg har ikke forsøkt å trekke slutninger om hva utviklingen i maktforholdet kan bety for partienes kvaliteter som infrastruktur i det norske demokratiet. Til dels motstridende normative perspektiver (se Allern og Pedersen 2007) på partiers oppgaver i demokratiet gjør at dette krever drøfting som ligger utenfor oppgavens ambisjoner. En slik vurdering kan også kreve nærmere empiriske studier av partiene, som av relasjonen mellom partienes sentralorganisasjon og grunnplan. I massepartimodellen er sentralorganisasjonen representant for partiets grunnplan overfor stortingsgruppa (Katz og Mair 2002: 117). I hvilken grad de norske partienes sentralorganisasjon faktisk har ivaretatt denne funksjonen med makten de har hatt til rådighet forteller mine data ikke noe om.

En av egenskapene ved europeiske partiers parlamentsgrupper som Heidar og Koole (2000b) løfter fram er hvor tett integrert parlamentsgruppa er med den eksterne partiorganisasjon og partiet i regjering. Om det er noen sammenheng mellom maktforholdet mellom sentralorganisasjonen og stortingsgruppa og hvor tett integrert de er kan være et aktuelt tema for videre forskning. Til sist vil jeg nevne at utelatelsen av stortingsgruppa og

sentralorganisasjonens forhold til partiet i regjering gjør at en viktig side av maktforhold i partiene ikke er med i oppgaven. Også her er det muligheter for videre forskning.

Litteraturliste

Adcock, Robert (2005). "What is a Concept?", *Political Concepts* 1, Committee on Concepts and Methods Working Paper Series. <<http://www.concepts-methods.org/Files/WorkingPaper/PC%201%20Adcock.pdf>> [lesedato 05.07.2013]

Adcock, Robert og David Collier (2001). "Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research", *American Political Science Review* 95 (3): 529-546.

Allern, Elin H. (2010). *Political Parties and Interest Groups in Norway*. Colchester: ECPR Press.

Allern, Elin H. (2015). Epost 6. mars 2015 med oversikt over inntektene til de norske partienes sentralorganisasjoner 1998-2004. Se også Allern 2010: 119.

Allern, Elin H. og Karina Pedersen (2007). "The Impact of Party Organisational Changes on Democracy", *West European Politics* 30: 68-92

Allern, Elin Haugsgjerd og Rune Karlsen (2014). "Unanimous, by acclamation? Party leadership selection in Norway", i Jean-Benoit Pilet og William P. Cross (red.) *The selection of political party leaders in contemporary parliamentary democracies*. London: Routledge.

Allwood, Jens, Lars-Gunnar Andersson og Östen Dahl (1977). *Logic in Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Andersen, Svein S. (1997). *Case-studier og generalisering: forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.

Andersson, Åsa (2007). *Power and Social Ontology*. Malmø: Bokbox Publications.

Appleton, Andrew (1994). "The Formal Versus Informal Rules of French Political Parties", kap. 2 i Kay Lawson (red.): *How political parties work*. Westport, Connecticut: Praeger Publishers.

Bachrach, Peter og Morton S. Baratz (1962). "Two Faces of Power", *The American Political Science Review* 56 (4): 947-952.

Bachrach, Peter og Morton S. Baratz (1970). *Power and Poverty: Theory and Practice*. New York: Oxford University Press.

Bille, Lars (2000). "A Power Centre in Danish Politics", kap. 8 i Knut Heidar og Ruud Koole (red.). *Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political parties behind closed doors*. London: Routledge.

Bollen, Kenneth A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. New York: Wiley

Boucek, Françoise (2009). "Rethinking Factionalism: Typologies, Intra-Party Dynamics and Three Faces of Factionalism", *Party Politics* 15 (4): 455-485

Clegg, Stewart R. og Mark Haugaard (2009). "Introduction", kap. 1 i Stewart R. Clegg og Mark Haugaard (red.) *The SAGE handbook of power*. Los Angeles, California: SAGE

Collier, David, Fernando D. Hidalgo og Andra Maciuceanu (2006). "Essentially Contested Concepts. Debates and Applications", *Journal of Political Ideologies* 11 (3): 211–246.

Copsey, Nathaniel og Karolina Pomorska (2010). "Poland's power and influence in the European Union: The case of it's eastern policy", *Comparative European Politics* 8: 304–326.

Dahl, Robert (1957). "The Concept of Power", i *Behavioral Science* 2 (3): 201-215.

Dahl, Robert (1961). *Who Governs? Democracy and power in an American city*. New Haven: Yale University Press

Dalton, Russel J. og Martin P. Wattenberg (2000). "Unthinkable Democracy. Political Change in Advanced Industrial Democracies", kap. 1 i Russel J. Dalton og Martin P. Wattenberg (red.) *Parties Without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Dokument nr. 17 (2000-2001). *Innstilling fra utvalget til å vurdere stortingsrepresentantenes arbeidsvilkår*. Avgitt til Stortingets presidentskap 22. mars 2001.

Dowding, Keith (1996). *Power*. Buckingham: Open University Press.

Dowding, Keith (2008a). "Agency and structure: Interpreting power relationships", *Journal of Political Power* 1 (1): 21-63.

Dowding, Keith (2008b). "Power, Capability and Ableness: The Fallacy of the Vehicle Fallacy", *Contemporary Political Theory* 7 (3): 238-258.

Dowding, Keith (red.) (2011). *Encyclopedia of Power*. London: SAGE.

Dowding, Keith (2012). "Why should we care about the definition of power?" *Journal of Political Power* 5 (1): 119-135.

Duverger, Maurice (1972). *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen. Originalt utgitt på fransk i 1948.

Duverger, Maurice (1990). "Caucus, Branch, Cadre Parties and Mass Parties", kap. 3 i Mair, Peter (red.) *The West European Party System*. Oxford: Oxford University Press.

Dåsnes, Ingrid (2011), sekretariatsleder på Stortinget. Kontakt pr. E-post i perioden 28.02.2011 til 04.03.2011.

Engelstad, Fredrik (1999). "Maktbegrepet etter Max Weber", kap. 2 i Fredrik Engelstad (red.) *Om makt: Teori og kritikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Foucault, Michel (1982). "The Subject and Power", i *Critical Enquiry* 8 (4): 777-795.

Gallie, Walter Bryce (1956). "Essentially Contested Concepts", *Proceedings of the Aristotelian Society* 56: 167-198.

Gibson, Rachel og Robert Harmel (1998). "Party Families and Democratic Performance: Extra-parliamentary versus Parliamentary Power", kap. 10 i Hofferbert, R. (red.) *Parties and Democracy*. Oxford: Blackwell.

Graham, B. D. (1993). "Conflict and Competition within Parties", kap. 11 i Graham, B. D. (red.). *Representation and party politics*. Oxford: Blackwell Publishers.

Graven, Anders E. (2015). E-post til forfatteren 10.mars 2015 med svar på henvendelse om inntektene til Senterpartiets sentralorganisasjon. Graven er økonomiansvarlig i Senterpartiets Hovedorganisasjon.

Gundersen, Dag (2013). *Norske synonymer blå ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Hagevi (2000). "Parliamentary Party Groups in the Swedish Riksdag", kap. 9 i Knut Heidar og Ruud Koole (red.). *Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political parties behind closed doors*. London: Routledge.

Hair, Joseph F., Rolph E. Anderson, Ronald L. Tatnam og William C. Black (1998). "Factor Analysis", kap. 3 i *Multivariate Data Analysis*. London: Prentice Hall.

Hall, Peter og Rosemary C. R. Taylor (1996). "Political Science and the Three New Institutionalisms", *Political Studies* 44 (5): 936-957

Harmel, Robert (2002): "Party Organizational Change: Competing Explanations?", kap. 6 i Richard Luther og Ferdinand Müller-Rommel (red.). *Political Parties in the New Europe. Political and analytical challenges*. Oxford: Oxford University Press.

Harmel, Robert og Kenneth Janda (1994). "An Integrated Theory of Party Goals and Party Change", *Journal of Theoretical Politics* 6 (3): 259-287.

Harmel, Robert og Kenneth Janda (2014). "Longitudinal Study of Party Change, 1950-1990". På denne nettsiden har Harmel og Janda publisert tidsserier med data for 19 politiske partier. URL: <<http://janda.org/ICPP/ICPP1990/index.htm>> Lesedato: 3. desember 2014.

Heidar, Knut (1988). *Partidemokrati på prøve. Norske partieliter i et demokratisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Heidar, Knut (1995). "Partigruppene på Stortinget", *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 11: 277-296.

Heidar, Knut (2014a). "Institusjon og arbeidsplass", i Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie (red.) *Stortingets historie 1964-2014*. Bergen: Fagbokforlaget.

Heidar, Knut (2014b). "Partigruppene: samordnings- og maktarena", i Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie (red.) *Stortingets historie 1964-2014*. Bergen: Fagbokforlaget.

Heidar, Knut og Ruud Koole (red.) (2000a). *Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political parties behind closed doors*. London: Routledge.

Heidar, Knut og Ruud Koole (2000b). "Approaches to the study of parliamentary party groups", kap. 1 i Heidar, Knut og Ruud Koole (red.). *Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political parties behind closed doors*. London: Routledge.

Heidar, Knut og Ruud Koole (2000c). "Parliamentary party groups compared", kap. 15 i Heidar, Knut og Ruud Koole (red.) *Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political parties behind closed doors*. London: Routledge.

Heidar, Knut og Jo Saglie (2002). *Hva skjer med partiene?* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Heidar, Knut og Jo Saglie (2003). "Predestined Parties? Organizational Change in Norwegian Parties", *Party Politics* 9 (2): 219-239

Hellevik, Ottar (1972). *Kan Bratteli gjøre som han ønsker?* Oslo: Pax.

Hellevik, Ottar (1975). *Avgjørelsesprosessen i politiske partier: et opplegg for empirisk analyse av oligarkiske tendenser*. Upublisert manuskript. Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Hellevik, Ottar (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 7. utgave. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Jahr, Knut H. (2015). E-post til forfatteren 7.mars 2015 med svar på henvendelse om inntektene til Kristelig Folkepartis sentralorganisasjon. Jahr er generalsekretær i Kristelig Folkeparti.

Jarvis, Cheryl, Scott B. Mackenzie og Philip M. Podsakoff (2003). "A Critical Review of Construct Indicators and Measurement Model Specification in Marketing and Consumer Research", *Journal of Consumer Research* 30: 199-205.

Joseph, Jonathan (2011). "Structural Power", ss. 636-640 i Keith Dowding (red.) *Encyclopedia of Power*. London: SAGE.

Katz, Richard S. og Peter Mair (red.) (1992a). *Party Organizations: a data handbook on party organizations in Western democracies, 1960-90*. London: Sage.

Katz, Richard S. og Peter Mair (1992b). "Introduction", kap. 1 i Richard S. Katz og Peter Mair (red.) *Party Organizations: a data handbook on party organizations in Western democracies, 1960-90*. London: Sage.

Katz, Richard S. og Peter Mair (1993). "The Evolution of Party Organizations in Europe: The Three Faces of Party Organization." *The American Review of Politics* 14, vinter: 593-617.

Katz, Richard S. og Peter Mair (1995). "Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party", *Party Politics* 1 (1): 5-28.

Katz, Richard S. og Peter Mair (2002). "The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies", kap. 5 i Richard Gunther, José Ramón Montero og Juan J. Linz (red.) *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press.

Katz, Richard S. og Peter Mair (2009). "The Cartel Party Thesis: A Restatement", *Perspectives on Politics* 7 (4): 753-766.

Katz, Richard S. (2014) "No man can serve two masters: Party politicians, party members, citizens and principal-agent models of democracy", *Party Politics* 20 (2): 183-193.

Kirchheimer, Otto (1990). "The Catch-all Party", kap. 5 i Mair, Peter (red.): *The West European Party System*. Oxford: Oxford University Press.

Kirkeby, Per-Erik og Willy A. Kirkeby (2012). *Stor engelsk ordbok*. Oslo: Vega Forlag.

Koole, Ruud (1996). "Cadre, Catch-all or Cartel?", *Party Politics* 2 (4): 507–523.

Krouwel, André (2006). "Party Models", kap. 21 i Katz, Richard S. og William Crotty (red.). *Handbook of Party Politics*. London: SAGE

Lukes, Steven (2005). *Power: a Radical View*. Andre utgave. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Malnes, Raino (2012). *Kunsten å begrunne*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Margolis, Eric og Stephen Laurence (2011). "Concepts", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2014 Edition), Edward N. Zalta (red.). URL = <http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/concepts/>. Lesedato: 31.07.2014.

May, David (1973). "Opinion Structure of Political Parties: The Special Law of Curvilinear Disparaty", *Political Studies* 21: 135-151.

Medding, Peter Y. (1970). "A Framework for the Analysis of Power in Political Parties", *Political Studies* 18 (1): 1-17.

Michels, Robert (1962). *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracies*. New York: Collier. Originalt utgitt på tysk i 1911.

Morriss, Peter (1987). *Power: A Philosophical Analysis*. Manchester: Manchester University Press.

Morriss, Peter (2011a). "Ability", s. 1 i Keith Dowding (red.). *Encyclopedia of Power*. London: SAGE

Morriss, Peter (2011b). "Vehicle Fallacy", ss. 684-5 i Keith Dowding (red.) *Encyclopedia of Power*. London: SAGE.

Morriss, Peter (2012). "A Response to Pamela Pansardi", *Journal of Political Power* 5 (1): 91-99.

Narud, Hanne Marthe (2008). "Partienes nominasjoner: Hvem deltar? Og spiller det noen rolle?", *Tidsskrift for samfunnsforskning* 49 (4): 543-573.

Narud, Hanne Marthe og Audun Skare (1999). "Are Party Activists the Party Extremists? The Structure of Opinion in Political Parties", *Scandinavian Political Studies* 22 (1): 45-65

Neumann, Sigmund (1990). "The Party of Democratic Integration", kap. 4 i Mair, Peter (red.). *The West European Party System*. Oxford: Oxford University Press.

Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (2014). "Partidokumentarkivet".
<<http://www.nsd.uib.no/polsys/data/parti/partidokumentarkivet/>> [Lesedato: 10.05.2014]

NOU 2004: 25. *Penger teller, men stemmer avgjør. Om partifinansiering, åpenhet og partipolitisk reklame*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste.

Pansardi, Pamela (2011). "Power To and Power Over", ss. 521-525 i Keith Dowding (red.). *Encyclopedia of Power*. London: SAGE.

Pansardi, Pamela (2012). "Power to and power over: two distinct concepts of power?" *Journal of Political Power* 5 (1): 73-89.

Panbianco, Angelo (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press. Originalt utgitt på italiensk i 1982.

Parsons, Talcott (1963). "On the Concept of Power." *Proceedings of the American Philosophical Society* 107: 232–262.

Partifinansiering.no (2015). Nettside driftet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet med de politiske partienes egenrapporterte inntekter for partiorganisasjonen siden 2005. <http://www.partifinansiering.no/> [lesedato: 25.02.2015]

Pedersen, Helene Helboe (2010a). "How intra-party power relations affect the coalition behavior of political parties", *Party Politics* 16 (6): 737-754.

Pedersen, Helene H. (2010b). "Differences and Changes in Danish Party Organisations: Central Party Organisation versus Parliamentary Party Group Power", *The Journal of Legislative Studies* 16 (3): 233-250.

Pedersen, Helene H. (2011). "Policy-seeking parties in multiparty systems: Influence or purity?", *Party Politics* 18 (3): 297-314.

Poguntke, Thomas og Paul Webb (2005). "The Presidentialization of Politics in Democratic Societies: A Framework for Analysis", kap. 1 i Thomas Poguntke og Paul Webb (red.). *The Presidentialization of Politics. A comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Rose, Richard (1964). "Parties, Factions and Tendencies in Britain", *Political Studies* 12 (1): 33-46.

Sartori, Giovanni (1970). "Concept Misformation in Comparative Politics", *American Political Science Review* 64 (4): 1033-53.

Scarrow, Susan E. (2000). "Party without Members? Party Organization in a Changing Electoral Environment.", kap. 5 i Russell J. Dalton og Martin P. Wattenberg (red.). *Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Scarrow, Susan E. (2006). "Party Subsidies and the Freezing of Party Competition: Do Cartel Mechanisms Work?", *West European Politics* 29 (4): 619-639

Scarrow, Susan E., David Farrell og Paul Webb (2000). "From Social Integration to Electoral Contestation: The Changing Distribution of Power within Political Parties", kap. 7 i Russell J. Dalton og Martin P. Wattenberg (red.) *Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Searle, John Rogers (1995). *The Construction of Social Reality*. London: Allen Lane.

Stortinget (2015). "Gruppetilskudd og årsregnskap for stortingsgruppene"
<<http://www.stortinget.no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/Partigruppene/Arsregnskap-for-stortingsgruppene/>> [lesedato 25.02.2015]

Strøm, Kaare (1993). "Competition ruins the good life: Party leadership in Norway", *European Journal of Political Research* 24: 317-347.

Strøm, Kaare og Wolfgang C. Müller (1999). "Political Parties and Hard Choices", kap. 1 i Kaare Strøm og Wolfgang C. Müller (red.) *Policy, Office or Votes? How Political Parties in Western Europe Make Hard Decisions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Svåsand, Lars (1992). "Norway", kap. 10 i Richard S. Katz og Peter Mair (red.) *Party Organizations: a data handbook on party organizations in Western democracies, 1960-90*. London: Sage.

Svåsand, Lars (1993). "Change and adaptation in party organizations: The case of Norway - Draft 16.06.93". Utkast til kap. 12 i Richard S. Katz og Peter Mair (red.) *How parties organize: change and adaption in party organizations in Western democracies*. Upublisert: Institutt for sammenlignende politikk, Universitetet i Bergen.

Svåsand, Lars (1994a). "Fra mangfold til standardisering: Om utformingen av partienes organisasjoner", kap. 4 i Knut Heidar og Lars Svåsand (red.) *Partiene i en brytningstid*. Bergen: Alma Mater Forlag.

Svåsand, Lars (1994b). "Partienes finansieringsmønster: Fra medlemmenes lommebøker til statsbudsjettet", kap. 7 i Knut Heidar og Lars Svåsand (red.) *Partiene i en brytningstid*. Bergen: Alma Mater Forlag.

Svåsand, Lars (1994c). "Change and adaptation in party organizations: The case of Norway", kap. 12 i Richard S. Katz og Peter Mair (red.). *How parties organize: change and adaption in party organizations in Western democracies*. London: Sage.

Swanton, Christine (1985). "On the "Essential Contestedness" of Political Concepts", *Ethics* 95 (4): 811-827.

Thelen, Kathleen (1999). "Historical Institutionalism in Comparative Politics", *Annual Review of Political Science* 2: 369-404.

van Biezen, Ingrid (2005). "On the theory and practice of party foundation and adaption in new democracies", *European Journal of Political Research* 44: 147-174.

van Biezen, Ingrid, Peter Mair og Thomas Poguntke (2012). "Going, going,...gone? The decline of party membership in contemporary Europe", *European Journal of Political Research* 51: 24–56.

Vindøy, Audun (2012). "En konseptualisering av makt i politiske partier", upublisert oppgave i forskningsmetodologi STV4020 høst 2012. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Vindøy, Audun (2013). "Begreper og målevaliditet: en anvendelse", upublisert oppgave i forskningsmetodologi STV4020 høst 2013. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Wahl, Peder (2014). "Oversikt over innføringen og utviklingen av tilskuddet til partigruppene." Upublisert notat, utarbeidet i forbindelse med Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie (red.) *Stortingets historie 1964-2014*.

Whittle, Ann (2010). "Dispositional Abilities", *Philosophers' Imprint* 10 (12): 1-23.

Wolinetz, Stephen B. (1991). "Party system change: The catch-all thesis revisited", *West European Politics* 14 (1): 113-128.

Wolinetz, Stephen B. (2002). "Beyond the Catch-all-party", kap. 6 i Richard Gunther, José Ramón Montero og Juan J. Linz (red.) *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press.

Zariski, Raphael (1960). "Party Factions and Comparative Politics: Some Preliminary Observations", *Midwest Journal of Political Science* 4 (1): 27-51.

Partivedtekter

Sosialistisk Venstrepartis vedtekter av 1971 (SF), 1979, 1989, 2003, 2011.

Arbeiderpartiets vedtekter av 1949, 1961, 1967, 1969, 1983, 1989, 2002, 2011.

Senterpartiets vedtekter av 1965, 1973, 2003, 2011.

Kristelig Folkepartis vedtekter av 1947, 1966, 1977, 1988, 1999, 2011.

Venstres vedtekter av 1946, 1958, 1968, 1979, 1988, 2000, 2011.

Høyres vedtekter av 1950, 1959, 1970, 1979, 1988, 1993, 2000, 2011.

Fremskrittspartiets vedtekter av 1974, 1983, 1992, 1999, 2003, 2011.